

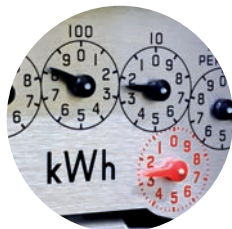
12

Produkcce ropy v EU27 dlouhodobě klesala

15

Petr Musil:
Bez statistiky bychom
byli slepí

18

Spotřeba elektřiny
vypovídá
o zotavování
ekonomiky

32

Ondřej Vencálek:
Problém začíná
u otázek, které si
klademe

36

Nebezpečí čeká
na internetu

STATISTIKA&MY

ČASOPIS ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU

05 | 2022 – ROČNÍK 12

TÉMA

Jak jsou na tom senioři

- Seniorů přibývá i přes vyšší úmrtnost
- Senioři muži jsou na tom finančně lépe
- Senioři na trhu práce

2,17 milionu

osob ve věku 65 a více let žilo v Česku
na konci roku 2021.

Mezi seniory převažují ženy, na 100 seniorek připadá 73 seniorů. Při dosažení věku 65 let mají ženy průměrnou naději dožití dalších 18,6 roku, zatímco muži jen 14,5 roku.

Česko v číslech

Nové vydání tradiční publikace
plné názorných infografik
a kartogramů

elektronická verze

www.statistikaamy.cz/cesko-v-cislech

tištěná verze

objednavky@czso.cz

STATISTIKA&MY

MĚSÍČNÍK ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU 05/2022
ROČNÍK 12, vychází 10x ročně

ADRESA REDAKCE: Český statistický úřad,
Na padesátém 81, 100 82 Praha 10
telefon: 274 054 248, e-mail: redakce@czso.cz

REDAKCE: Michal Novotný (šéfredaktor), Pavel Černý (vedoucí redaktor), Pavel Hortig, Jan Cieslar, Jan Ernest, Eva Henzlerová, Dalibor Holý, Jaroslav Sixta, Karolína Zábajníková

REDAKČNÍ RADA: Ing. Josef Vlášek (předseda),
Ing. Michal Novotný (místopředseda),
doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D., Ing. Eva Krumpová,
Ing. Marek Rojíček, Ph.D., Egor Sidorov, Ph.D.,
Mgr. Jana Slavníková, Mgr. Irena Stupňánková, Ing. Pavla Trendová,
Mgr. Ing. Martin Zelený, Ph.D.

LAYOUT ČASOPISU: Veronika Wölfelová, Jana Chocholoušová

GRAFICKÁ ÚPRAVA: Tomáš Kubašta, Veronika Wölfelová
JAZYKOVÁ KOREKTURA: Vladimír Salavec
FOTOGRAFIE: archiv ČSÚ, shutterstock.com, Tereza Koutecká,
freepik.com

TISK: Jiří Bartoš – SLON, spol. s r. o.

VYDAVATEL: Český statistický úřad, www.statistikaamy.cz,
ISSN 1804-7149, ev. č. MK ČR E 1992

PODMÍNKY PRO VYUŽÍVÁNÍ A DALŠÍ ZVEŘEJŇOVÁNÍ INFORMACÍ
Z ČASOPISU STATISTIKA & MY:
bit.ly/3ddicBp

Kvalitní data pomáhají zvládat krizová období

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, na úvod letošního pátého vydání časopisu Statistika & My si dovoluji vzpomenout na jednu okřídlenou historiku emeritního předsedy Českého statistického úřadu Eduarda Outraty, který žil před rokem 1989 v kanadské emigraci a dlouhá léta tam působil ve vedoucí pozici na statistickém úřadě. V době, kdy v zemi vypukla ekonomická krize, v jejímž důsledku došlo i k výrazným škrtům vládních výdajů, byl statistický úřad Kanady jedinou institucí, která byla naopak rozpočtově posílena. Zdůvodnění bylo tehdy prosté: právě v době krizí je podstatné mít dobré datové podklady, na jejichž základě lze činit odpovědná rozhodnutí, která pomáhají z krize vybědnout se ctí. Proč to píšete? Protože i náš současný svět se nachází v krizi, byť jsou její příčiny hlavně vnější.

Dva roky covidové nejistoty spojené s restriktivními opatřeními a aktuálně probíhající ruský vpád na Ukrajinu stojí za rozkolísáním světové ekonomiky od zpřetrhání logistických řetězců a (dočasně) nedostatku mnoha materiálů až po růst cen energií, inflaci a potenciální ohrožení světové potravinové bilance. Všechny tyto veličiny či fenomény ve svém důsledku podchycuje statistika a z naší zažívané zkušenosti je patrné, že poptávka po datech Českého statistického úřadu zažívá výrazný růst. Úkolem státní statistické služby je i v těchto nelehkých dobách, a možná právě o to více, že se jedná o těžké časy, přinášet setrvalou a srovnatelnou kvalitu dat našim uživatelům ze strany vlády, samospráv, soukromých institucí i jednotlivců. Kromě naší veřejné databáze či webu a sociálních sítí je právě časopis Statistika & My zdrojem hodnotných statistických informací, které se na jeho stránkách snažíme prezentovat uchopitelnou a přívětivější formou pro širší okruh uživatelů. Do jeho obsahu pak samozřejmě promlouvá i aktuální světové dění.

Na stránkách tohoto vydání tak naleznete mimo jiné informační grafiku k problematice exodu ukrajinských uprchlíků či článek o produkci ropy na území Evropské unie a obchodu s touto stále ceněnou komoditou. Čeká vás i ohlédnutí za vývojem maloobchodu v roce 2020 a 2021 či slovo analytičky o rostoucí míře výnosů z dluhopisů. A jaké jsou nejčastější chyby v interpretaci statistických dat? Odpověď se dozvíte v rozhovoru s předsedou České statistické společnosti Ondřejem Vencálkem. Druhý rozhovor tohoto vydání je pak s ředitelem sekce makroekonomických statistik ČSÚ Petrem Musilem, a to nejen o HDP a o vysoké inflaci. Každý z nás jednou zestárne, a proto se pohled na seniory stal i ústředním tématem tohoto čísla našeho časopisu. Dočtete se, jak si senioři stojí z pohledu demografů, jaká je jejich sociální a ekonomická situace či zda mezi seniory nalezneme i aktivní sportovce. A protože je jarní čas spojován i se zrozením nového života, možná vás zaujme také příspěvek o tom, jak se měří počet živočišných druhů žijících na planetě Zemi.

Přeji vám obohacující čtení a dobrou náladu i v dnešní nelehké době.

MAREK ROJÍČEK
předseda ČSÚ

10

Maloobchodní prodej v letech 2020 a 2021 ovlivnily přicházející a odcházející vlny pandemie covidu-19.

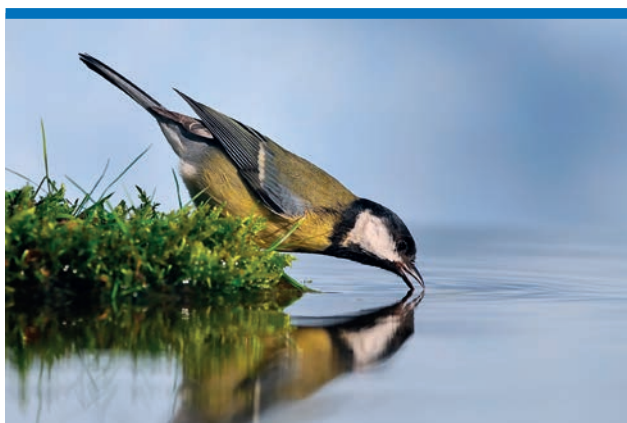
14

Po letech poklesu a stagnace zaměřily úrokové sazby vládních dluhopisů ve všech zemích EU vzhůru. To s sebou nese zvýšení nákladů na obsluhu státního dluhu.

44

Katalogizace živočišných druhů představuje nezbytnou podmínku pro pochopení evolučních a ekologických procesů podporujících existenci lidské civilizace na Zemi.

TÉMA: JAK JSOU NA TOM SENIOŘI

- 22 Seniorů přibývá i přes vyšší úmrtnost
- 24 Peněžní příjmy a náklady seniorů
- 26 Muži jsou na tom finančně lépe
- 27 Seniori na trhu práce uplatňují svou kvalifikaci
- 28 Zdraví, léky, nemoci
- 30 Sport není pouze pro mladé

UDÁLOSTI

- 5 Do české krajiny vyrazil Lucas
- 6 O administrativních datech nejen při sčítání
- 6 Členská schůze statistiků
- 6 Připravujeme nový web
- 7 Diskuze o ochraně osobních údajů
- 7 Jednodušší vykazování osevu plodin
- 7 Chystá se konference statistiků
- 7 Jak se žije ženám a mužům v Pardubickém kraji
- 7 Setkání se studenty

ZE SVĚTA

- 8 Sezonní deprese na Islandu?
- 9 Ukrajinský exodus v číslech
- 9 Většina dětí v Německu vyrůstá se sourozenci
- 9 Malajsie – země kaučuku

STATISTIKA ODVĚTVÍ

- 10 Maloobchod jako na houpačce
- 12 Produkce ropy v EU27 dlouhodobě klesala

MAKROEKONOMIKA A FINANCE

- 14 Výnosy dluhopisů v posledních měsících prudce vzrostly

ROZHOVOR

- 15 Bez statistiky bychom byli slepí
- 32 Problém začíná u otázek, které si klademe

ANALÝZA

- 18 Spotřeba elektřiny vypovídá o zotavování ekonomiky

LIDÉ A SPOLEČNOST

- 36 Nebezpečí z internetu

HISTORIE

- 42 Organizovaná městská statistika je tu již 150 let

ÚHEL POHLEDU

- 44 Kolik druhů žije v současnosti na Zemi?

Do české krajiny vyrazil Lucas

Rozsáhlé terénní šetření je zdrojem důležitých informací o vlivu člověka na životní prostředí.

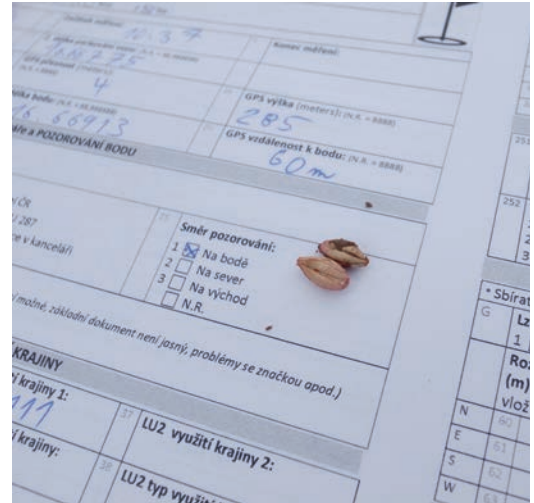

PAVEL ČERNÝ
oddělení
marketingu a PR

Pod záštitou Eurostatu byla letos v březnu zahájena terénní fáze šetření o využívání území a o krajinném pokryvu v EU s názvem Lucas (Land Use and Cover Area Frame Survey). Toto šetření se provádí periodicky vždy po několika letech, zatím poslední vlna proběhla v roce 2018. Letos se uskuteční ve 27 zemích, v nichž výzkumní pracovníci navštíví 200 000 míst. Na nich zaznamenají informace o typu terénu a jeho pokrytí vegetací, zástavbou či jinými prvky a provedou fotografickou dokumentaci. Ze 41 000 míst také odeberou půdní vzorky. V České republice je do šetření zařazeno 9 105 míst.

ŠETŘENÍ NEPOŠKODÍ POROSTY

Terénní práce, tedy fyzickou návštěvu vybraných míst, zaznamenání údajů a pořízení vzorků v Česku zajišťují pracovníci společnosti GB-geodezie, kteří se prokazují osobní kartou geodeta společnosti GB Geodezie a dopisem předsedy ČSÚ Marka Rojíčka. V drtivé většině případů se šetření týká volně přístupných, nijak neohrazených míst v krajině, takže

terénní pracovníci nebudou předem kontaktovat majitele pozemků ani žádat o povolení ke vstupu. Jakožto geodeti jsou oprávněni vstupovat na pozemky ze zákona o zeměměřičství. Při tom samozřejmě musí postupovat tak, aby nedocházelo k poškozování porostu nebo jiného krajinného krytu, staveb ani věcí na pozemku umístěných.

V případě, že se zkoumané místo nachází na ohrazeném a veřejně nepřístupném pozemku, bude šetření probíhat pozorováním „z dálky“, tedy zaznamenáním údajů, které jsou viditelné z nějaké sousední lokality, případně vyhodnocením ortofoto snímků ČÚZK.

V CELÉ EU JEDNOTNĚ

Výsledky šetření Lucas slouží k celé řadě nejrůznějších účelů, ať už jsou to sledování vývoje krajiny a vlivu člověka na něj, výzkum eroze a účinnosti protierozních opatření, tvorba zemědělských a lesnických politik nebo posuzování kapacity a dalších vlastností území pro rozhodování o možnostech jeho budoucího využití.

Z dat shromážděných v rámci šetření prováděného v roce 2018 např. vyplývá, že 41 % území EU je zalesněno a 24 % pokrývá zemědělská půda. Přibližně 18 % zemědělských oblastí a přírodních travinných porostů je postiženo mírnou až silnou erozí půdy. Nejvyšší míru eroze najdeme na jižním okraji kontinentu, ale i v Česku v důsledku eroze ubude každý rok 1 až 2 tuny půdy na hektar.

Informace získané přímo v terénu podle jednotné metodiky v celé EU pomáhají vytvářet nástroje, jimiž je možné eliminovat negativní vlivy člověka na životní prostředí a udržovat lidmi ovlivněnou krajinu obyvatelnou i pro příští generace.

KRÁTCE

Tříměsíční stáž v ČSÚ zahájily **dvě zaměstnankyně ukrajinského statistického úřadu**. ČSÚ zajistil kolegy tím ubytování a zázemí pro výkon jejich běžné práce. ČSÚ dále připravuje zaměstnání ukrajinské odbornice z oblasti IT.

Předseda ČSÚ Marek Rojíček se zúčastnil jednání koordinační **skupiny předsedů národních statistických úřadů** v Madridu. Probírala se především vazba zamyšlené novely nařízení o evropské statistice na problematiku přebírání soukromých dat podniků a platforem a příslušnou sektorovou legislativu. Zvláštní pozornost byla věnována statistice migrace v době uprchlické krize.

V dubnu se uskutečnilo virtuální jednání **pracovní skupiny Rady EU pro statistiku**. Hovořilo se zejména o změnách v nařízení 549/2013 a o zrušení 11 právních aktů v oblasti národních účtů.

ČSÚ zveřejnil další tematický okruh **výsledků ze Sčítání 2021** – údaje o složení obyvatelstva podle mateřského jazyka.

O administrativních datech nejen při sčítání

Členové České demografické společnosti spolu s odborníky z ČSÚ diskutovali na aktuální téma.

Český statistický úřad hostil 20. dubna členy České demografické společnosti, kteří sem přišli diskutovat o využití administrativních zdrojů dat při sčítání lidu, domů a bytů a pro další statistické účely. Zástupci ČSÚ nejprve účastníky seznámili s tím, jak se s administrativními daty pracuje v rámci aktuálního sčítání, jehož terénní fáze probíhala v roce 2021. Následně se hovořilo o výhodách i úskalích využití těchto dat v budoucnosti. Mezi největší pozitiva patří zvýšení efektivity sběru dat a snížení náročnosti i ceny statistických šetření, nezanedbatelná je i redukce zátěže pro respondenty. Hlavní nedostatek spočívá v tom, že většina administrativních dat se shromažďuje prioritně k jiným než statistickým účelům, takže v nich chybí řada důležitých údajů. Některé zdroje administrativních dat také nejsou propojeny a data z nich tedy nelze kombinovat, využití dalších je omezeno vlivem

legislativních překážek. Přesto je využívání administrativních zdrojů dat ve statistice obyvatelstva jednoznačným trendem, který bude ČSÚ do budoucna aktivně podporovat.

Členská schůze statistiků

V sídle Českého statistického úřadu v Praze se 3. května konala členská schůze České statistické společnosti. V jejím úvodu představil místopředseda ČSÚ Jaroslav Sixta dosavadní výsledky projektu Sčítání lidu, domů a bytů 2021 a připravované změny výstupních databází. Seznámil přítomné rovněž s vybranými ICT projekty a s postupující digitalizací úřadu a hovořil o agendě spojené s předsednictvím

Česka v Radě EU a o cílech v oblasti státní statistiky, kterých bychom chtěli v rámci předsednictví dosáhnout.

Součástí členské schůze byla také odborná přednáška ředitele odboru statistiky obyvatelstva Roberta Šandy o Sčítání lidu, domů a bytů 2021 zaměřená na metodiku sběru dat a využití různých administrativních zdrojů dat.

Připravujeme nový web

Webové stránky ČSÚ čeká zásadní modernizace.

Odbor informačních služeb ve spolupráci s dodavatelskou firmou připravuje koncept nové webové prezentace úřadu. Cílem je vybudovat moderní a přehledný web, který umožní efektivně vyhledat potřebné informace a zároveň bude atraktivní

pro širokou veřejnost. Obsah webu bude rozdělen do tematických skupin a údaje bude možné zobrazit jak v základním členění, tak i ve velkém detailu. Zcela novou podobu dostane rovněž katalog produktů, který bude více propojen s obsahem stránek a umožní filtrování a vyhledávání tak, jak je to obvyklé u moderních e-shopů.

Diskuze o ochraně osobních údajů

Pověřenec pro ochranu osobních údajů Českého statistického úřadu Jaroslav Hora se v dubnu zúčastnil klubového večera pořádaného Spolkem pro ochranu osobních údajů. Se členy spolku diskutoval o zpracování osobních údajů při státní statistické službě a zejména v rámci Sčítání lidu, domů a bytů 2021. Účastníci akce se rovněž zajímali o obecné otázky zpracování osobních údajů státem a o budoucnost sčítání lidu v době elektronizace státní správy. Jak uvedl Jaroslav Hora, problematika zpracování a zabezpečení údajů ve státní správě nadále zůstává významnou výzvou, zvláště v éře rozmachu informačních technologií a vzrůstající potřeby všeobecné ochrany soukromí. Vzájemná výměna zkušeností mezi odborníky na ochranu osobních údajů byla pro všechny účastníky velmi přínosná a inspirativní.

Jednodušší vykazování osevu plodin

Zemědělcům se sníží administrativní zátěž.

Ještě do konce května se mohou zemědělci zapojit do pilotního ověřování automatické tvorby výkazu osevů pro ČSÚ. Státní zemědělský intervenční fond připravuje od příštího roku podávání výkazu prostřednictvím jednotné žádosti tak, aby nebylo nutné vyplňovat dosavadní výkaz Osev 3-01 a data se přenesla do systému automaticky ve shodě s deklarací plodin. Dojde tím k výraznému snížení administrativní zátěže zemědělců, kteří žádají o dotace. Testovací aplikace včetně instruktážního videa je k dispozici na portálu farmáře eAgri.cz.

 bit.ly/3KwqjW

Jak se žije ženám a mužům v Pardubickém kraji

Na konci dubna proběhl na Magistrátu města Pardubic krajský symposium s názvem Pečovat, pracovat a žít zaměřený na sladění rodinného a pracovního života. Blok podnětných prezentací zástupců Ministerstva práce a sociálních věcí, firem a zejména neziskového sektoru doplnila Hedvika Fialová z Krajské správy ČSÚ v Pardubicích svým vystoupením na téma Ženy a muži v Pardubickém kraji v datech. Zaměřila se na demografický vývoj, vzdělávání, problematiku trhu práce a mezd i strukturu domácností a sociální oblast. Programem provedla prezidentka Síť pro rodinu Rut Kolínská, která ocenila dosavadní dobrou spolupráci s Českým statistickým úřadem.

Chystá se konference statistiků

Při příležitosti Evropského dne statistiky, který připadá na 20 října, připravuje Evropský statistický poradní výbor ESAC ve spolupráci s Eurostatem a s Federací evropských národních statistických společností uspořádání statistické konference. Sejdou se na ní odborníci z několika sektorů – tvůrci statistiky, metodici a uživatelé. Cílem je posílit dialog mezi těmito sektory a hledat nejlepší a inovativní způsoby tvorby oficiální statistiky s využitím datové vědy a umělé inteligence. Konference se bude konat 20. a 21. října v Římě, pro účastníky, kteří nebudou moci přijet osobně, bude umožněn dálkový online přístup.

 bit.ly/3L3D8uK

Setkání se studenty

Začátkem května se zástupci krajských správ ČSÚ setkali se studenty. Tařana Glozygová z KS v Ostravě seznámila studenty 2. ročníku Střední školy polytechnické z Havířova se základními činnostmi ČSÚ a prezentovala průběh a výsledky sčítání lidu, domů a bytů a zpracování výsledků voleb. Ředitelka Krajské správy ČSÚ v Jihlavě Jitka Číhalová hovořila se studenty tamní VŠ polytechnické. Studenti dostali informace o trhu práce, o zdrojích dat a o tematických výstupech ČSÚ. I zde významnou část prezentace zaujímal sčítání a volby a navíc také statistiky související s onemocněním covid-19. V obou městech byly studentům představeny veřejně dostupné zdroje statistických dat a nová mobilní aplikace ČSÚ.

KRÁTCE

Přibližně 4 miliony, tedy 11 % kanadských občanů, žijí v zahraničí. Odhady se pohybují v rozmezí 2,9 milionu až 5,5 milionu osob. Odlišnost jednotlivých scénářů vychází z různých předpokladů o míře přejímání občanství země, v níž Kanadčané nyní žijí, a především o míře předávání kanadského občanství dětem narozeným v cizině.

bit.ly/3rD9S6p

Více než tři čtvrtiny (78,6 %) Australanů měly v letech 2020 a 2021 alespoň jeden dlouhodobý zdravotní problém. Téměř polovina (46,6 %) trpěla minimálně jednou nemocí v chronickém stadiu. Nejčastěji se jednalo o duševní poruchy a poruchy chování (20,1 %), problémy se zády (15,7 %) a artritidu (12,5 %). Dvě a více chronické nemoci uvádělo 18,6 % respondentů. Více než polovina (56,6 %) lidí ve věku 15 let a více ale považovala své zdraví za výborné nebo velmi dobré, zatímco 13,8 % považovalo své zdraví za špatné nebo velmi špatné.

bit.ly/30nk8cF

Sezonní deprese na Islandu? Nejen v zimě

Depresi si spojujeme spíše se zimou a myslíme si, že v létě bychom se měli cítit dobře, ale na Islandu se sezonní deprese objevují i v létě.

EVA HENZLEROVÁ
odbor komunikace

Depressive symptoms by gender and income

Percentage of those who experience mild and major depressive symptoms

Quintile income	Total	Men	Women
Bottom	10.6%	10.1%	11%
Second	12.9%	11.6%	13.6%
Third	10.1%	8.9%	11.1%
Fourth	2.6%	2.8%	2.4%
Top	2.6%	2.1%	3.4%

Depressive symptoms by gender and education

Percentage of those who experience mild and major depressive symptoms

Education	Total	Men	Women
Basic education	10.7%	8.9%	12.2%
Upper secondary education	8%	6.6%	9.8%
Tertiary education	4.6%	3.7%	5.4%

Statistics Iceland

Zhruba desetina osob, které trpí sezonní depresí, pociťuje příznaky právě v letním období. Podle psychologů z Centra pro léčbu úzkosti v Reykjavíku není jasné, co přesně je příčinou, ale je známo, že sluneční světlo narušuje produkci melatoninu, což může snížit hladinu serotoninu. A nízká úroveň serotoninu bývá často spojena s depresí.

Navíc působí i sociální faktory. Období léta se pojí s velkými očekáváními, která mohou být následována velkým zklamáním. Pokud například celé léto prší, je zklamání mnohem větší. S létem souvisejí i různé stresy. Právě prázdniny a dovolené, jakkoli se na ně Islandčané těší, představují narušení každodenního života a jsou zároveň obdobím zvýšených výdajů. Svou roli také hraje skutečnost, že v době celodenního světla dochází ke snížení délky a kvality spánku.

Příznaky deprese pociťoval podle posledního výběrového šetření o zdraví (EHIS) z roku 2019 každý 13. obyvatel Islandu starší 15 let, častěji ženy (9 %) než muži (6,3 %). S vážnými depresivními symptomy se potýkalo 4,5 % žen, zatímco mezi muži to bylo 2,5 %. Ženy s vážnými depresivními příznaky převažovaly nad muži ve všech věkových skupinách. Celkově nejvíce trpěly příznaky deprese osoby ve věku 25–34 let, z nichž to byla každá desátá (10,4 %). Nejnižší výskyt depresivních stavů (6,4 %) uváděly osoby ve věku 45–54 let. Mezi osobami se základním vzděláním trpělo příznaky deprese 8,0 %, u osob se středním vzděláním 10,7 %, z vysokoškolařů to pak bylo 4,6 %.

Další kritérium, kterému výzkum depresí přikládá váhu, byla příjmová skupina. Potvrdilo se, že lidé s nízkými příjmy, u nichž lze předpokládat, že mají existenční starosti, trpěli depresemi častěji než osoby z vyšších příjmových skupin. Podíl lidí s depresivními symptomy byl nejvyšší ve skupině jedinců v druhém příjmovém kvintilu, z nichž to byl zhruba každý osmý (12,9 %), přičemž 6,6 % mělo mírné symptomy a 6,2 % závažné symptomy. U jedinců v nejnižším a ve třetím příjmovém kvintilu uváděla depresivní příznaky desetina respondentů, ve čtvrtém a nejvyšším pátém příjmovém kvintilu to bylo pouze 2,6 % respondentů. Přitom pouze ve čtvrtém příjmovém kvintilu byl podíl mužů s depresí vyšší než podíl žen.

Od roku 2015, kdy byl podíl osob s depresí na Islandu 8,8 %, se tento ukazatel snížil o 1,1 procentního bodu. Z těch, kteří trpěli příznaky deprese, bylo 4,2 % považováno za osoby s mírnými příznaky a 3,6 % za osoby s výraznými příznaky.

Podle údajů Eurostatu uvedlo v šetření EHIS depresivní symptomy 7,0 % respondentů ze všech evropských zemí, kde se výzkum konal. Největší zastoupení osob uvádějících, že během posledních dvou týdnů před šetřením zažily alespoň týden minimálně dva z osmi definovaných příznaků deprese, bylo ve Francii (10,8 %) a nejnižší v Srbsku (2,3 %).

bit.ly/3L3D8uK

Ukrajinský exodus v číslech

Úřad vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky v polovině dubna 2022 uvedl, že do zemí EU přišly z Ukrajiny více než 4 miliony uprchlíků.

Přítom na konci roku 2020 mělo platné povolení k pobytu v některém členském státě EU 1,35 milionu ukrajinských občanů, což po Maroku a Turecku představovalo třetí největší skupinu občanů ze zemí mimo EU. Z toho něco přes milion mělo povolení k pobytu s dobou trvání delší nebo rovnou 12 měsícům.

V porovnání s počtem obyvatel jednotlivých členských států byl na konci roku 2020 nejvyšší podíl ukrajinských občanů s platným povolením k pobytu zaznamenán v České republice, kde bylo evidováno 15 držitelů povolení k pobytu na tisíc obyvatel. Následovaly Polsko (13), Litva (11) a Estonsko (kolem 10). Nejnižší poměr v úrovni 0,1 držitele povolení k pobytu na tisíc obyvatel byl zaznamenán v Rumunsku, dále pak ve Francii (0,2), v Nizozemsku a v Irsku (shodně 0,4).

V roce 2020 přesáhl celkový počet prvních povolení vydaných občanům Ukrajiny hranici 600 tisíc, z toho téměř 465 tisíc (77 %) bylo prvních povolení s platností kratší než 12 měsíců a 137 tisíc (23 %) byla první povolení platná alespoň 12 měsíců.

Celkem bylo v období 2013–2020 ukrajinským občanům vydáno bezmála 4,3 milionu prvních povolení k pobytu, ale pouze 792 tisíc (19 %) mělo platnost 12 měsíců či delší. Významný podíl krátkodobých povolení je možné vysvětlit počtem prvních povolení vydávaných Ukrajincům na sezonní nebo dočasnou práci v Polsku.

Když se podíváme na vývoj povolení k prvnímu pobytu vydaných ukrajinským občanům členskými státy EU, lze od roku 2013 do roku 2019 vidět vzestupný trend pro všechny typy povolení následovaný poklesem v roce 2020 způsobeným pandemií koronaviru.

bit.ly/3OhqFWB

Většina dětí v Německu vyrůstá se sourozenci

Německý statistický úřad Destatis uvádí, že více než tři čtvrtiny (75,4 %) dětí mladších 18 let vyrůstalo v loňském roce s alespoň jedním bratrem nebo sestrou.

Podíl dětí žijících v rodinách bez sourozenců se za posledních 20 let nezvýšil a od roku 2001 se pohybuje mezi 24 % a 25 %. Přitom se nerozlišovalo, zda se jednalo o vlastní, nevlastní, či adoptované sourozence, nebo děti nevlastního rodiče. Děti žijící mimo domácnost započítány nebyly.

Podle předběžných informací se v Německu od ledna do listopadu 2021 narodilo kolem 728 tisíc dětí. Z toho asi 394

tisíc (54 %) mělo při narození alespoň jednoho staršího sourozence. Narození dětí vyššího než prvního pořadí se ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku zvýšilo o 3,2 %, výrazně více než u prvorozených (+0,9 %).

Markantní byl zejména nárůst počtu dětí vyššího pořadí v březnu (+9,7 %) a v dubnu (+5,8 %) 2021 oproti stejným měsícům předchozího roku. Při obvyklé délce těhotenství to znamená, že k počtům těchto dětí došlo v červnu a červenci 2020, kdy byla po první vlně koronaviru zmírněna protipandemická opatření.

bit.ly/3jWFIH7

Malajsie – země kaučuku

Produkce přírodního kaučuku se v Malajsi v lednu 2022 zvýšila ve srovnání s prosincem 2021 o 17,7 %. V meziročním srovnání došlo k nárůstu o 7,3 %. K výrobě přírodního kaučuku v lednu 2022 přispěl sektor drobných vlastníků (89,1 %). Vývoz přírodního kaučuku dosáhl v prvním měsíci letošního roku 51 158 tun, což bylo o 11,3 % více než v prosinci 2021. Export již hotových výrobků na bázi přírodního kaučuku mezi prosincem 2021 a lednem 2022 poklesl o 7,6 %. Hlavním vývozním artiklem malajského průmyslu jsou gumové rukavice, kromě nich se zde z přírodního kaučuku vyrábějí také pneumatiky, duše, pryžové nitě a kondomy.

bit.ly/382ig8P

Maloobchod jako na houpačce

Maloobchodní prodej v letech 2020 a 2021 ovlivnily přicházející a odcházející vlny pandemie covidu-19.

JANA GOTVALDOVÁ
vedoucí oddělení
statistiky obchodu,
dopravy a služeb

Plynule rostoucí trend sezonně očištěných maloobchodních tržeb z předchozích let byl přerušen několika vlnami pandemie covidu-19, kdy vláda omezovala maloobchodní prodej. První vlna s nejpřísnějšími omezeními trvala od poloviny března do poloviny května 2020, druhá vlna omezení zasáhla maloobchod v říjnu a listopadu 2020. Po prosincovém rozvolnění následovala třetí vlna omezení v lednu až dubnu 2021.

V roce 2020 se vlivem dopadu vládních opatření snížily neočištěné tržby v maloobchodě (CZ-NACE 47) reálně meziročně o 0,7 %, v roce 2021 meziročně vzrostly o 4,3 %. V prvních dvou měsících roku 2020 maloobchodní tržby rostly zejména v únoru, protože byl přestupný rok a únor měl o jeden kalendářní den více. V tomto měsíci se také lidé snažili předzásobit kvůli očekávaným opatřením v první vlně epidemie. S tím souvisel pokles tržeb v březnu až květnu. Po rozvolnění opatření se tržby v červnu až září s výjimkou srpna zvyšovaly. Pokles tržeb v říjnu a v listopadu 2020 souvisel s opatřeními přijatými kvůli druhé, podzimní vlně epidemie. Na krátko uvolněná omezení prodeje pak podpořila růst tržeb v prosinci, ale v lednu a v únoru 2021 pak vlivem třetí vlny vládních omezení tržby v meziročním porovnání opět klesly. Měsíce březen a duben 2021 byly také ještě zasaženy třetí vlnou pandemie, ovšem již s menšími omezeními pro prodej než v roce 2020, takže od března už tržby meziročně rostly. Od května pak došlo k úplnému rozvolnění omezujících opatření.

Růst maloobchodních tržeb v roce 2021 byl ovlivněn především vyšším prodejem nepotravinářského zboží, výrazně se zvýšily i tržby za prodej pohonných

hmot. Naopak prodejny s potravinami utržily méně než v předchozím roce.

TRŽBY ZA POTRAVINY KLESALY

Tržby za potraviny loni celkově poklesly o 0,5 %, v nesespecializovaných prodejnách s převahou potravin se po sedmi letech růstu meziročně snížily o 0,6 %, ve specializovaných prodejnách potravin meziročně vzrostly o 0,7 %, a to především díky vývoji v listopadu a v prosinci. Předtím docházelo ve specializovaných prodejnách potravin od roku 2018 k poklesu tržeb, který v roce 2020 dosáhl 12,2 %. Mezi nejvíce zasažené patřily podniky prodávající tabákové výrobky a alkoholické nápoje v příhraničních oblastech, na něž významně dopadla omezení cestovního ruchu.

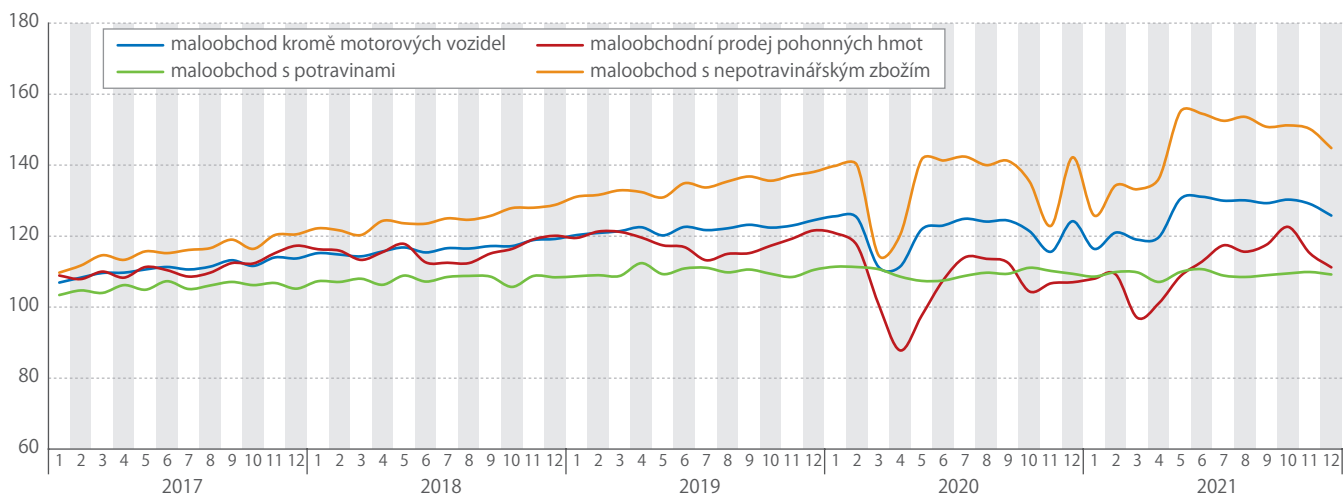
PRODEJ POHONNÝCH HMOT OVLIVNILA NIŽŠÍ MOBILITA

Tržby za prodej pohonných hmot v roce 2020 klesly reálně meziročně o 8,7 %, což byl největší pokles zaznamenaný od počátku šetření v roce 2001. Souviselo to s nižší mobilitou obyvatelstva v době vládních opatření. V roce 2021 tržby meziročně vzrostly o 3,7 %, avšak zaostávaly za úrovní v době před pandemií. Tendenci k návratu tržeb na předcovidové hodnoty nesignalizoval ani vývoj v posledních měsících roku 2021.

V NEPOTRAVINÁŘSKÉM ZBOŽÍ POKLESY I RŮSTY

Vládní opatření silně ovlivnila prodej nepotravinářského zboží (bez pohonných hmot). V roce 2020

VÝVOJ TRŽEB HLAVNÍCH SORTIMENTNÍCH SKUPIN (průměr 2015 = 100, sezonně očištěno, stálé ceny)

Zdroj: ČSÚ

se tržby reálně meziročně zvýšily o 0,7 %, což byl nejnižší růst v posledních jedenácti letech. V roce 2021 pak vzrostly o 8,1 %. Dopad opatření na jednotlivé sortimenty nepotravinářského zboží byl ovšem rozdílný.

Prodejnám farmaceutického a zdravotnického zboží, které nebyly omezeny nebo uzavřeny, vzrostly tržby v obou letech o 3,4 % a o 3,8 %. Tyto prodejny zaznamenaly výrazný nárůst tržeb v únoru a v březnu 2020, kdy zákazníci v panice nakupovali léčiva. Následoval pokles v dubnu a květnu, kdy již došlo ke zklidnění situace, a zákazníci navíc byli léky předzásobeni. Výrazný růst tržeb v listopadu 2021 byl částečně způsoben nízkou srovnávací základnou.

Omezený nebyl ani prodej kosmetického a toaletního zboží, přesto v první vlně pandemie došlo u specializovaných prodejen s tímto sortimentem ke snížení tržeb. Zákazníci toto zboží častěji nakupovali v nespécializovaných prodejnách s převahou potravin. Pandemie covidu se projevila v poklesu prodeje počítačového a komunikačního zařízení v březnu a v dubnu 2020, z hlediska celoročních výsledků však tržby v obou hodnocených letech vzrostly o 3,2 % a o 6,9 %.

Všechny tři vlny pandemie se odrazily v krátkodobých poklesech tržeb prodejen s potřebami pro domácnost, které nabízejí například železářské zboží, stavebniny, nábytek, bytový textil, koberce, kuchyňské potřeby a také zahradní techniku. Celoroční tržby však v tomto odvětví vrostly v obou letech.

ODĚVY A OBUV UTRPĚLY NEJVÍCE

Pandemií nejpostiženější byl prodej oděvů a obuvi, tržby jejich prodejců se v roce 2020 propadly o více než 30 %. Vůbec nějaké tržby získaly podniky v tomto oboru jen díky tomu, že prodávaly zboží

prostřednictvím e-shopů, které zavedly jako doplňkový prodejní kanál. Za celý rok 2021 tržby vzrostly o 4,2 % a nedosáhly tak ani tří čtvrtin tržeb z roku 2019. Jedním z důvodů by mohla být i skutečnost, že část zákazníků si v průběhu pandemie oblíbila nákup tohoto sortimentu prostřednictvím specializovaných internetových obchodů.

K nerovnoměrnému vývoji docházelo v maloobchodě s výrobky pro kulturu, sport a rekreaci. V tomto sortimentu byl v měsících s uzavřenými prodejnami zaznamenán výrazný pokles, po němž následoval vysoký růst. Zvýšení tržeb bylo způsobeno tím, že zákazníci trávili častěji dovolenou v tuzemsku a nakupovali zboží pro trávení volného času – velký zájem byl např. o kola a elektrokola. Za celý rok 2020 tržby v tomto sortimentu přesto poklesly o 10,0 %. V roce 2021 vzrostly o 3,6 %, avšak v porovnání s rokem 2019 byly stále téměř o 7 % nižší.

VÍTĚZEM JE PRODEJ PŘES INTERNET

Ke zvýšení tržeb nepotravinářského zboží nejvíce přispěl prodej zboží přes internet a zásilkovou službu, který vzrostl v roce 2020 o 27,6 % a loni o 15,9 %. Celoroční tržby internetových obchodů rostou nepřetržitě od roku 2001, přičemž meziroční růst zaznamenaný v roce 2020 byl nejvyšší za posledních osm let. Uzavření kamenných obchodů v době opatření proti šíření koronaviru vedlo k vyššímu využívání internetu jako prodejního kanálu. V dubnu 2020, kdy byla zavedena nejprísnejší omezení prodeje v kamenných prodejnách, vzrostl internetový prodej meziročně na 1,5násobek. Přes internet se naučili nakupovat i zákazníci, kteří by za normálních okolností upřednostnili nákup v kamenné prodejně, a tento způsob se začal ve větší míře využívat rovněž pro nákupy v sortimentu potravin a běžného drogistického zboží.

O 15,9%

se loni zvýšily tržby za prodej nepotravinářského zboží přes internet a zásilkovou službu.

BŘEZEN 2022

+0,4 %

PRŮMYSL

Průmyslová produkce v březnu po očištění o vliv počtu pracovních dnů meziročně vzrostla o 0,4 %. Po vyloučení sezonních vlivů byla meziměsíčně vyšší o 2,6 %.

+5,4 %

MALOOBCHOD

Tržby v maloobchodě očištěné od kalendářních vlivů se reálně meziročně zvýšily o 5,4 %. Rostly ve specializovaných prodejnách, klesly v nespécializovaných prodejnách s převahou potravin a v internetových obchodech.

+8,2 %

STAVEBNICTVÍ

Stavební produkce v březnu reálně meziročně vzrostla o 8,2 %. Po vyloučení sezonních vlivů byla meziměsíčně nižší o 3,7 %.

+10,0 %

SLUŽBY

Tržby za služby očištěné od kalendářních vlivů meziročně vzrostly o 10,0 %. Nejvyšší růst vykazovalo vlivem protikorona-virových opatření v loňském roce odvětví ubytování, stravování a pohostinství.

+757,1 %

CESTOVNÍ RUCH

V březnu se počet přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních zvýšil o 757,1 % a počet příjezdů byl oproti minulému roku téměř třináctinásobný.

Produkce ropy v EU27 dlouhodobě klesala

Dovoz ropy do evropských zemí mnohonásobně převyšuje vlastní produkci.

JIŘÍ TROJÁČEK
oddělení statistiky energetiky

Produkce ropy v Evropské unii se v roce 2021 dále snižovala a dosáhla hodnoty 17,8 mil. tun. Proti roku 2015 se jedná o pokles o 28,9%. Rekordně nízká produkce byla reakcí na oslabení poptávky způsobené pandemií covidu-19 a na dočasné zaplnění skladovacích prostor v některých lokalitách.

Na unijní produkci ropy se nejvýrazněji podílí Itálie s produkcí 5,2 mil. tun v roce 2021, dále pak Dánsko (3,2 mil. tun), Rumunsko (3,1 mil. tun) a Německo (1,8 mil. tun). V součtu tyto čtyři země představují 75% celkové produkce všech zemí EU27. Česká republika s roční produkcí 0,084 mil. tun představuje 0,47% celkové produkce ropy v EU27. Vůbec žádnou ropy neprodukuje 12 zemí evropské sedmadvacítky.

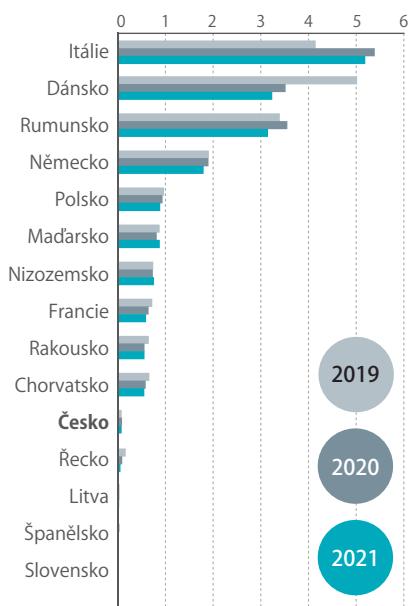
Mimo EU jsou v Evropě dalšími producenty ropy Velká Británie (38 mil. tun v roce 2021) a Norsko (87 mil. tun v roce 2021). V předchozích letech produkce ropy v Norsku kolísala, ale od roku 2020 narostla.

DOVOZ ROPY DO EU27 SE SNÍŽIL

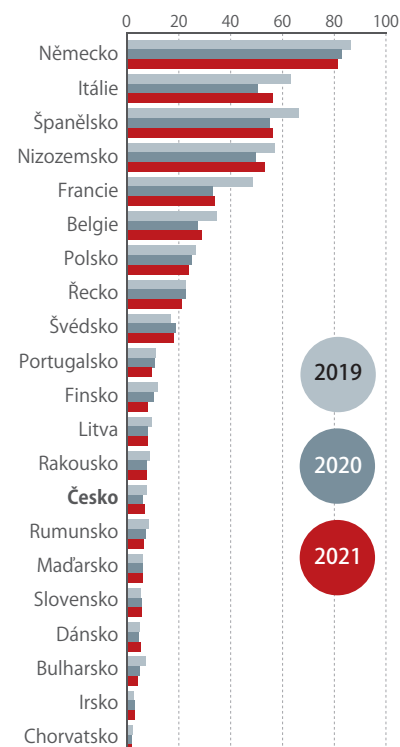
Dovoz ropy do EU27 v posledních letech klesal z 511 mil. tun v roce 2015 až na 440 mil. tun v roce 2020 a 444 mil. tun v roce 2021. Nejvíce ropy, celkem 81 mil. tun, tj. 18,3% všech dovozů do EU27, v loňském roce přijalo Německo. S podíly okolo 12% následovaly Itálie, Španělsko a Nizozemsko a s podílem 7,6% Francie. Česká republika s dovozem 6,8 mil. tun a podílem 1,5% byla až na 14. místě v EU27.

EU27 – PRODUKCE, VÝVOZ A DOVOZ ROPY (mil. tun)

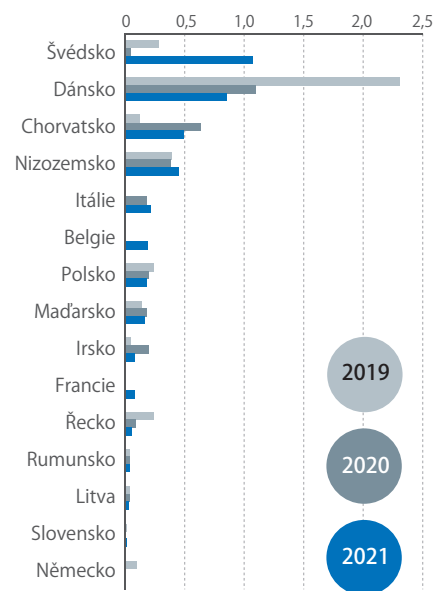
PRODUKCE ROPY (mil. tun)

DOVOZ ROPY (mil. tun)

VÝVOZ ROPY (mil. tun)

Zdroj: Databáze IEA (JODI OIL)

Nejvýznamnějšími evropskými dovozci ropy mimo EU27 byly v roce 2021 Velká Británie s 35,4 mil. tun a Norsko s 2,4 mil. tun.

VÝVOZ ROPY Z EU27 JE MINIMÁLNÍ

Celkově bylo ze zemí EU27 v roce 2021 vyvezeno 3,9 mil. tun ropy. Proti roku 2015 se jedná o pokles o 39,3 %. Převážná část vývozu ropy v posledních letech pocházela z Dánska, jehož vývoz se však postupně snižuje – proti roku 2015 dokonce až o 81,1 %.

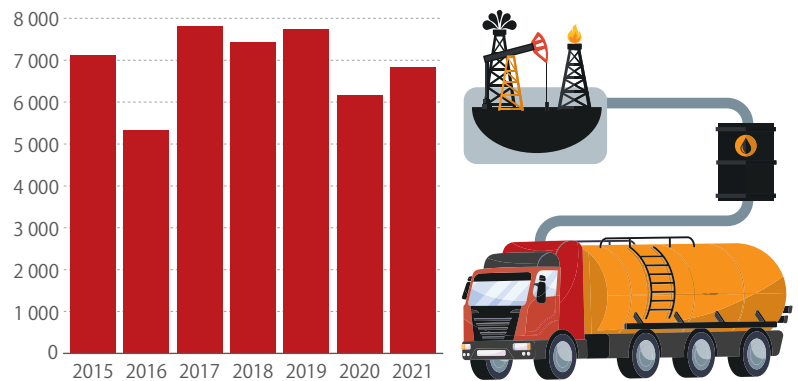
Polovinu všech vývozu ropy ze zemí EU27 zajistily loni Švédsko (27,6 %) a Dánsko (21,9 %).

DOVOZ ROPY DO ČR OMEZILA PANDEMIE

Do České republiky směřovaly v uplynulých letech dodávky ropy o objemu více než 7 mil. tun ročně. Výjimkou byl rok 2016, kdy z důvodu mimořádné události na jednotce fluidního katalytického krakování došlo k odstávce kralupské rafinérie na více než čtvrt roku, a rok 2020, kdy došlo k poklesu vlivem koronavirové pandemie. Ani v roce 2021 však celkový objem dovozu stále nedosáhl předpandemické úrovně a např. ve srovnání s rokem 2019 byl stále nižší o 11,6 %.

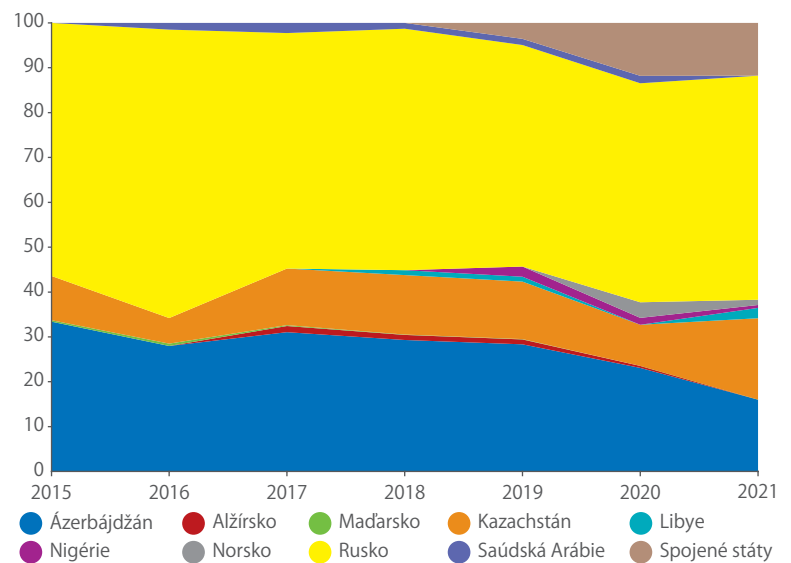
Ve sledovaném období podíl dovozů ropy z Ruska postupně klesal. Proti roku 2015 to v roce 2021 bylo o 6,5 %. Snížily se rovněž dovozy z dalších dvou nejvýznamnějších dodavatelských zemí – z Ázerbájdžánu a z Kazachstánu. Jejich podíl 43,3 % z roku 2015 klesl na 32,3 % v roce 2020 a na 34,1 % v roce 2021. Od roku 2019 se projevuje snaha více diverzifikovat dovozy ropy a postupně se zvyšuje podíl zejména dovozů z USA, který vyskočil z 3,6 % v roce 2019 na 11,8 % v posledních dvou letech. Podíly ostatních zemí na celkových dovozech však zůstávají minimální – nad 2 % se dostaly jen Norsko (3,5 % v roce 2020), Libye (2,3 % v roce 2021), Saúdská Arábie (2,3 % v roce 2017) a Nigérie (2,3 % v roce 2019).

DOVOZ ROPY DO ČR (tis. tun)

Zdroj: Databáze IEA (JODI OIL)

STRUKTURA DOVOZŮ ROPY DO ČR (%)

Zdroj: Český statistický úřad, systém STAZO

DUBEN 2022

SOUHRNNÝ INDIKÁTOR DŮVĚRY

Celková důvěra mezi podnikateli se meziměsíčně snížila, důvěra spotřebitelů se propadla. Souhrnný indikátor důvěry klesl na hodnotu 96,6.

+3,4
bodu

+5,6
bodu

PRŮMYSL

V odvětví průmyslu se důvěra podnikatelů zvýšila. Indikátor důvěry oproti březnu vzrostl o 5,6 bodu na hodnotu 99,5. V meziročním srovnání je ale důvěra v průmyslu nižší.

-0,3
bodu

STAVEBNICTVÍ

Ve stavebnictví se důvěra podnikatelů mírně snížila. Indikátor důvěry meziměsíčně poklesl o 0,3 bodu na hodnotu 123,5. Meziročně je ale důvěra ve stavebnictví vyšší.

-1,1
bodu

OBCHOD

Důvěra podnikatelů v odvětví obchodu se snížila. Indikátor důvěry meziměsíčně poklesl o 1,1 bodu na hodnotu 100,8. Oproti dubnu loňského roku je důvěra v obchodu vyšší.

+4,4
bodu

SLUŽBY

Důvěra ve vybraných odvětvích služeb se zvýšila. Indikátor důvěry oproti březnu vzrostl o 4,4 bodu na hodnotu 106,7. Meziročně je důvěra ve službách vyšší.

-1,1
bodu

SPOTŘEBITELÉ

Důvěra spotřebitelů se v dubnu snížila. Indikátor důvěry meziměsíčně poklesl o 1,1 bodu na hodnotu 81,3. V meziročním srovnání je důvěra spotřebitelů také nižší.

Výnosy dluhopisů v posledních měsících prudce vzrostly

Po letech poklesu a stagnace míří úrokové sazby vládních dluhopisů ve všech zemích EU vzhůru.

KAROLÍNA ZÁBAJKOVÁ
analytička ČSÚ

Úrokové sazby desetiletých vládních dluhopisů, které slouží jako jedno z Maastrichtských kritérií, měly v poslední dekádě spíše klesající tendenci, nebo stagnovaly. V některých zemích EU se dokonce sazby snížily až pod nulovou úroveň, což byla do té doby bezprecedentní situace vyžadující posun v rámci ekonomické vědy i praktik měnové politiky. Zdá se ale, že evropské ekonomiky aktuálně zažívají novou kapitolu vývoje, která začala ve druhé polovině loňského roku a výrazně se projevila v prvních měsících roku 2022. Průměrná hodnota výnosů desetiletých vládních dluhopisů v EU se z 0,23 % v srpnu 2021 zvýšila na 0,62 % v prosinci a dál až na nejaktuálnější 1,43 % v březnu 2022.

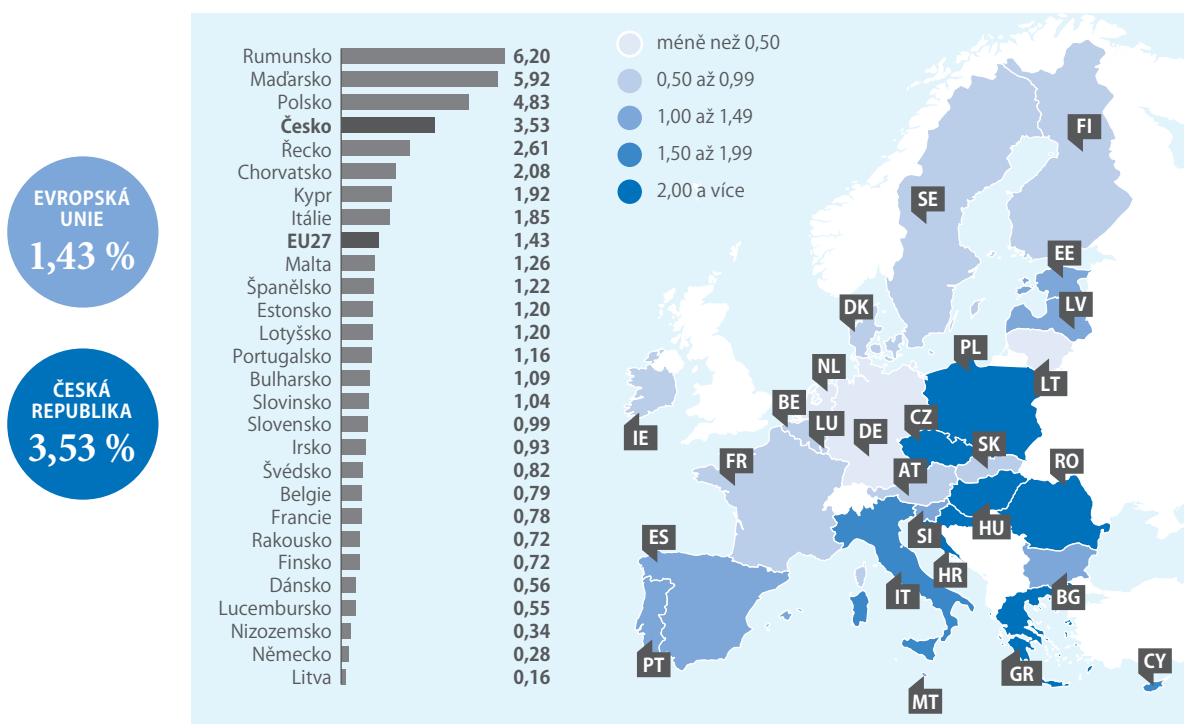
Posun úrokových sazeb koreluje se silící inflací, která trápí celou Evropskou unii. Dalším faktorem může být nárůst zadluženosti v souvislosti s řešením dopadů pandemie. Vyšší úroky samozřejmě znamenají zvýšení nákladů na obsluhu státního dluhu, což je velmi citelné. Výnosy z dluhopisů s dlouhodobou splatností jsou indikátorem vývoje také pro komerční úvěry a zdražení přístupu k úvěrovému financování může být například pro podniky závažnou překážkou dalšího rozvoje.

ZEMĚ STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPY NA NEJVYŠŠÍCH PŘÍČKÁCH

Ačkoli nárůst sazeb v loňském druhém pololetí postihl téměř všechny země EU, největší

přírůstky zaznamenaly Polsko, Rumunsko, Maďarsko, Česko a Řecko. Nárůst výnosů během prvních tří měsíců roku 2022 byl nejsilnější v Chorvatsku, Maďarsku, Polsku, Řecku a na Kypru. V březnu 2022 měly nejvyšší průměrný výnos desetiletých dluhopisů Rumunsko (6,20 %), Maďarsko (5,92 %) a Polsko (4,83 %). Na vrchních příčkách se nacházely také Česko (3,53 %) a Řecko (2,61 %). Z osmi zemí, které se umístily nad celkovým průměrem EU, bylo pět s vlastní měnou. Nejnižší úrokové sazby dlouhodobých dluhopisů měly Litva (0,16 %), Německo (0,28 %), Lucembursko (0,55 %) a Dánsko (0,56 %). Mezi zeměmi v dolní polovině žebříčku jsou větší „původní“ členové EU ze západní a severní Evropy.

VÝNOSY VLÁDNÍCH DLUHOPISŮ S DLOUHODOBOU SPLATNOSTÍ (% , BŘEZEN 2022)

Zdroj: Eurostat

Bez statistiky bychom byli slepí,

říká ředitel sekce makroekonomických statistik ČSÚ Petr Musil.

Foto: Tereza Koutecká

Jaká data v sekci makroekonomických statistik sledujete?

V naší sekci zpracováváme data z několika oblastí. První je statistika národních účtů, do níž patří například údaje o vývoji domácího produktu, který se řadí mezi nejnámější a nejsledovanější statistické

makroekonomické ukazatele. Zabýváme se také vládni statistikou, zejména odhady takzvaných maastrichtských konvergenčních kritérií. Další naše činnosti se zaměřují na statistiku cen, ze které lidé znají zejména index spotřebitelských cen neboli inflaci. Poslední oblastí je statistika zahraničního obchodu.

PAVEL ČERNÝ
oddělení
marketingu a PR

Z jakých zdrojů získáváte data?

Pro naše statistiky využíváme širokou škálu datových zdrojů. Jsou jich stovky, od statistických výkazů a účetních dat přes různé administrativní zdroje až po údaje z výročních zpráv a podobných dokumentů.

S jakým časovým odstupem od sledovaného období zveřejňujete výsledky?

Je to velmi různé. Nejrychleji to jde v případě takzvaných scanner dat, která přebíráme z pokladních systémů obchodních řetězců. Máme je k dispozici na konci referenčního měsíce a téměř okamžitě z nich můžeme sestavovat index spotřebitelských cen. Naopak v případě podrobných ročních národních účtů trvá kompletace všech výstupů i více než rok po skončení referenčního roku.

Zajímáte se o to, k jakým účelům jsou vaše data využívána a jak je různí uživatelé interpretují?

My se držíme zásady, že jsme plně odpovědní za kvalitu statistik a uživatelé jsou plně odpovědní za správnost využití. Na druhé straně se ale uživatelé snažíme vzdělávat, například právě prostřednictvím časopisu Statistika & My. Důležité souvislosti týkající se našich dat vysvětlujeme také při komunikaci s novináři nebo na odborných konferencích, kterých se zúčastňujeme. Upozorňujeme rovněž na chybné interpretace, například když se HDP nesprávně používá jako ukazatel blahobytu přesto, že je to ukazatel ekonomické výkonnosti. Ke každé statice máme na webu zveřejněnou metodiku, ze které se uživatel dozví definici jednotlivých ukazatelů a metody odhadu.

Objevilo se v poslední době v datech, která sledujete, něco překvapivého?

Současná doba je velmi turbulentní, což se projevuje například v prudkém růstu indexu spotřebitelských cen. Takovou dynamiku asi čekal jen málokdo. U ostatních ukazatelů ale nic nepředvídatelného nesledujeme.

Co by se stalo, kdyby vaše sekce od zítřka přestala zveřejňovat data?

Povinnost vytvářet sadu ukazatelů a harmonogram jejich zveřejňování jsou upraveny zejména evropskou legislativou. A její porušení by jistě neslo patřičné následky.

Negativní ohlas by to samozřejmě vyvolalo i mezi uživateli, kterým by chyběly informace pro rozhodování a tvorbu politik. Nedala by se plánovat ekonomická opatření na celostátní, ale ani na regionální či lokální úrovni. Bez statistických dat bychom v tomto smyslu byli slepí.

Zavádějí se v makroekonomické statistice nové metody a postupy?

Každá statistika má svou závaznou metodiku, která se samozřejmě musí přizpůsobovat vývoji ekonomiky. V národním účetnictví se řídíme evropským

standardem ESA. Ten byl naposledy výrazněji upraven přibližně před deseti lety, kdy se například výzkum a vývoj zařadil mezi investice. V případě indexu spotřebitelských cen dochází ke změnám v závislosti na situaci na trhu, na rozdíl od devadesátých let už třeba nesledujeme ceny videokazet a videopřehrávačů, ale do spotřebního koše jsme zařadili elektroniku používanou v dnešní době. Ve statistice zahraničního obchodu došlo k důslednému přechodu na princip změny vlastnictví výrobků, aproximace daty z Intrastatu o pohybu zboží se ukázala v podmínkách jednotného evropského trhu jako nevyhovující.

Všechny změny jsou samozřejmě předem projednány na úrovni Eurostatu, aby se statistiky různých zemí řídily stejnými principy a byly vzájemně srovnatelné.

Jak úzce spolupracujete s Eurostatem?

K přizpůsobování české statistiky té evropské docházelo již od devadesátých let minulého století v rámci transformace ekonomiky. Vstup Česka do EU v roce 2004 pak přinesl zejména to, že naše výstupy začal Eurostat auditovat. Velkou pozornost auditori věnují výpočtu maastrichtských kritérií a také odhadům hrubého národního důchodu, který slouží jako základ pro výpočet příspěvku Česka do unijního rozpočtu. Auditní tým do Českého statistického úřadu pravidelně přijíždí a správnost našich dat a výpočtů kontroluje přímo na místě.

Jak byste hodnotil úroveň práce ČSÚ ve srovnání s jinými zeměmi?

V oblasti makroekonomické statistiky si stojíme velmi dobře. Jako jediná země jsme zavedli standard ESA 2010 bez takzvaných derogací, tedy odkladů v plnění povinností. Byli jsme rovněž jedni z prvních, kdo upozornil na problém vykazování vývozu a dovozu zboží a nekompatibility principu změny vlastnictví s výkazy Intrastatu. Díky naší iniciativě se podařilo metodiku změnit.

Naším uživatelům také poskytujeme výrazně podrobnější informace, než je předepsáno Eurostatem, a řadu statistik publikujeme dříve než ostatní členské státy. Rovněž jsme se spolupodíleli na několika manuálech.

Odborníci z ČSÚ také poměrně často předávají své zkušenosti statistikům v jiných zemích. Jak tato spolupráce vlastně vznikla a jak se rozvíjí?

V minulosti jsme byli součástí různých konsorcií, která zajišťovala technickou asistenci pro méně vyspělé statistické úřady. V současnosti nás již statistici z těchto zemí oslovují přímo a poptávají pomoc v konkrétních odborných záležitostech. Považují to za velmi užitečné pro obě strany. Kolegové z jiných zemí využijí naše zkušenosti a nás to obohatí o pohled na známá témata z jiné strany.

Jaké úkoly vás čekají v nejbližších měsících?

»

Držíme se zásady, že jsme plně odpovědní za kvalitu statistik a uživatelé jsou plně odpovědní za správnost využití.

Ing. Petr Musil, Ph.D.

Jednou z priorit je určitě příprava na předsednictví Česka v Radě Evropské unie. V současné době probíhají jednání o novelizaci nařízení ke standardu národních účtů ESA 2010. Předmětem revize nařízení není změna metodiky, ale aktualizace termínů pro zaslání dat do Eurostatu. Uživatelé by chtěli řadu procesů zkrátit a urychlit publikaci vybraných statistik, ale naproti tomu stojí požadavek udržení vysoké kvality a omezené zdroje tvůrců statistik. Je tedy třeba najít rozumný kompromis.

V době našeho předsednictví by měl legislativní proces pokračovat dalšími procedurálními kroky a v závislosti na průběhu následujících jednání by mělo dojít ke schválení novelizovaného nařízení.

V rámci grantu, který se nám podařilo získat, také pracujeme na rozšíření statistik o produktivitu. Uživatelé budou mít k dispozici data o produktivitě nejen za celou ekonomiku, ale rovněž v detailním členění za jednotlivá odvětví či sektory.

V neposlední řadě budeme letos pokračovat v implementaci scanner dat z hobby marketů a v rozšiřování využití těchto dat jak pro index spotřebitelských cen, tak i pro statistiku maloobchodu a národních účtů.

Z kterých segmentů trhu jsou scanner data k dispozici?

Poprvé jsme u nás použili scanner data asi před pěti lety a v současné době již máme plně pokryty segmenty potravin, nápojů, tabákových výrobků, drogerie a léků. Letos pracujeme na implementaci dat z hobby marketů a výhledově chceme získat scanner data i v segmentech oděvu a nábytku.

Jak náročné je získávání a zpracování scanner dat?

K získání scanner dat nám hodně pomohla evropská legislativa, která velkým obchodníkům povinnost poskytovat scanner data explicitně ukládá. Jedná se však o velmi specifická data, jejichž struktura i možnosti předávání jsou u každého obchodního řetězce odlišné. Proto s poskytovateli jednáme individuálně a nastavujeme procesy tak, aby to vyhovovalo oběma stranám. Všem obchodním společnostem, s nimiž na tomto úkolu spolupracujeme, musím za pozitivní přístup poděkovat.

Vlastní zpracování scanner dat představuje obrovský objem dat, proto k němu stále více využíváme strojové učení. Každý měsíc dochází v obchodních řetězcích k obměně značné části sortimentních položek a ty je nutné zatřídit do patřičných klasifikací. Speciální program, který se průběžně učí a zvyšuje tak svou úspěšnost, dokáže klasifikovat řadu produktů sám. Na manuální zatřídování pak zůstávají jen komplikovanější produkty.

Mohou scanner data plně nahradit terénní sběr dat člověkem?

V některých segmentech určitě, například v případě potravin, drogerie a léků už terénní sběr dat pro index spotřebitelských cen vůbec neprobíhá. Ale třeba v segmentu služeb, kde je nízká koncentrace trhu nebo se jedná o vysoce individualizované zakázky, práci v terénu nahradit nelze. Nedovedu si představit, že bychom ve velkém využívali scanner data třeba z kadeřnictví, z restaurací nebo z autosalonů.

Vystudoval obor statistické a pojištné inženýrství na Vysoké škole ekonomické v Praze, kde absolvoval i doktorské studium v oboru statistika. Při studiu nastoupil do ČSÚ, kde prošel různými pozicemi. Ředitelem sekce makroekonomických statistik je od roku 2021. Podílel se na zavádění mezinárodních standardů národního účetnictví ve vybraných zemích v rámci mezinárodních projektů. Je autorem nebo spoluautorem desítek odborných článků a konferenčních příspěvků. Na VŠE vede semináře ekonomické a sociální statistiky.

Nezkrácený rozhovor najdete na: bit.ly/3a4g9lR

Spotřeba elektřiny vypovídá o zotavování ekonomiky

Celková spotřeba elektřiny v Česku loni již přesáhla úroveň z éry před nástupem pandemie. Neplatilo to však pro část podnikové sféry.

**JIŘÍ
KAMENICKÝ**
analytik ČSÚ

Loňský rok přinesl nejen v Česku znatelné oživení ekonomiky, které bylo logicky spojené i s nárůstem poptávky po energetických zdrojích. Dle Energetického regulačního úřadu vzrostla v tuzemsku meziročně celková hrubá výroba elektřiny o 4,2% a dosáhla 84,9 TWh. Za rekordní výši z období poslední konjunktury (88 TWh v roce 2018) nicméně stále zůstávala. Loňský růst výroby v Česku byl nejvíce tažen tepelnými elektrárnami, a to i přes pokračující pokles jejich celkového instalovaného výkonu. V menší míře přispěly k vyšší výrobě i jaderné elektrárny, jejichž

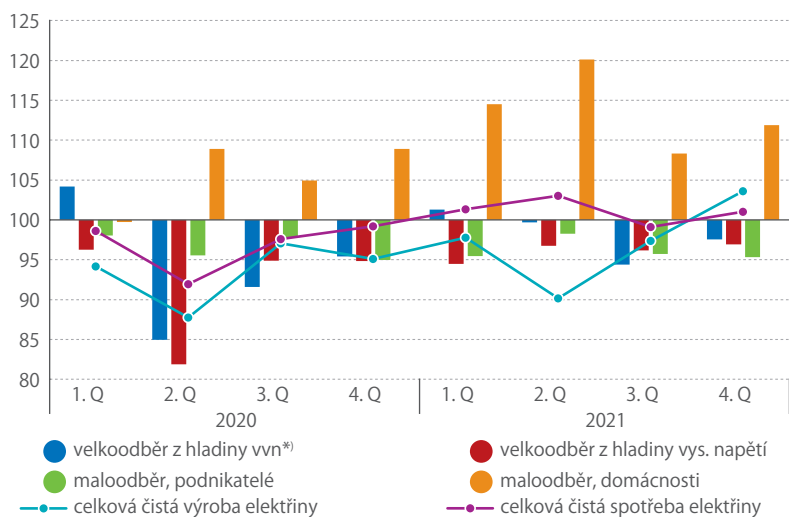
produkce (30,7 TWh) se navzdory jarním odstávkám těsně přiblížila dosud nejvyšší hladině z roku 2013. Loňské oživení významu tepelných elektráren (využívajících v tuzemsku z více než čtyř pětín hnědé uhlí) bylo spíše vybočením z dlouhodobějšího trendu a nedokázalo zdaleka kompenzovat hluboké propady jejich produkce z let 2019 i 2020.

DOMÁCNOSTI OPĚT REKORDNÍ, PODNIKY STÁLE V POTÍŽÍCH

Efekt zotavování ekonomiky je ještě plastičtější zachycen ve spotřebě elektrické energie. Ta v hrubém vyjádření loni činila 73,7 TWh a meziročně se zvýšila o 3,2%. Mírně vyšším tempem vzrostla čistá spotřeba, jež nezahrnuje zejména vlastní technologickou spotřebu producentů při výrobě elektřiny a též ztráty v sítích provozovatelů při přenosu a distribuci – ty oproti roku 2020 znatelně klesly. Souhrnná spotřeba tuzemských odběratelů tak loni již lehce převýšila úroveň z období před nástupem pandemie. To platilo i o drtivé většině krajů, za úrovní z roku 2019 viditelně zaostávala spotřeba jen v Praze (o 4%) a v krajích Moravskoslezském (o 7%) a Karlovarském (o 3%).

Podrobnější pohled ukazuje, že čistá spotřeba elektřiny se po nucených uzavírkách provozoven v dubnu a květnu 2020 propadla ve srovnání se shodným obdobím let 2017 až 2019 o desetinu, u velkoobdobitelů dokonce o pětinu. Později se ale poměrně rychle navracela k normálu. Celkový vývoj byl ovšem rozostřen maloodběrateli z řad domácností, kteří odebírají dlouhodobě čtvrtinu celoroční spotřeby elektřiny, v topné sezoně dokonce až 30%. Rychlé rozšíření práce z domova i distančního vzdělávání,

CELKOVÁ VÝROBA ELEKTŘINY A JEJÍ TUZEMSKÁ SPOTŘEBA DLE HLAVNÍCH DRUHŮ ODBĚRATELŮ (GWh, shodné čtvrtletí z období 2017 až 2019 = 100)

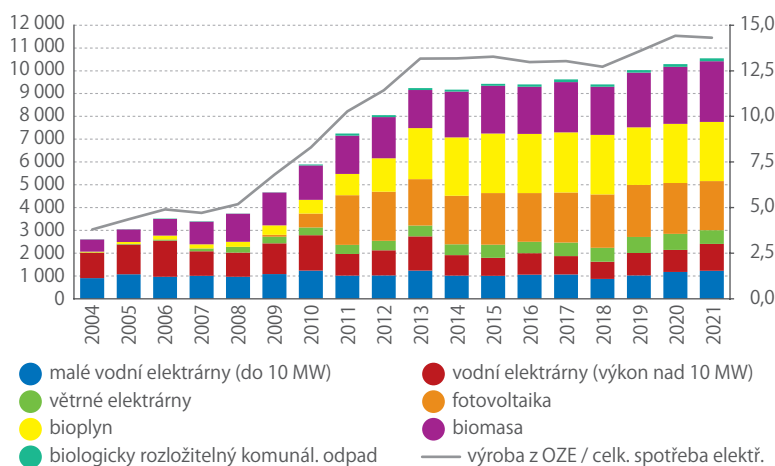
*) velmi vysoké napětí nad 52 kV (podle ČSN 330010). Zdroj: ERÚ

opakovaná omezení stravovacích možností v restauracích, jakož i administrativní překážky spojené s cestováním do zahraničí představovaly klíčové faktory, jež v obou „pandemických letech“ posunuly spotřebu elektřiny v tuzemských domácnostech k rekordním hodnotám. Ve druhém čtvrtletí 2021 se navíc projevil dopad chladného počasí, neboť průměrná teplota vzduchu v dubnu i v květnu zaostala za dlouhodobým průměrem o více než 2,5 stupně.

Spotřeba elektřiny v podnicích byla loni významně ovlivněna nerovnoměrným vývojem v průmyslu, což je patrné v úhrnu za kategorii nejvýznamnějších velkoodběratelů v ekonomice. Zatímco v prvním čtvrtletí jejich spotřeba úroveň z let 2017 až 2019 mírně převyšovala, od července do října za ní o 6 % zaostávala. Klíčová odvětví zpracovatelského průmyslu stále intenzivněji sužoval nedostatek výrobních komponent, což podniky řešily i prodloužením celozávodních dovolených či krátkodobými odstávkami. V obtížné situaci se na konci loňského roku nacházeli také drobní podnikatelé. Ačkoli protipandemická opatření již byla relativně mírná, počet odpracovaných hodin u sebezaměstnaných osob stále ve většině odvětví služeb nedosáhl předkrizové úrovně, což se muselo odrazit i v nižší spotřebě energií.

Ani výraznější změny objemu výroby a spotřeby elektřiny během pandemických let nezměnily nic na faktu, že Česko zůstává dlouhodobě čistým vývozcem této komodity. Dle údajů ČSÚ dosáhlo loni kladné saldo zahraničního obchodu s elektřinou 11,3 TWh a oproti předchozímu roku vzrostlo více než o čtvrtinu. Při stagnaci dovozu k tomu přispěl takřka výhradně vyšší vývoz o 2,6 TWh. Obchod s elektřinou byl výrazně ovlivněn nebývalým růstem cen na světových trzích, k němuž došlo v druhé půli loňského roku. Přebytek zahraničního obchodu ČR s touto komoditou tak za celý rok 2021 vystoupal na rekordních 36 mld. Kč, tedy na čtyřnásobek hodnoty předchozího roku. Více než 80 % obrátu obchodu s elektřinou realizuje Česko tradičně se sousedními státy, přebytkové saldo máme zejména s Německem a se Slovenskem.

VÝROBA ELEKTRICKÉ ENERGIE Z OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ A JEJICH POMĚR K HRUBÉ TUZEMSKÉ SPOTŘEBĚ ELEKTRINY (GWh, %)

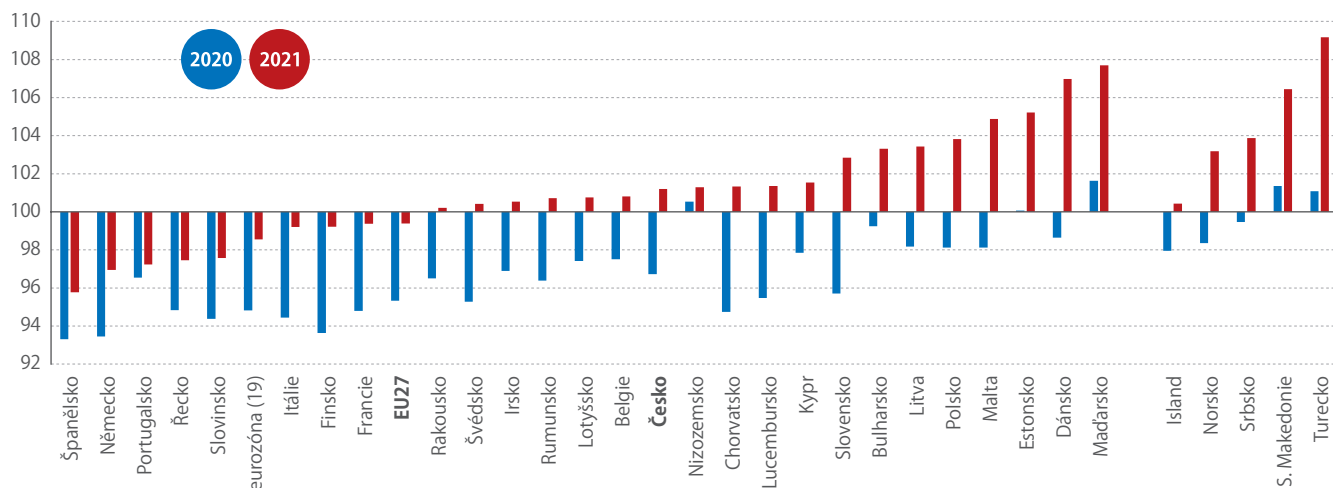
Údaje za rok 2021 jsou předběžné. Zdroj: ERÚ

RŮST PODÍLU OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ SE ZASTAVIL

Vedle dozvuků pandemických opatření a cenové akcelerace ovlivňovaly loni v Česku oblast elektroenergetiky i dlouhodobější strukturální vlivy související se snahou o snižování energetické náročnosti ekonomiky a s rozvojem obnovitelných zdrojů. Dlouhodobý pokles role uhlí jako dominantního paliva zrychlený v posledních letech se loni zastavil. Na hrubé výrobě elektřiny se uhlí v roce 2010 podílelo z 55 %, v roce 2021 jen ze 40 %. Za stejné období mírně rostl význam jaderného paliva (ze 33 % na 36 %) a o něco svisněji zemního plynu (z 1,2 % na 8,3 %). Posílila rovněž váha obnovitelných zdrojů energie (OZE) – z 8,3 % na 14,3 %.

Po boomu mezi lety 2007 až 2013 způsobeném hlavně rozvojem fotovoltaiky a zdrojů na bioplyn zůstává v posledních letech skladba OZE stabilní. Vodní, sluneční, bioplynové i biomasové zdroje mají zhruba stejné zastoupení. Přes mírný meziroční růst

CELKOVÉ DODÁVKY ELEKTRINY PRO KONCOVÉ UŽIVATELE NA VNITŘNÍM TRHU (GWh, průměr za období 2017 až 2019 = 100)

Zdroj: Eurostat

výroby elektřiny z OZE pozorovatelný od roku 2019, který byl způsoben zejména zvyšováním podílu vodní energie a biomasy, se navyšování podílu všech zdrojů OZE na celkové výrobě či tuzemské spotřebě elektřiny loni zastavilo.

Vzhledem k tomu, že tradiční způsoby výroby elektřiny jsou v České republice soustředěny pouze do několika krajů, v těch zbývajících roste relativní význam OZE. V Praze a v Libereckém kraji tak tyto zdroje v roce 2020 zajišťovaly více než 70 % celkové místní výroby elektřiny, nadpoloviční váhu měly i v krajích Jihomoravském, Královéhradeckém a Plzeňském a významnou roli hrály i na Zlínsku.

IV EU SE SPOTŘEBA ZVEDÁ

Pokles ekonomické aktivity v roce 2020 ovlivnil energetickou bilanci i v zemích EU – hrubá výroba elektřiny se v celé Unii meziročně snížila o 4,3 %. V Česku byl útlum výroby pátý nejhlubší ze zemí EU a blížil se např. propadu ve Francii (–6,9 %). Z významnějších ekonomik mírně vzrostl fyzický objem produkce jen v Nizozemsku (+1,8 %). Konečná spotřeba elektřiny v EU v roce 2020 poklesla analogicky o 3,9 %, nejvíce od roku 2009. Tuzemský pokles byl slabší (–2,6 %), a to jak díky mírnější redukci ve většině výrobních odvětví, tak vlivem svižnějšího růstu v spotřebě v domácnostech (+4,7 % oproti 1,1 % v EU). Nižší spotřeby ve vztahu k roku 2019 docílily domácnosti jen v Rakousku, v Chorvatsku a v některých severovýchodních státech. Nejvyšší růst si naopak připsaly domácnosti na Slovensku (7,7 %), což zde kontrastovalo s citelnějším útlumem spotřeby podniků v průmyslu či dopravě.

Z objemu celkových dodávek elektřiny pro koncové uživatele na vnitřním trhu, který je dobrou aproximací celkové konečné spotřeby této komodity v dané zemi, plyne, že loňská spotřeba elektřiny zhruba ve dvou třetinách států EU již překročila předpanemickou úroveň. V celkovém úhrnu za všechny země však EU za průměrem z období 2017 až 2019 stále mírně zaostávala, neboť loňské oživení

poptávky nebylo dostatečně robustní, aby kompenzovalo hlubší útlum spotřeby elektřiny v roce 2020 především ve Španělsku a v Německu.

OBNOVITELNÉ ZDROJE S VELKÝMI ROZDÍLY

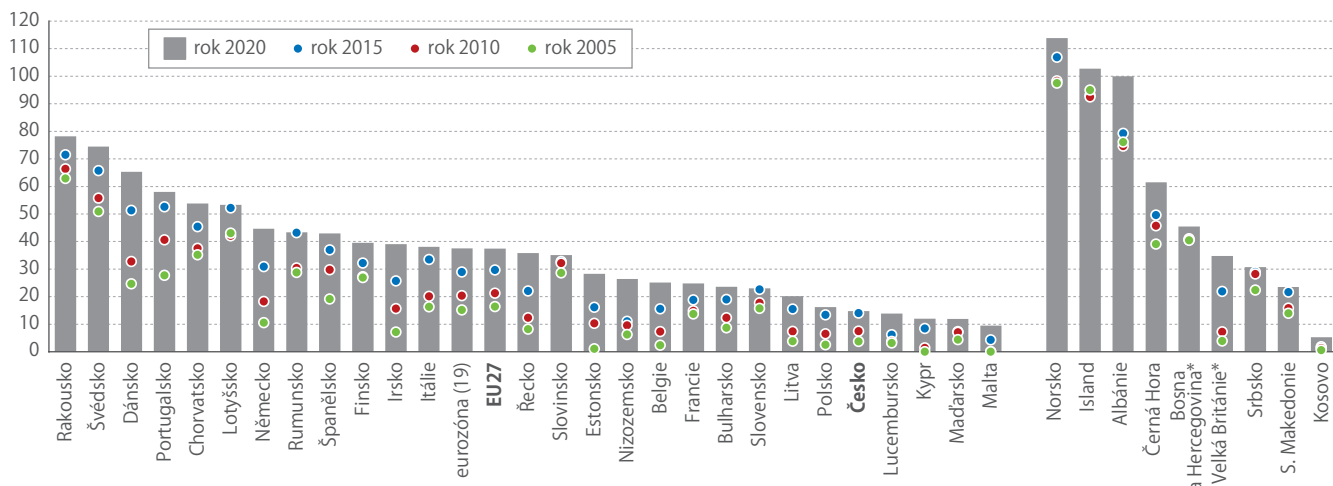
Význam obnovitelných zdrojů v elektroenergetice v zemích EU dlouhodobě roste. Zatímco ještě před dvěma dekádami spočívalo těžiště OZE takřka výhradně na vodní energii, v dalších letech došlo i vlivem dotační podpory k rozvoji ostatních zdrojů. Mezi lety 2018 a 2020 akcelerovala výroba z OZE, v EU hlavně díky zapojení zdrojů větrné a solární energie. Tyto zdroje v roce 2020 vytvářely již polovinu produkce elektřiny ze všech OZE, třetina náležela vodním elektrárnám. Veškeré zdroje OZE se na celkové výrobě i spotřebě elektřiny v EU podílely 38 %. Mezi členskými státy ale nacházíme značné rozdíly. Na Maltě, na Kypru a v Maďarsku se váha OZE na domácí spotřebě pohybovala jen okolo 10 %, naproti tomu v Rakousku či ve Švédsku převyšovala zejména díky hydroenergetice 75 %. V některých dalších evropských státech dokonce přesáhla hodnotu 100 %, neboť část vyrobené elektřiny z OZE v nich není spotřebována, ale putuje rovnou na export. Mezi čistými vývozci elektřiny tak vedle Německa, Francie, Slovinska či Švédska figuruje také např. Norsko.

Trend růstu podílu OZE na spotřebě elektřiny je dlouhodoběji patrný ve všech státech EU. Mezi roky 2005 a 2015 se tento podíl zvýšil nejmarkantněji v Dánsku (z 25 % na 65 %), a to především vlivem vyššího využití větrné energie. Silně rostl význam OZE i v Německu, v Portugalsku, v Irsku či ve Velké Británii. V období let 2015 až 2020 vzrostla v rámci EU nejvíce role OZE v Nizozemsku, které profitovalo z rozvoje větrné i solární energie a též biomasy. Naopak v Česku, podobně jako na Slovensku a v Rumunsku, relativní význam OZE v uvedeném pětiletí spíše stagnoval. Ve srovnání s ostatními státy EU má v tuzemském energetickém mixu poměrně významnou pozici využití biomasy a zejména bioplynu.

0 4,3%

klesla hrubá výroba elektřiny v EU mezi roky 2019 a 2020.

POMĚR HRUBÉ VÝROBY ELEKTRINY Z OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ K CELKOVÉ HRUBÉ DOMÁCÍ SPOTŘEBĚ ELEKTRINY (%)

*) Za Velkou Británií a Bosnu a Hercegovinu jsou nejaktuálnější údaje uvedeny k roku 2019. Zdroj: Eurostat

TÉMA

JAK JSOU NA TOM SENIOŘI

2,17 mil.

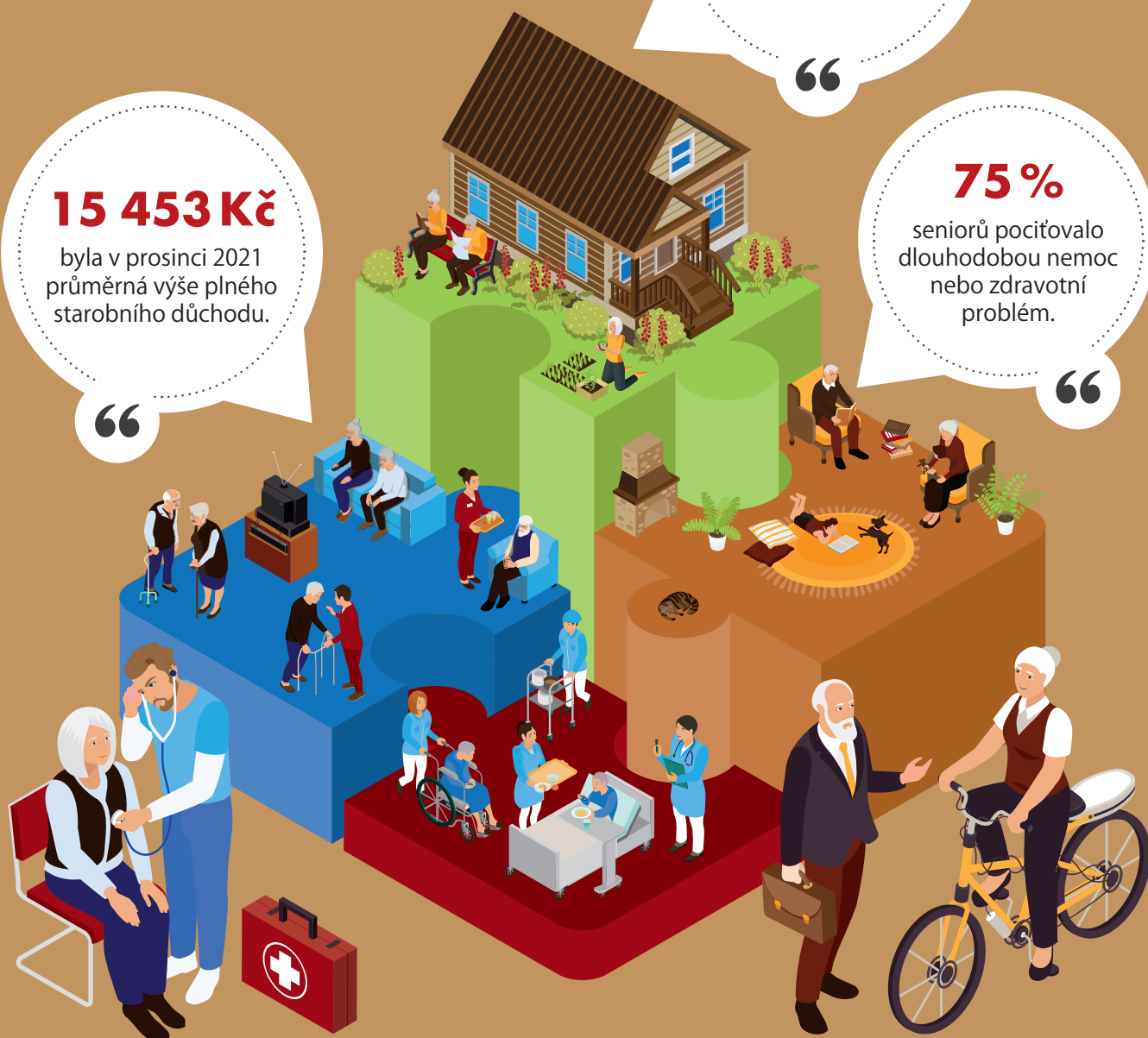
osob ve věku 65 a více let žilo v Česku na konci roku 2021.

15 453 Kč

byla v prosinci 2021 průměrná výše plného starobního důchodu.

75%

seniorů pociťovalo dlouhodobou nemoc nebo zdravotní problém.

Seniorů přibývá i přes vyšší úmrtnost

Za rozrůstající se seniorskou populací v Česku stojí stárnutí populačně silných ročníků spolu s jejich dlouhodobě rostoucí očekávanou střední délkou života.

MICHAELA NĚMEČKOVÁ
oddělení
demografické
statistiky

V průběhu let 2012–2021 vzrostl v České republice počet seniorů, respektive osob 65letých a starších, o více než 400 tisíc z 1,70 milionu k 1. 1. 2012 na 2,17 milionu k 31. 12. 2021. To odpovídalo nárůstu o 27%. Souběžně s tím se postupně zvyšovalo i zastoupení seniorské složky v populaci jako celku. Zatímco na počátku roku 2012 bylo ve věku 65 či více let 16,2% obyvatel, zkraje dvacátých let tvořili senioři, poprvé v historii, již více než jednu pětinu obyvatelstva. K 31. 12. 2021 to bylo 20,6%. Počátek tohoto trendu lze přitom datovat již do druhé poloviny 80. let 20. století, kdy senioři představovali 12% populace. Ve druhém desetiletí 21. století se na rostoucím počtu a podílu osob ve věku 65 a více let podílelo jednak stárnutí osob z početně silných generací narozených po druhé světové válce a jednak dlouhodobě se prodlužující střední délka života (naděje dožití), i když její růst byl v posledních dvou letech zbrzděn epidemií covidu-19.

TEREZIE ŠTYGLAROVÁ
vedoucí oddělení
demografické
statistiky

STARŠÍ ROČNÍKY POSILUJÍ

Početně největší skupinu seniorů tradičně představují ti nejmladší ve věku 65–69 let, kterých ke konci roku 2021 bylo 660 tisíc, resp. 30% všech seniorů. Od roku 2016 však tato skupina mírně oslabuje a postupně se tak sblíží s věkovou skupinou 70–74 let, ve které naopak až do roku 2021 počet obyvatel rostl s tím, jak se do staršího věku přesouvaly početně silné generace osob narozených po skončení druhé světové války. Na konci roku 2021 bylo těchto „mladších sedmdesátníků“ v Česku 615 tisíc, což představovalo dalších 28% seniorské populace. Na zbylých dvou pětinach se pak podílely dvě podobně velké

skupiny: věku 75–79 let dosahovalo 443 tisíc seniorů (20% populace seniorů) a 80 a více let bylo 451 tisíc osob (21%). Většinu (86%) z této poslední věkové skupiny bylo méně než 90 let, devadesátníků bylo 64 tisíc a ve věku 100 a více let žilo 756 obyvatel České republiky.

Mezi seniory pravidelně převažují ženy nad muži, nicméně jejich převaha již od počátku 90. let 20. století mírně ustupuje. Na konci roku 2021 bylo mezi seniory 58% žen a 42% mužů, na 100 žen tak připadalo 73 mužů. Na počátku roku 2012 bylo žen 59% a na 100 seniorek připadlo 68 seniorů. Zastoupení žen mezi seniory ovšem roste společně se zvyšujícím se věkem, největší podíl mají ženy v nejstarších věkových skupinách. Zatímco ve věku 65–74 let byl podle bilance obyvatel k 31. prosinci 2021 poměr mezi počtem žen a mužů 100 : 83 (ženy tvořily 55%), ve věku 100 a více let už byl poměr 100 : 16 a ženy tvořily 86% dané subpopulace.

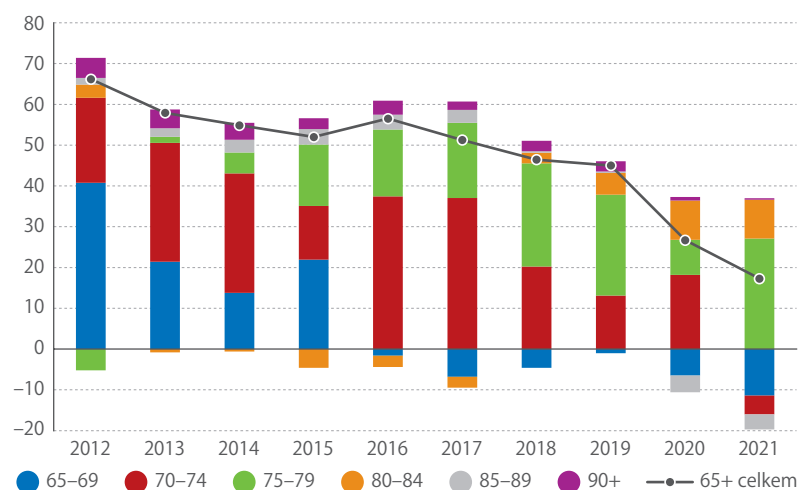
CO ZPŮSOBIL COVID

Počet seniorů i jejich podíl v celé populaci pokračoval v růstu i v posledních dvou „covidových“ letech 2020 a 2021. V důsledku zhoršených úmrtnostních podmínek v době pandemie však byly meziroční nárůsty jejich celkového počtu nižší, resp. vůbec nižší od roku 2005. V letech 2012–2019 meziroční nárůsty postupně klesaly ze 4% (+66 tis. osob) na 2% (+45 tis. osob), v roce 2020 byl přírůstek seniorské populace 1,3% (+27 tis. osob) a v roce 2021 pak jen 0,8% (+17 tis. osob). Při stejné úrovni úmrtnosti jako v předpandemickém roce 2019 by se přitom hypoteticky seniorská část populace v letech 2020 i 2021 zvětšila až o zhruba 40 tisíc osob ročně. Ke zpomalení tempa růstu seniorské populace v posledních pěti letech přispíval posun početně stále slabších generací na hranici 65 let věku – na prahu roku 2016 bylo budoucích 65letých 145 tisíc, na prahu roku 2021 pak o 9 tisíc méně.

NADĚJE DOŽITÍ SE ZKRÁTILA

Počty zemřelých byly v posledních dvou letech poznamenány epidemií nemoci covid-19 rekordně vysoké. V roce 2020 zemřelo celkem 109,2 tisíce a v roce 2021 pak 117,0 tisíce seniorů ve věku 65 a více let. Byly to nejvyšší hodnoty v historii českého státu od roku 1919, přes stotisícovou hranici se roční úhrn vyšplhal jen v roce 1980. Výrazně zvýšená úmrtnost měla za následek rovněž zastavení trendu rostoucí naděje dožití udávající průměrný počet let života, který má před sebou osoba v určitém věku. Zatímco mezi lety 2012 a 2019 se

PŘÍRŮSTKY POČTU SENIORŮ PODLE VĚKU (tis.)

Zdroj: ČSÚ

JAK OBOR SOCIÁLNÍCH SLUŽEB REAGUJE NA POSTUPNÉ STÁRNUTÍ POPULACE V ČR?

ANDREA TAJANOVSKÁ
předsedkyně
Profesního svazu
sociálních pracovníků
v sociálních službách
APSS ČR

Sociální služby poskytované nejen cílové skupině seniorů patří k těm oborům v České republice, které permanentně zvyšují svoji kvalitu. Očekávání klientů, ale také jejich rodin a blízkých, která se týkají poskytovaných služeb, jsou zcela odlišná, než byla například před patnácti či dvaceti lety. Maximum podpory, pomoci a péče poskytovatelé sociálních služeb individualizují, mapují, hodnotí a reflektují podle potřeb každé klientky či klienta. Trend sociálních služeb 21. století je přizpůsobovat se očekávání klienta, nikoliv naopak. Klade se důraz nejen na vysoký standard ubytování a stravování, ale především na zajišťování důstojné a respektu plné ošetrovatelské péče. To vše v kontextu personálních a materiálně technických možností každé organizace. Přestože se sociální služby naučily vařit z vody, chybí jim především finance na investice a erudovaný a vědomý personál.

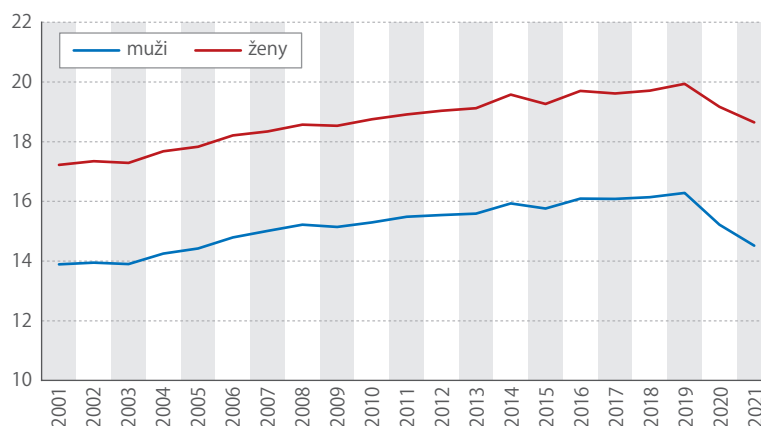

u 65letých mužů naděje dožití prodloužila o 0,7 roku na 16,3 roku a u žen o 0,9 roku na 19,9 roku, v následujících dvou letech klesala, a to až na 14,5 respektive 18,6 roku v roce 2021. Vrátila se tak zpět na úroveň zaznamenanou u mužů o 16 a u žen o 13 let dříve.

VDOVY VERSUS VDOVCI

Rozdíly v úrovni úmrtnosti mužů a žen se promítají také do složení jednotlivých věkových skupin seniorů podle rodinného stavu. Většina seniorů a senierek ve skupinách 65–69 let a 70–74 let žije v manželství (v úhrnu 63, resp. 60%), s rostoucím věkem pak u obou pohlaví, i když různým tempem, roste zastoupení ovdovělých. U žen převažují ovdovělé již od 75 let výše, když ve skupině 75–79letých aktuálně tvoří 46%, zatímco mezi muži si ženatí drží početní převahu na úrovni 60% ještě mezi 85–89letými.

NADĚJE DOŽITÍ VE VĚKU 65 LET (roky)

Zdroj: ČSÚ

Ovdovělí muži představují dle údajů k 31. 12. 2021 nejpočetnější skupinu až ve věkových kategoriích nad 90 let. Mezi 90–94letými bylo k tomuto datu 50% mužů ovdovělých a 45% ženatých.

Rozdíly ve složení populace seniorů a senierek podle věku a rodinného stavu jsou dány také jejich částečně odlišnou úrovní sňatečnosti a rozvodovosti v průběhu celého života. Do prvního sňatku vstupuje více žen než mužů, naopak ve starším věku a po rozvodu je sňatečnost mužů mírně vyšší než žen. V seniorském věku (nad 65 let) je nicméně již intenzita sňatečnosti i rozvodovosti velmi nízká a nejčastějším důvodem změny rodinného stavu je u seniorů jednoznačně ovdovění. Například v roce 2021 uzavřelo manželství 1,3 tisíce seniorů a 0,6 tisíce senierek a rozvedlo se 0,7 tisíce seniorů a 0,4 tisíce senierek, přičemž k ovdovění došlo u 11,8 tisíce mužů a 30,3 tisíce žen ve věku 65 a více let. A pro zajímavost: otce ve věku 65 či více let mělo v roce 2021 podle údajů z hlášení o narození 38 novorozenců.

SLOŽENÍ SENIORSKÉ POPULACE VE VYBRANÝCH LETECH (k 31. 12.)

	2012	2016	2019	2020	2021
muži	723 555	829 745	897 977	909 451	912 781
ženy	1 044 063	1 159 177	1 233 653	1 248 871	1 256 328
celkem	1 767 618	1 988 922	2 131 630	2 158 322	2 169 109
v tom ve věku: 65–69	635 869	691 356	678 927	672 418	659 696
70–74	423 602	532 653	602 974	621 177	615 177
75–79	301 966	340 072	408 629	417 201	443 093
80–84	238 033	229 227	234 495	244 137	252 668
85–89	126 082	138 667	142 589	138 490	134 175
90+	42 066	56 947	64 016	64 899	64 300
podíl 65+letých v populaci (%)	16,8	18,8	19,9	20,2	20,6

Pozn.: Počet obyvatel k 31. 12. 2021 je navázán na výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2021, předchozí roky na výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

Zdroj: ČSÚ

Peněžní příjmy a náklady seniorů

Přechod z pracovního do důchodového období života může být obtížný, protože s ním přichází znatelný pokles peněžních příjmů, zatímco náklady na živobytí přetrvávají.

TÁŇA DVORNÁKOVÁ
oddělení sociálních
šetření

Příjmovou úroveň domácností v České republice monitoruje Český statistický úřad především přímým dotazováním v domácnostech. Hlavním výstupem šetření nazvaného Životní podmínky domácností jsou právě informace o peněžních příjmech domácností. V roce 2019 dosáhl průměrný čistý peněžní příjem domácnosti na osobu 209,8 tis. Kč a v roce 2020 pak 220,1 tis. Kč. Růst peněžních příjmů u domácností lze pozorovat dlouhodobě, mezi zmíněnými roky ovšem došlo k poklesu jeho meziročního tempa. Průměrný měsíční čistý příjem na osobu vzrostl ze 17 479 Kč v roce 2019 na 18 342 Kč v roce 2020.

Z hlediska složení domácnosti nezchudla žádná z hlavních sledovaných skupin, příjmy rostly ve všech. V roce 2019 zaznamenaly nevyšší navýšení příjmů domácnosti jednotlivců v jakémkoli věku, jejich průměrné čisté příjmy nominálně rostly o 9,3 %. Rok 2020 se lišil tím, že u domácností jednotlivců

mladších 65 let narostly příjmy pouze o 1,3%, zatímco příjmy domácností osob 65letých a starších stouply stále výrazně, a sice o 6,7 %. Seniorské jednočlenné domácnosti se tak staly kategorií s nejvyšším meziročním nárůstem průměrných čistých peněžních příjmů, které u nich v roce 2020 překročily hranici 200 tis. Kč. Měsíčně na takovou domácnost vycházelo 17 635 Kč.

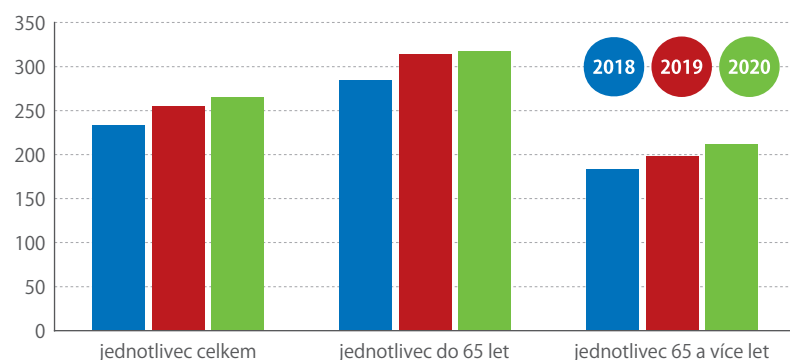
ZÁSADNÍ JSOU DŮCHODY

Příjmy domácností 65letých a starších jednotlivců sestávají převážně z důchodů, které se v roce 2019 podílely na hrubém příjmu těchto domácností z více než 86,6 %. V roce 2020 podíl důchodů vzrostl až na 88,9 %. V posledních letech je však patrné přibývání počtu osob v důchodovém věku, které stále pracují. U domácností s pracujícím důchodcem se tak stává zásadním příjem ze závislé činnosti, který je zdrojem jejich celkových příjmů z více než 50 %. Oproti tomu v domácnostech nepracujících důchodců, v nichž nežije žádný ekonomicky aktivní člen, jsou rozhodujícím zdrojem příjmů důchody, které zde tvoří 95 % celkových příjmů.

OSAMĚLÍ SENIOŘI SI POLEPŠILI

V roce 2020 došlo k zásadnímu růstu zejména sociálních příjmů (starobní a jiné důchody, dávky nemocenského pojištění, další sociální příjmy a dávky státní sociální podpory). Naproti tomu podíl příjmů z pracovních a dalších činností na celkových peněžních příjmech domácností poklesl. Pod hranici ohrožení příjmovou chudobou, která je stanovena jako 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu, se nacházelo 37,4 % domácností

PRŮMĚRNÝ ČISTÝ ROČNÍ PŘÍJEM DOMÁCNOSTI NA OSOBU PODLE TYPU DOMÁCNOSTI (tis. Kč)

Zdroj: ČSÚ

PROJEVILA SE EPIDEMIE COVIDU-19 VÝRAZNĚJI NA DIAGNÓZÁCH GERIATRICKÝCH PACIENTŮ?

U nemocných vyššího věku dochází po covidové infekci častěji ke skokovému poklesu celkové fyzické zdatnosti, která se projevuje kromě únavy intolerance fyzické zátěže, omezením mobility, častými pády, zhoršením schopnosti sebeobsluhy a nutností pomoci pečovatele při běžných denních činnostech. Jedním z projevů infekce covidu-19 u seniorů je i zhoršení kognitivních funkcí projevující se poruchou soustředění, poruchami paměti

BOŽENA JURAŠKOVÁ
předsedkyně České gerontologické a geriatrické společnosti ČLS JEP

a exekutivních funkcí. Významné je rovněž zvýšení výskytu depresivních stavů. Gastrointestinální symptomy, například průjemy, anorexie, porucha čichu a chuti mohou zhoršovat stav výživy a u pacientů, kteří již nedostatečnou výživou trpí, se tento stav často významně zhorší. Uvedené komplikace dále prohlubují pokles výkonnosti, urychlují úbytek svalové hmoty a zhoršují rekonvalescenci po proběhlém onemocnění.

JAK VÝRAZNĚ ZASAHUJE SOUČASNÁ NARŮSTAJÍCÍ INFLACE DO ČINNOSTI HOSPICŮ V ČR?

ROBERT HUNEŠ

prezident Asociace poskytovatelů hospicové paliativní péče

Inflace nás zasahuje na více úrovních. Hospice jsou ve velké většině neziskovými organizacemi, bez movitého majitele a jsou ze značné části odkázány na dobré srdce a štedrou ruku dárců. Tato štedrost v následujícím období bude z logiky věci téměř menší. Dotační politika MPSV je již letos střídmá a příští rok bude zřejmě ještě skromnější. Zdravotní pojišťovny jako třetí pilíř financování pravděpodobně brzy vyčerpají rezervy a z jejich strany tedy lze očekávat úsporná opatření. Hospice jsou malá křehká zařízení, jejichž potenciál ovlivnit mocné a naděje získat nesystémovou pomoc jsou nevelké.

Součet? Hospice se dostaly na rozbourané moře ekonomické neprosperity v subtilní malé báře...

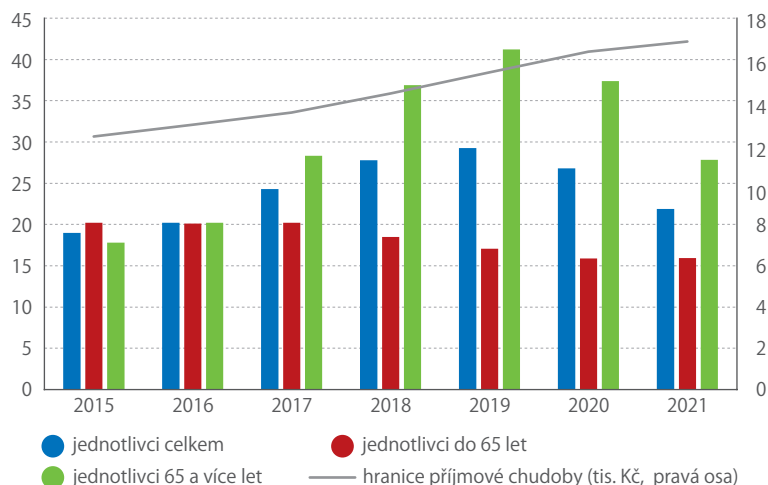

65letých a starších jednotlivců. Hranice se meziročně zvýšila z 13 640 Kč na 14 055 Kč, příjmy domácností jednotlivců ve věku 65 a více let však (jak je uvedeno výše) rostly rychleji, a proto podíl ohrožení příjmovou chudobou v těchto seniorských domácnostech klesl za poslední rok z 37,4% na 27,8%. Nad hranici příjmové chudoby se tak v absolutních číslech dostalo zhruba 25 tisíc seniorů. Přitom mezi lety 2012 a 2019 byli lidé ve věku 65 a více let skupinou s nejrychlejším nárůstem počtu osob pod hranicí chudoby. Obrat trendu potvrzuje i subjektivní pohled domácností na to, jak vycházely se svými příjmy. Počet těch, které uváděly obtížné až velmi obtížné vycházení s příjmy, klesl o více než 3 procentní body z 18,6% na 15,4%.

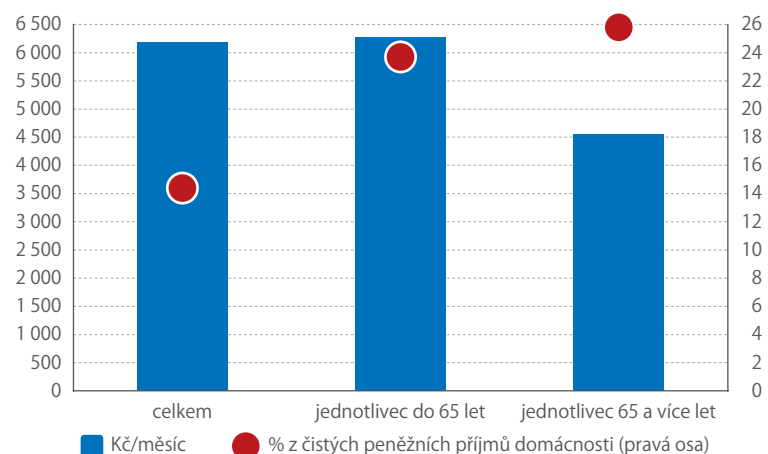
JAK NÁKLADNÉ JE BYDLENÍ

Dlouhodobě nejvýznamnější položkou rodinného rozpočtu bývají náklady spojené s bydlením. U domácností, v nichž žila osoba starší 65 let sama, to platilo nepochybně. V roce 2021 vydaly na tyto účely měsíčně 4 545 Kč, což odpovídá 25,8% z jejich celkových čistých příjmů. Do těchto výdajů se

VÝVOJ MÍRY OHROŽENÍ PŘÍJMOVOU CHUDOBOU (%)

NÁKLADY DOMÁCNOSTÍ NA BYDLENÍ (2021)

Zdroj: ČSÚ

zahrnuje nájemné, resp. úhrada za užívání bytu, platby za dodávky energií, vodné a stočné, odvoz odpadků, paliva a ostatní služby spojené s bydlením, nespádají sem náklady na pořízení bydlení, splátky hypotéky či úvěru ani náklady na běžnou údržbu či rekonstrukci.

Domácnosti jednotlivců mladších 65 let vydávaly na bydlení měsíčně podstatně větší částku (6 280 Kč), přesto jim to z čistých peněžních příjmů „ukrojilo“ o něco menší díl než seniorům, konkrétně 23,7%. Průměrná výše nákladů na bydlení za všechny domácnosti v České republice přitom byla 6 176 Kč na osobu, což představuje 14,4% z čistých peněžních příjmů domácnosti na osobu. Dá se říci, že domácnosti jednotlivců v porovnání s jinými typy domácností obecně vydávají vyšší podíl ze svých příjmů na bydlení.

Za velkou zátěž považovalo v roce 2021 náklady na bydlení 18,3% jednotlivců ve věku 65 a více let, což oproti roku 2020 představovalo zlepšení situace. Tehdy totiž za velkou zátěž označila náklady na bydlení více než pětina seniorských domácností jednotlivců.

Muži jsou na tom finančně lépe

Čtvrtina příjemců starobního důchodu nedosáhne na 13 tisíc Kč měsíčně.

**MARKÉTA
PIŠTOROVÁ**

odbor statistik
rozvoje společnosti

K 31. prosinci 2021 pobíralo v Česku některý z důchodů 2 857,6 tisíce osob, z čehož 2 377,8 tisíce osob pobíralo důchod starobní. Druhým rokem pokračoval pokles počtu příjemců starobního důchodu, jichž meziročně ubylo 22,7 tisíce. V roce 2021 tak pobíralo starobní důchod (včetně souběhu s vdovským nebo vdoveckým) 1 426 tisíc žen a 952 tisíc mužů. U mužů se počet příjemců snížil bezmála o 7 tisíc, mezi ženami došlo k poklesu o téměř 16 tisíc.

Mezi starobními důchodci převažují ženy, z deseti osob pobírajících v roce 2021 starobní důchod bylo šest žen. Vyšší zastoupení žen souvisí jednak s tím, že se v průměru dožívají vyššího věku, jednak také s tím, že především v minulosti odcházely do důchodu dříve než muži. Nepoměr v počtu důchodců podle pohlaví se však v čase postupně snižuje.

Tři čtvrtiny (1 789 tis.) starobních důchodců pobíraly starobní důchod samostatně a zbylé čtvrtině byl starobní důchod vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem. Mezi muži a ženami se tento podíl ale výrazně liší. Zatímco ženy pobíraly starobní důchod v souběhu s vdovským důchodem v 35 % případech, mezi muži pobírajícími starobní důchod dostávala zároveň vdovecký pouze desetina.

PRŮMĚRNÝ STAROBNÍ DŮCHOD PŘESÁHL 15 TISÍC KČ

Pětina příjemců samostatného starobního důchodu v Česku pobírá 18 tisíc Kč měsíčně nebo více. Z žen ale takto vysokého důchodu dosahuje jen 8 %, zatímco z mužů je to třetina. Naproti tomu pouze 6 % mužů pobírajících samostatný starobní důchod bralo méně než 12 tisíc Kč, přičemž žen na uvedenou částku nedosáhlo zhruba 20 %.

Průměrná výše plného starobního důchodu (sólo) dosáhla v prosinci 2021 částky 15 453 Kč a meziročně vzrostla o 6,6 % (absolutně o 951 Kč). Průměrný důchod žen (vyplácený sólo) dosahoval úrovně 83 %

důchodu mužů, v absolutním vyjádření činil rozdíl zhruba 2 800 Kč.

Rozdílná výše důchodů žen a mužů, tzv. gender pension gap, existuje napříč všemi státy Evropské unie a Česko v tomto ohledu patří mezi pět států, v nichž je relativně nejnižší. V roce 2019 se hodnota gender pension gap pohybovala od 2 % v Estonsku až po 44 % v Lucembursku.

PŘEDČASNÝCH DŮCHODŮ PŘIBÝVÁ

Počet i podíl osob odcházejících do předčasného starobního důchodu nadále roste. Zatímco v roce 2010 tvořili příjemci předčasných starobních důchodů 19 % ze všech příjemců plného starobního důchodu, v roce 2021 to bylo již 28 %. Absolutně se v roce 2021 jednalo o 668 tisíc osob pobírajících starobní důchod, který jim byl v minulosti přiznán před dosažením důchodového věku.

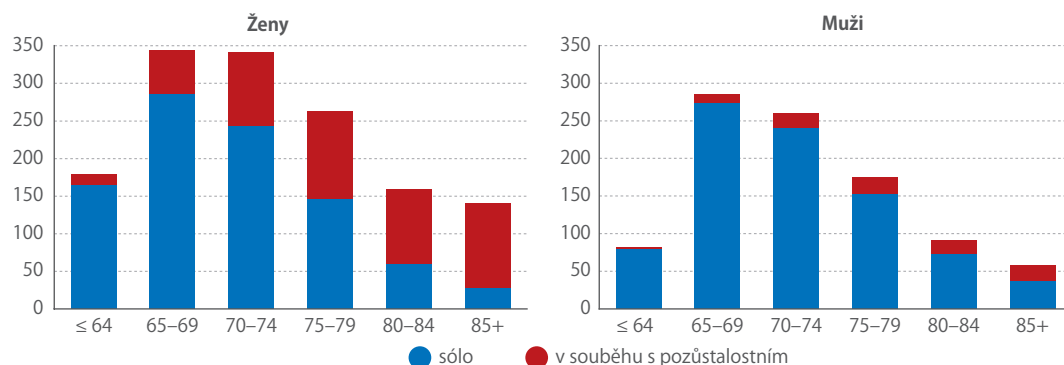
Odchodem do předčasného důchodu, tedy při splnění povinné doby pojištění, ale nedosažení důchodového věku dochází k trvalému krácení procentní výměry důchodu. Měsíční výše předčasného starobního důchodu dosahovala v prosinci 2021 v průměru 13 844 Kč, což je téměř o 2 500 Kč méně, než byl průměrný řádný starobní důchod.

VDOVY PŘEVAŽUJÍ

Ke konci roku 2021 pobíralo v Česku vdovský nebo vdovecký důchod téměř 621 tisíc osob. V naprosté většině případů (93 %) se jednalo o seniory ve věku 65 a více let. Ze všech vdovských a vdoveckých důchodů bylo 589,3 tisíce vypláceno zároveň se starobním důchodem, pouze 25,2 tisíce (4,1 %) bylo vypláceno samostatně, a zbylých 6,4 tisíce v souběhu s invalidním důchodem. Ze všech příjemců vdovských a vdoveckých důchodů tvořily ženy 84 %.

Průměrná výše důchodu osob, které pobírají starobní důchod současně s pozůstalostním, dosahovala v prosinci roku 2021 u mužů 18 895 Kč, u žen 16 508 Kč.

PŘÍJEMCI STAROBNÍCH DŮCHODŮ PODLE VĚKU K 31. 12. 2021 (tis.)

Zdroj: ČSSZ

Aktuální data o důchodech a dalších sociálních dávkách najdete na

bit.ly/3tN4dME
bit.ly/37gYqXk

Senioři na trhu práce uplatňují svou kvalifikaci

Zaměstnanost seniorů se výrazně zvyšuje s rostoucí úrovní jejich vzdělání. Počty pracujících seniorů byly nejvyšší v roce 2018.

MARTA PETRÁŇOVÁ
oddělení
pracovních sil,
migrační a rovných
příležitostí

V roce 2021 pracovalo celkem 463,5 tisíce seniorů ve věku 60 a více let, z toho 147,2 tisíce 65letých a starších. Mezi lety 2010 až 2021 vzrostl počet pracujících seniorů ve věku 60 a více let o 203,1 tisíce, tedy o 78 %. Tento růst se projevuje jak u mladších seniorů od 60 do 64 let, tak mezi 65 a víceletými. Vývoj počtu pracujících do 64 let byl ovlivněn kromě demografických faktorů především postupným zvyšováním věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod. Mezi pracujícími seniory převažovali muži, jejichž podíl se rovnal 60 %.

Od roku 2010 se v pětileté skupině 60–64 let zvýšil počet pracujících osob o 131,5 tisíce na 316,3 tisíce, počet pracujících seniorů starších 65 let vzrostl téměř na dvojnásobek o 71,6 tisíce. Uvedený trend se projevuje jak ve skupině mužů, tak i u žen.

Přestože i v roce 2021 byl ekonomický vývoj výrazně ovlivněn opatřeními přijatými v souvislosti s epidemií koronaviru, na celkové zaměstnanosti seniorů se to odrazilo jen relativně málo. Počet pracujících ve věku 60 a více let se meziročně téměř nezměnil a jejich podíl na celkové zaměstnanosti proti roku 2020 vzrostl o 0,1 p. b., tedy na 8,9 %.

PRACUJÍ PŘEDEVŠÍM HLAVOU

Dlouhodobé navyšování počtu pracujících seniorů je provázeno výraznými změnami v ekonomické a vzdělanostní struktuře těchto osob. S rostoucí úrovní dosaženého vzdělání výrazně roste i jejich pracovní aktivita. Ze všech pracujících seniorů ve věku 65 a více let měla v roce 2021 pouze 4 % základní vzdělání. Oproti tomu střední vzdělání s maturitou vykazovalo 24 %

pracujících seniorů, střední vzdělání bez maturity již 32 % a terciární stupeň mělo dokonce 39 % pracujících seniorů nad 65 let. Značné rozdíly v zaměstnanosti podle stupně vzdělání byly patrné i ve věkové kategorii 60–64 let.

Také v zaměstnanosti seniorů podle jednotlivých odvětví panují velké odlišnosti. Relativně nejnižší podíl seniorů byl v informačních a komunikačních činnostech, protože v tomto odvětví dominují pracující mladšího a středního věku. Méně seniorů najdeme také v ubytování, stravování a cestovním ruchu, v peněžnictví a pojištnictví, ale i v odvětvích náročných na fyzickou zdatnost, jako je např. zpracovatelský průmysl. Naproti tomu vysoké zastoupení mají pracující senioři v oblasti zahrnující profesní, vědecké a technické činnosti, v administrativních a podpůrných činnostech (kam spadají např. strážní služby), ve vzdělávání, v odvětví zdravotnictví a sociální péče a v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech. V uvedených odvětvích jsou často zaměstnávány právě osoby s vysokoškolským vzděláním. Velký podíl pracujících seniorů se rovněž vyskytoval v odvětví zemědělství, lesnictví a rybnářství, kde naopak pracovaly osoby s nižším vzděláním.

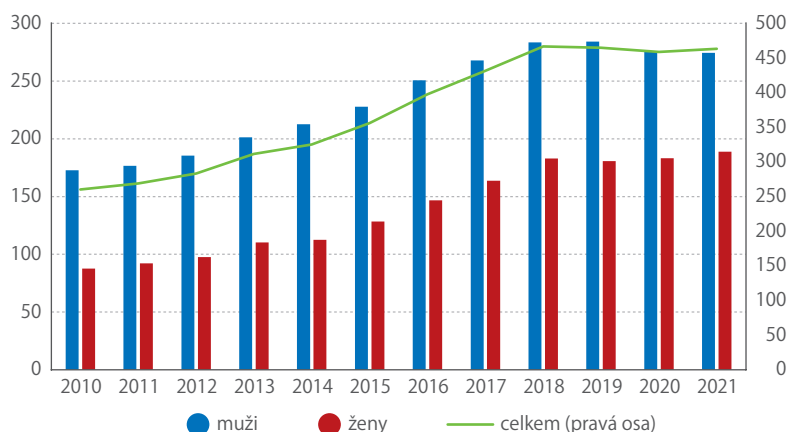
UPLATŇUJÍ SE V ŘÍDICÍCH A SPECIALIZOVANÝCH POZICÍCH

Senioři pracují relativně méně ve třídě obsluha strojů a zařízení, montéři a ve třídě řemeslníci a opraváři. Slabší zastoupení mají rovněž mezi technickými a odbornými pracovníky a mezi úředníky. Naopak vyšší podíl na celkové zaměstnanosti než mladší ročníky mají na pozicích specialistů a řídicích pracovníků. V obou skupinách je zpravidla požadováno vzdělání na úrovni dokončeného terciárního studia. Vysoký podíl seniorů je zastoupen i ve skupině kvalifikovaných dělníků v zemědělství.

VYUŽÍVAJÍ ČÁSTEČNÉ ÚVAZKY

Prakticky každý pátý senior od 60 let pracuje na částečný úvazek (22 %). To je řádově více než podíl částečných úvazků ve skupině všech zaměstnaných osob v Česku (6,8 %). Česká republika se vyznačuje jedním z nejnižších podílů částečných úvazků v rámci celé EU, a 28 % z nich je navíc obsazeno seniory. Na částečný úvazek v tomto seniorském věku pracují o něco častěji ženy (56 %) než muži. Mezi zaměstnanými do šedesáti let je převažující žen na částečný úvazek daleko výraznější, ženy zde tvoří 76 %.

PRACUJÍCÍ SENIOŘI VE VĚKU 60 A VÍCE LET (tis. osob)

Zdroj: ČSÚ

Zdraví, léky, nemoci

Na zdravotní péči o seniory míří dvě pětiny výdajů zdravotních pojišťoven v Česku. Třetina seniorů považuje svůj zdravotní stav za dobrý až velmi dobrý.

MARKÉTA PIŠTOROVÁ

odbor statistik
rozvoje společnosti

ROMANA LOJKOVÁ

odbor statistik
rozvoje společnosti

NIKOLA ČERMÁKOVÁ

odbor statistik
rozvoje společnosti

S přibývajícím věkem souvisí úbytek sil a omezení spojená se zdravotními komplikacemi. Jak dalece tyto okolnosti ovlivňují život seniorů u nás, lze alespoň částečně vyčíst z výsledků Evropského výběrové šetření o zdraví, jehož terénní část proběhla v Česku v roce 2019. Výdaje na zdravotní péči seniorů pocházejí z dat zdravotních pojišťoven.

OMEZENÍ KVŮLI NEMOCEM

Dlouhodobou nemoc nebo zdravotní problém pociťovalo 75 % seniorů ve věku 65 a více let. S rostoucím věkem obvykle zdravotní potíže přibývají, a tak zatímco mezi mladšími seniory do 74 let dlouhodobou nemoc uvádělo 68 % respondentů, ve věku 75 a více let to bylo již 86 %.

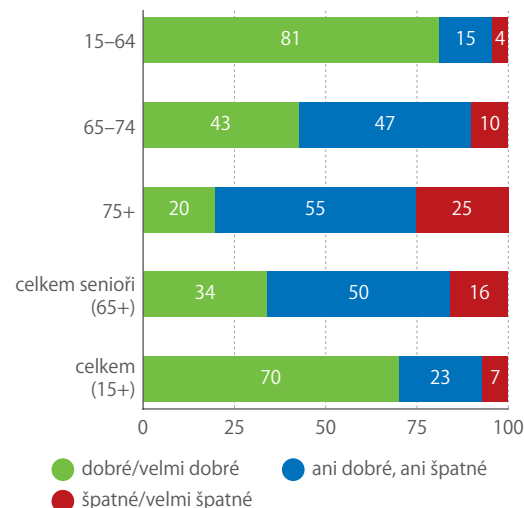
Nemoc či zdravotní problém však mohou být kompenzovány vhodnou léčbou a nemusí automaticky vést k omezení aktivit. Lidé proto někdy svůj zdravotní stav vnímají pozitivně i navzdory diagnostikované nemoci. Jako dobrý nebo velmi dobrý popsal svůj zdravotní stav celkem 34 % seniorů, jako špatný nebo velmi špatný 16 % a 50 % jako ani dobrý, ani špatný. Z mladších seniorů se cítilo dobře nebo velmi dobře 43 %, ve věkové skupině 75 a více let už to ale bylo pouze 20 % respondentů. Čtvrtina osob 75letých a starších naopak popisovala svůj zdravotní stav jako špatný nebo velmi špatný, přičemž mezi mladšími seniory se takto cítilo jen 10 %.

Kvůli nemoci nebo zdravotním problémům pociťovalo 17 % seniorů vážné omezení v obvyklých činnostech, tedy při péči o domácnost, sebeobsluze, volnočasových aktivitách, případně vykonávání práce apod. Dalších 44 % se cítilo omezeno, ale nikoli vážně. Celkem se tak s určitým omezením kvůli nemoci či zdravotnímu problému potýkalo 61 % seniorů. V 94 % případů se jednalo o dlouhodobé omezení, které trvalo 6 měsíců či déle. Zastoupení těch, kteří pociťovali dlouhodobé omezení, se rovněž zvyšuje s věkem, ve skupině mladších seniorů do 74 let se cítilo takto omezeno 46 % osob, mezi staršími seniory (starší 75 let) již více než tři čtvrtiny.

DEVĚT Z DESETI SENIORŮ UŽÍVÁ LÉKY NA PŘEDPIS

Více než pětina seniorů byla v roce 2019 alespoň na jednu noc hospitalizována. U mladších seniorů se hospitalizace týkala 17 % respondentů, z těch starších pobyt v nemocnici neminul 28 %. V 70 % případů byli seniori hospitalizováni pouze jedenkrát za posledních 12 měsíců, 22 % absolvovalo dva nemocniční

SUBJEKTIVNĚ VNÍMANÉ ZDRAVÍ (% , 2019)

Zdroj: Evropské výběrové šetření o zdraví, ÚZIS ČR, ČSÚ

pobyty a zbylých 8 % se na nemocniční lůžko vrátilo i potřetí či vícekrát.

Svého praktického lékaře navštívilo v posledním roce (od data šetření) 89 % seniorů a lékaře specialistu 75 %. V populaci ve věku 15 až 64 let uvedlo návštěvu praktického lékaře 75 % respondentů a specialisty 57 %.

Na otázku, zda v posledních 14 dnech užívali nějaké léky na předpis, odpovědělo kladně 89 % seniorů a 39 % osob mladších 65 let. V užívání volně prodejných léků, vitaminů a doplňků stravy již tak velký rozdíl mezi těmito věkovými kategoriemi zjištěn nebyl, užívalo je 59 % seniorů a 50 % příslušníků mladších generací.

V roce 2019 mělo 15 % seniorů, kteří potřebovali nějakou zdravotní péči, zkušenost s prodlením zdravotní péče z důvodu dlouhé objednací doby a 9 % seniorů kvůli dalekému cestování nebo jiným problémům s dopravou do zdravotnického zařízení. Celkem 5 % seniorů uvedlo, že si z finančních důvodů nemohli dovolit zakoupit léky předepsané lékařem a téměř 8 % si nemohlo dovolit ošetření u zubaře.

NEJNÁKLADNĚJŠÍ JE PÉČE O OSMDESÁTNIKY

Na zdravotní péči o osoby ve věku 65 a více let připadají dlouhodobě dvě pětiny celkových výdajů zdravotních pojišťoven. V roce 2019 to bylo 132 mld. Kč, tedy 43 % z celkových výdajů. Průměrné roční výdaje na jednoho seniora ve věku 65–84 let dosáhly bezmála 60 tis. Kč, starší seniori stáli zdravotní pojišťovny ještě

JAK VÝRAZNĚ ZASAHUJE SOUČASNÁ NARŮSTAJÍCÍ INFLACE DO ČINNOSTI TERÉNNÍCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB?

MARCELA HAUKE

ředitelka Pečovatelské služby města Dvůr Králové nad Labem

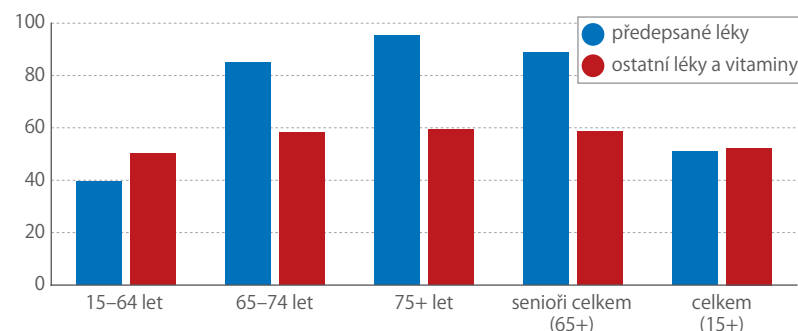
Nyní je ještě na vyhodnocování dopadu brzy. Nemyslím si, že terénní služby budou ohroženy, alespoň ne v dohledné době. Pokud člověk potřebuje péči, má na její poskytování příznán příspěvek na péči, který by měl podstatnou část péče, ne-li celou, ufinancovat. Zbytek si hradí klienti ze svého důchodu. Od covidové doby však vnímáme pokles počtu klientů v poměrně mnoha službách. To má více důvodů – někteří klienti přešli do uvolněných domovů pro seniory, někde převzala péči rodina a mnozí na covid nebo s covidem zemřeli. Ale nemyslím si, že by pod vlivem inflace došlo k výraznému omezení péče. Možná budou lidé častěji hledat zdroje mezi svými blízkými...

o 21 tis. Kč více. Průměrné výdaje na jednoho obyvatele Česka bez ohledu na věk přitom v roce 2019 činily 28,5 tis. Kč.

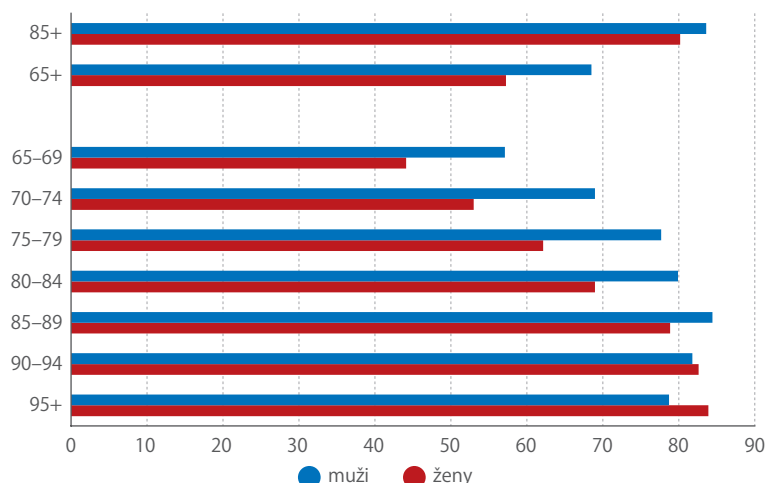
Nejmenší částky v seniorské populaci stojí zdravotní pojišťovny ženy ve věkové kategorii 65–69 let. Péče o ně stála v roce 2019 v průměru 44 tis. Kč na osobu. Nejnákladnější byla péče o muže ve věku 85–89 let, na něž pojišťovny vynaložily průměrně 84,4 tis. Kč na osobu. Ve většině seniorských věkových skupin s výjimkou těch nejstarších nad 90 let

UŽÍVÁNÍ LÉKŮ V POSLEDNÍCH 14 DNECH (% , 2019)

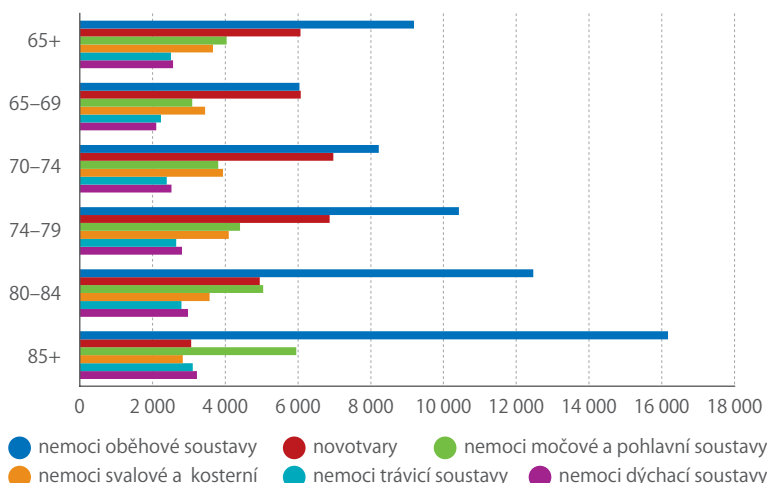

Zdroj: Evropské výběrové šetření o zdraví, ÚZIS ČR, ČSÚ

PRŮMĚRNÉ VÝDAJE ZDRAVOTNÍCH POJIŠTŮVEN NA JEDNOHO OBYVATELE 65+ (tis. Kč, 2019)

PRŮMĚRNÉ VÝDAJE ZDRAVOTNÍCH POJIŠTŮVEN NA JEDNOHO OBYVATELE 65+ U NEJNÁKLADNĚJŠÍCH DIAGNÓZ (tis. Kč, 2019)

Zdroj: ČSÚ

jsou průměrné výdaje pojišťoven na jednu ženu nižší než průměrné výdaje na jednoho muže.

Největší část výdajů zdravotních pojišťoven vydaných na léčbu seniorů putovala na léčbu nemocí oběhové soustavy (19,6 mld. Kč). Osoby ve věku 65 a více let spotřebovaly bezmála sedm desetin z celkových výdajů pojišťoven na léčbu těchto onemocnění. V průměru na každou osobu ve věku 65 a více let vydaly zdravotní pojišťovny na léčbu této diagnózy 9 tis. Kč, ve věkové skupině 85+ to bylo dokonce 16,1 tis. Kč.

Za léčbu novotvarů u seniorů vydaly zdravotní pojišťovny v roce 2019 téměř 13 mld. Kč, což odpovídá 6 tis. Kč na jednoho pojištěnce. Průměrné výdaje na obyvatele na léčbu novotvarů rostou do věku 74 let, u starších seniorů jsou již nižší. Na nemoci močové a pohlavní soustavy (vyjma zhoubných nádorů) směřovalo 8,6 mld. Kč, tedy 4 tis. Kč na jednoho pojištěnce. Jak v případě novotvarů, tak i nemocí močové a pohlavní soustavy si léčba seniorů vyžádala zhruba polovinu z celkových výdajů zdravotních pojišťoven na uvedené dvě skupiny diagnóz.

Sport není pouze pro mladé

I když obecně se zvyšujícím se věkem sportovní aktivita klesá, někteří senioři tráví sportem delší čas než jejich mladší spoluobčané.

**MILAN
DEDERA**

oddělení statistiky
vzdělávání,
zdravotnictví,
kultury a sociálního
zabezpečení

V dnešní době je běžné, že se sportovním aktivitám věnují i lidé ve starším věku a podíl aktivně sportujících seniorů stoupá. Zatímco v roce 2014 v Česku pravidelně sportoval každý desátý senior, v roce 2019 to byl již každý osmý. Podíl sportujících seniorů ale samozřejmě klesá s přibývajícím věkem.

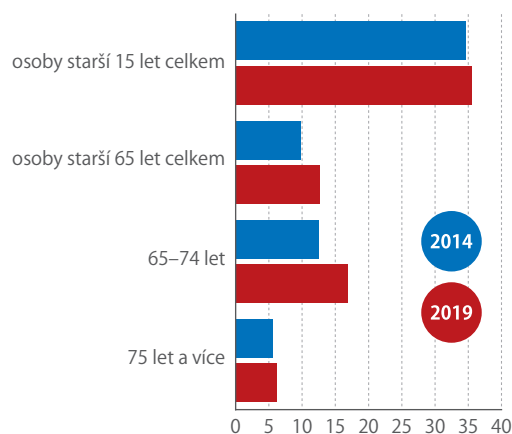
V roce 2019 sportovalo (alespoň jednou týdně, nejméně 10 minut v kuse) 17 % seniorů ve věku 65 až 74 let, ve věkové kategorii osob starších 75 let byl podíl sportujících o 11 procentních bodů nižší. V celkové populaci osob starších 15 let je sportujících okolo 36 %.

Senioři, kteří se pravidelně věnují sportování, tak činí nejčastěji maximálně dvě hodiny týdně. Tuto dobu se sportu věnuje více než polovina aktivně sportujících seniorů a příliš se tím neliší od celkové populace. Zajímavé je však srovnání „zapálených sportovců“ ve věku mezi 65 a 74 lety s celkovou populací. Více než čtyři hodiny týdně sportuje každý čtvrtý aktivně sportující senior v této věkové kategorii, mezi všemi aktivně sportujícími osobami staršími 15 let je to však pouze každý pátý. Zdá se, že větší množství volného času v důchodovém věku vybízí činorodé osoby k častějšímu či delšímu sportování.

NEJEN AKTIVNÍ SPORTOVCI

Starší lidé se rovněž často angažují v tělovýchovných jednotách a sportovních klubech. Přitom nemusí působit pouze jako sportovci, ale mohou z pozice trenérů předávat své zkušenosti mladším kolegům nebo vykonávat činnost rozhodčích či funkcionářů.

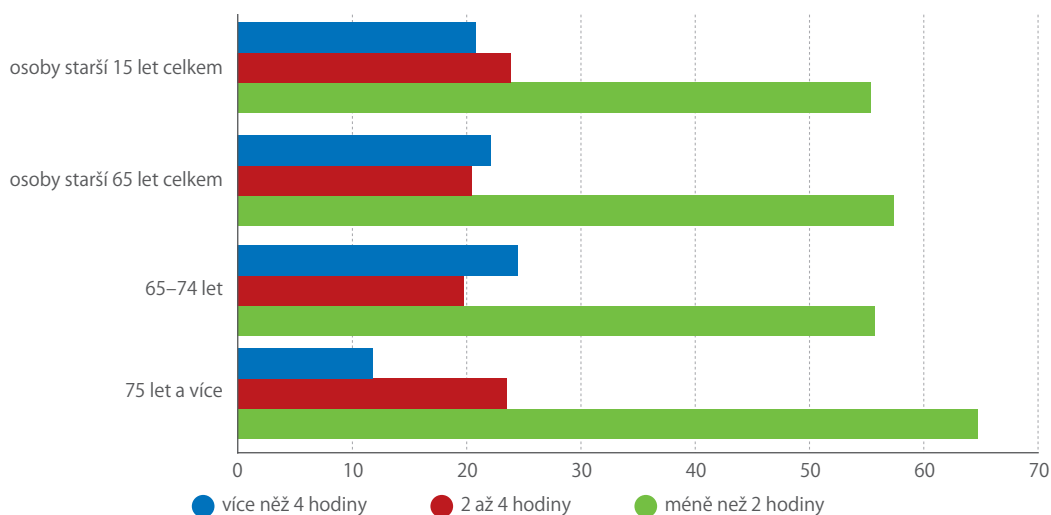
PODÍL AKTIVNĚ SPORTUJÍCÍCH OSOB PODLE VĚKOVÝCH KATEGORIÍ (%)

Zdroj: ČSÚ

Česká unie sportu eviduje přibližně 85 tisíc členů sportovních organizací ve věku 65 a více let, kteří tvoří více než 7% podíl z celkového počtu 1,17 milionu členů. Největší zastoupení v rámci organizovaných sportovních aktivit mají senioři v Libereckém kraji, kde se na celkovém počtu členů sportovních klubů a tělovýchovných jednot podílejí přibližně 10%. Nejméně seniorů, zhruba 5%, vykázaly sportovní organizace v Kraji Vysočina. Ženy tvoří přibližně třetinu z celkového počtu členů sportovních organizací starších 65 let a nejvíce jsou zastoupeny v krajích Moravskoslezském a Libereckém, kde jejich podíl přesahuje 40%.

PODÍL AKTIVNĚ SPORTUJÍCÍCH OSOB PODLE DOBY STRÁVENÉ SPORTEM (%)

Zdroj: ČSÚ

**LENKA
DESATOVÁ**
předsedkyně Rady
seniorů ČR

STAČÍ VALORIZACE STAROBNÍCH DŮCHODŮ ELIMINOVAT SENIORŮM RYCHLE NARŮSTAJÍCÍ INFLACI?

Ceny rostou opravdu velmi rychle, otázka valorizací a pokrytí skutečných nákladů se diskutuje dlouhé roky a není možné ji rozebrat detailně na několika řádcích. Ale alespoň stručně – aktuální valorizační vzorec, který ostatně Rada seniorů dlouho prosazovala, zohledňuje 100% růstu cen, přičemž se bere buď spotřební koš seniorů, nebo spotřební koš celé populace, podle toho, co je vyšší, plus polovina růstu reálných mezd. Růst cen neboli inflace se přitom vypočítává jednou ročně za období červenec–červen. Čistě matematicky tedy inflace za toto období kompenzována je, i když zpětně, protože k valorizaci dochází s platností od 1. 1. Nad to náš zákon sleduje i vysokou inflaci nad 5%. Pokud je tato hranice překročena 5 měsíců po sobě, spouští se mechanismus valorizace mimořádné. Díky tomu tedy senioři budou mít část nárůstu cen kompenzovanu dříve než za rok. Opět ale zpětně. Pokryta je proto pouze část zvyšujících se nákladů. Pokud by však tento mechanismus v zákoně nebyl, byla by situace podstatně kritičtější. V potaz je třeba brát i fakt, že ve valorizacích se odráží princip zásluhovosti, takže senioři s nejnižšími důchody dostávají menší částku než ti s důchody vyššími, tudíž jsou na tom logicky hůře a v jejich případě nárůst cen vykryt není.

”

“

JAK MOC SE ZMĚNIL ŽIVOT SENIORŮ V ČESKU VLIVEM DVOU LET PANDEMIE COVIDU-19?

Hodně, stejně jako život všech. Po počátečním šoku a obavách zjistili senioři velmi záhy, že je v podstatě nezbytné naučit se pohybovat v online prostředí. Například prostřednictvím aplikace Skype mohli být v kontaktu se svými blízkými i obrazem. Spolky a organizace Rady seniorů pokračovaly v přednáškách i kurzech na platformách Zoom či Teams. V dobách, kdy to bylo možné, jsme spolu s organizací Moudrá Sovička organizovali semináře na téma ovládání tabletu či chytrého telefonu, učili jsme seniory pracovat s aplikacemi typu eRouška nebo Tečka. Registrace k očkování, potvrzení bezinfekčnosti, to vše bylo k dispozici online a senioři potřebovali překonat obavy z techniky. Bohužel se však do virtuálního prostoru přesunuli i tzv. šmejdi, takže záhy vyvstala potřeba edukovat seniory také v tom, jak se ve virtuálním prostoru chovat a nač si dávat pozor a jak si zajistit bezpečí. V tom nám pomohla i Policie ČR, s jejím odborníkem na kyberbezpečnost natočila naše členská organizace Právě teď sérii přednášek, které jsou k dispozici na Youtube RS ČR. Trend, který zaznamenáváme letos, ukazuje velký zájem seniorů o aktivity venkovní a pohybové, naopak prezenční vzdělávací aktivity zaznamenávají pokles až o 50%.

”

Statistická ročenka ČR

Portrét České republiky v datech

pravidelně
od roku 1957

každoročně
česko-anglicky

v knižní
i elektronické
podobě

objednavky@czso.cz
www.czso.cz/rocenka_CR

Problém začíná u otázek, které si klademe

Statistika pomáhá řešit problémy z mnoha oborů, jen je třeba analyzovat adekvátní data, volit správné metody a dobře interpretovat výsledky, říká předseda České statistické společnosti Ondřej Vencálek.

Foto: Tereza Koutecká

Jaké cíle má a jaké úkoly plní Česká statistická společnost?

Posláním České statistické společnosti je podporovat rozvoj statistiky. Konkrétně jde zejména o organizaci různých odborných akcí, konferencí, seminářů a o publikační činnost. Vydáváme pravidelně informační bulletin a příležitostně různé sborníky. Další formou podpory jsou stipendia, která udělujeme mladým či

zasloužilým členům společnosti. Ti mohou tyto peníze využít na svou vědeckou činnost nebo třeba k úhradě nákladů účasti na nějaké konferenci.

Co členství v ČStS členům přináší?

Hezky to před lety shrnul jeden ze zakladatelů společnosti Josef Machek, když v parafrázi na Karla Poláčka napsal: „My hoši, co spolu mluvíme, jsme spolčení

PAVEL ČERNÝ
oddělení
marketingu a PR

Vy sám se také zabýváte statistickou vědou?

Já osobně se v teoretické rovině zabývám neparametrickou statistikou v mnohorozměrném případě. Ve statistice se často pracuje s takzvaným normálním rozdělením, které výrazně zjednodušuje další analýzy. Jenže normální rozdělení nemusí být vždycky to nejvhodnější, a statistici se proto snažili a stále snaží vymyslet něco obecnějšího. Jednou z cest jsou neparametrické metody.

Jak rychle se dostávají výsledky statistického výzkumu do běžné praxe?

Pokud přichází požadavek z praxe, například když je výzkum motivován potřebou analýzy rozsáhlých dat, jde to poměrně rychle. Ovšem v oblastech, kde si lidé vystačí s klasickými metodami, je velmi těžké něco nového prosadit, byť je to lepší a přináší to přesnější výsledky. Obvykle to totiž znamená náročnější proces zpracování.

Loni v únoru byla v rámci ČStS založena odborná skupina statistiků k epidemii covid-19. Jaké plnila úkoly a jakých výsledků dosáhla?

Skupinu jsme založili proto, že nás zajímaly odpovědi na otázky, které jsme považovali za důležité, a také jsme chtěli upozornit na skutečnost, že mnoho výzkumů spojených s covidem a řada interpretací jejich výsledků jsou špatně. Dnes musím přiznat, že výsledky naší práce nejsou úplně uspokojivé. ČStS sice má zástupce v poradním orgánu ministra zdravotnictví, ale často mám pocit, že házíme hrách na zeď. Bohužel, pořád dochází k tomu, že odpovědní lidé zveřejňují tvrzení, která odporují datům a ignorují poznání založené na datech. Myslím, že nepřesných, špatných nebo přímo zavádějících výroků v souvislosti s covidem bylo tolik, že to jednou vydá na učebnici.

A stále existuje spousta nezodpovězených otázek. Mluví se hlavně o efektivitě očkování a o bezpečnosti očkování, tedy možných vedlejších účincích, ale kromě toho by bylo dobré vědět víc o tom, nakolik nás chrání imunita získaná proděláním nemoci nebo jaká je efektivita nefarmaceutických opatření, mezi která patří nošení roušek a respirátorů, zavírání škol, omezování přístupu a podobně.

Vyvíjíte v tomto směru ještě nějaké aktivity?

Velká část lidí z odborné skupiny přešla do Sdružení mikrobiologů, imunologů a statistiků (smis-lab.cz), kde se ve spolupráci s dalšími odborníky snaží hledat odpovědi na uvedené otázky a napomáhat k tomu, aby různá rozhodnutí a opatření vycházela z reálných a ověřených dat.

Troufl byste si předpovědět, jak bude vypadat situace s covidem v Česku na konci letošního roku?

Já jsem shodou okolností před lety psal svou diplomovou práci o chřipce a o akutních respiračních infekcích. Z dat naprosto jasně vyplývalo, že respirační infekce jsou sezonní a že nastupují vždy se začátkem

v České statistické společnosti, která nám připravuje mnohé zajímavé zážitky.“

V tom je řečeno všechno. Všichni jsme členy společenství lidí se zájmem o jeden obor a vzájemná setkání a diskuze nás odborně obohacují. To bych řekl, že není málo.

Zmínil jste vědeckou činnost. Co se dá ve statistice ještě nového vyzkoumat?

Mluvíme-li o statistice jako o vědě, zabýváme se matematickou statistikou a zkoumáním metod. A v této oblasti přicházejí stále nové náměty a výzvy. V posledních letech jsou to zejména daleko rozsáhlejší datové soubory označované moderním termínem big data. Pro jejich analýzu je třeba hledat nové postupy. Dalším aktuálním tématem je analýza funkcionálních dat. Klasická statistika pracuje s číselnými údaji a zkoumá, jak pravděpodobné jsou různé hodnoty. Když čísla nahradíme funkcemi, dostáváme se k rozdělení pravděpodobnosti funkcí, kterému se teď výzkumníci ve statistice docela dost věnují.

Myslím, že nepřesných, špatných nebo přímo zavádějících výroků v souvislosti s covidem bylo tolik, že to jednou vydá na učebnici.

školního roku. Vzhledem k tomu, že covid-19 také patří mezi akutní respirační onemocnění, se dá předpokládat, že se bude chovat sezonně, což pozorování za poslední dva roky potvrdila. Velmi bych se proto divil, kdyby letos podzimní vlna nepřišla.

To je samozřejmě velmi obecné konstatování, určitě by se hodila konkrétnější predikce, kdy přesně podzimní vlna bude, kolik bude nemocných, kolik lidí zemře... V tom jsem ale skeptický, protože jsem neviděl ještě žádný model, který by dokázal dát dostatečně přesné údaje na takto dlouho dopředu. My umíme dobře predikovat v okamžiku, kdy se vlna už někde rozběhne. Například podle dat z Británie a z Dánska bylo už na konci loňského roku možné velmi přesně odhadnout nástup a průběh omikronové vlny, která nás postihla letos v únoru.

Jak bychom se tedy měli na podzimní vlnu připravit?

To není otázka na statistika. Opatření jsou záležitostí spíš politickou a já mám pocit, že oficiální velikost pandemie do značné míry odpovídá tomu, jaká je politická vůle učinit nějaká opatření. Skutečný počet nakažených a počet pozitivních PCR testů jsou totiž rozdílné věci. Pokud testem podmíníte vstup na pracoviště nebo návštěvu restaurace, bude se testovat víc lidí a počet potvrzených případů samozřejmě vzroste. Když ale test na nic nepotřebujete a ještě si ho musíte hradit sami, bude pozitivních samozřejmě málo. Nastavení podmínek silně ovlivňuje pozorované výsledky. Takže když na podzim bude politická vůle k tomu, aby vlna epidemie byla velká, bude se hodně testovat a čísla budou vysoká.

Jaké nejčastější chyby se dělají při interpretaci statistických dat?

Problém začíná už u otázek, které si klademe. Například chceme vědět, jestli určitá vakcína je účinná. To je otázka příliš zjednodušující, protože předpokládá, že efekt vakcíny je nějaká pevně daná konstanta. Ale účinnost vakcíny se může lišit podle toho, kdo se očkuje, jak je starý, jaký je jeho zdravotní stav, jestli už třeba nemoc prodělal... Jinými slovy, v realitě existuje celá řada interakcí, které položením jednoduché otázky zcela opomíjíme.

To souvisí s naší potřebou mít věci přehledné a snadno srozumitelné. Širší veřejnost není zvyklá na práci s nejistotou, která nám statistikům připadá zcela elementární. My jsme si na ni už tak zvykli, že se divíme, proč jiným dělá problémy.

Chyby děláme i při vyhodnocování účinnosti vakcín. My statistici víme, jak je důležité srovnávat srovnatelné. Porovnávám-li např. míru úmrtnosti ve skupinách očkovaných a neočkovaných a ty dvě skupiny se liší ve věkové struktuře, tak nemůžu tvrdit, že pozorovaná rozdílnost v úmrtnosti je daná vakcínou. Proto se věk vždy do analýzy zahrnuje. Ale co další odlišnosti? Rozhodnutí nechat se naočkovat jistě souvisí se zdravotním stavem. A ten už do analýz těžko zahrneme, i když bychom měli. U současných

dat týkajících se efektivity vakcín vidíme velký rozdíl mezi očkovanými a neočkovanými v úmrtnosti z jiných příčin než kvůli covidu. To znamená, že tyto skupiny se kromě vakcinačního statusu liší ještě v něčem dalším. Ten skrytý faktor, takzvaný confounder, zkresluje výsledky analýzy efektivity vakcín. Někdy je proto lepší neprovádět analýzu, jejíž výsledky nebudou relevantní, a třeba více tlačit na poskytnutí dat, která by relevantní analýzu umožnila.

Mnoho lidí dělá ještě daleko triviálnější chybu, a sice že sleduje výskyt události jen v jedné skupině a nesrovnává ho s výskytem v kontrolní skupině. Když vás po očkování bolí hlava, začnete mít podezření, že to zapříčinilo očkování. Tak začnete pátrat a objevíte spoustu dalších lidí, které po očkování bolí hlava. Chybný závěr je, že očkování ve velké míře způsobuje bolest hlavy. Správně by bylo zjistit, jak častý je výskyt bolesti hlavy ve skupině očkovaných a ve skupině neočkovaných, a tyto dva údaje porovnat. Teprve při objevení významného rozdílu můžeme usuzovat na souvislost s očkováním.

Příklad s bolením hlavy ukazuje na další častou chybu. Lidé mají tendenci hledat mezi statistickými jevy příčinnou souvislost. Že vakcinace je příčinou bolení hlavy. Ale už v základním kurzu statistiky studenty učíme, že korelace není kauzalita. To, že dva jevy spolu souvisejí, nemusí znamenat, že jeden je zapříčiněn tím druhým. V praxi se však mnohokrát setkáváme s tím, že se dává kauzální vysvětlení něčemu, co je přinejmenším sporné. Možná proto, že se to někomu prostě hodí.

Nemáte obavu z toho, že vaše upozorňování na chyby a nepřesnosti může nahrávat popíračům čehokoliv a vyznavačům konspiračních teorií, protože vlastně nic není pravda a všichni lžou?

Konspirátoři byli vždycky a vždycky budou, s tím nic neuděláte. Mojí rolí není zachránit svět, mojí rolí je hledat pravdu. Věda je postavena na tom, že pochybujeme, ptáme se, jak věci vlastně fungují a zda je to skutečně tak, jak si myslíme nebo jak to tvrdí authority. Pochybnost je součástí vědy. Kdybychom zakázali se ptát, bude to špatně. Určitě je užitečné některá obecně přijímaná tvrzení znovu ověřovat a zkoumat, jestli to třeba není jinak.

Myslím, že termíny jako konspirace, fake news nebo dezinformace jsou dnes zbytečně nadužívané a že ve snaze je potírat dochází k věcem, které by se stávat neměly. Třeba na webových stránkách Ministerstva zdravotnictví byl zveřejněn seznam dezinformací, který se neustále měnil a upravoval, a nakonec po řadě upozornění, že údaje na něm mnohdy neodpovídají zjištěným datům, úplně zmizel.

Jak Česká statistická společnost spolupracuje s Českým statistickým úřadem?

ČSÚ je pro nás skvělý partner a dobré vztahy s ním jsou pro nás velmi důležité. Spolupracujeme na několika úrovních. Ta první – formální – znamená, že

Statistik vždycky potřebuje partnera, tedy odborníka z odvětví, jehož fungování zkoumáme.

Mgr. Ondřej Vencálek, Ph.D.

v budově ČSÚ máme oficiální sídlo a využíváme zde zázemí pro naše schůze a jiné akce. V repro středisku ČSÚ se také tiskne náš informační bulletin. Vedení ČSÚ navštěvuje naše akce a my se zúčastňujeme akcí pořádaných ČSÚ. Další úrovní jsou pracovní osobní kontakty s jednotlivými pracovníky či odbory. Já například už řadu let vozím na exkurzi do Prahy studenty z Olomouce v rámci předmětu Výběrová šetření. Odborníci z ČSÚ nám vždycky připraví prezentaci, jaká výběrová šetření provádějí, a přiblíží studentům praktickou stránku věci. Podobně spolupracují s lidmi z úřadu i další naši členové, zejména ti z VŠE jsou v kontaktu jistě ještě mnohem častěji.

Jak byste zhodnotil úroveň vzdělávání v oboru statistiky v Česku?

Otázka je, jak kvalitu vzdělávání měřit. Když se podíváte na statistickou gramotnost populace, uvidíte, že máme velké rezervy. Na druhé straně zde působí poměrně dost institucí, které vychovávají velmi kvalitní odborníky.

Čím byste motivoval maturanty, aby začali studovat statistiku?

Když studenti středních škol uvažují o své budoucnosti, většinou by si chtěli zvolit obor, který je bude bavit, který je uplatnitelný v praxi a který je dobře finančně ohodnocený. To první kritérium zohledňují tím, že oslovují studenty, které baví matematika. Otázku uplatnitelnosti zodpovím nepřímou tím, že vysvětluji, co to vlastně statistika je. Lidé o tomto oboru mají dost často jen vágní představu, myslí si, že se jedná převážně o nudnou evidenci. Ale statistika je daleko víc, jak už jsem uvedl, je to hlavně hledání odpovědí na otázky, které nás zajímají. Mám se nechat naočkovat, nebo nemám? Jako představitel banky se ptám: Bude žadatel o hypotéku bez

problémů splácet, nebo nebude? Jak to bude ve skutečnosti, dopředu nikdy nevíme, odpovědi jsou zatíženy určitou nejistotou a úkolem statistiky je najít z historických dat důležité charakteristiky, které tu nejistotu snižují. Statistická analýza dat nám pomáhá pochopit, jak funguje svět. A ta prvotní otázka může přijít z libovolného oboru. To mě na statistice strašně baví, že se v jednu chvíli domlouvám s doktorem o účinnosti vakcín a příští den mám schůzku s člověkem, který navrhuje čerpadla, a řešíme účinnost čerpadel. Pestrost aplikací je fascinující a tomu odpovídá i uplatnitelnost na trhu práce. Odborníci, kteří umějí analyzovat data, jsou velmi žádaní v mnoha oborech. A to je zároveň i odpověď na třetí kritérium – statistici bývají zaměstnáni i na velmi dobře placených pozicích.

To vypadá tak, jako by statistici byli odborníci na všechno...

Statistik vždycky potřebuje partnera, odborníka z odvětví, jehož fungování zkoumáme. My umíme analýzu dat, ale data nejsou jen holá čísla. K číslu musí být nějaká historie, jak bylo získáno, co vyjadřuje, k čemu se váže. Práce statistika proto vždycky začíná u kafe, abychom se v diskuzi s odborníky přiučili a poznali, co vlastně potřebujeme zjistit a jaká data máme k dispozici. Někdy dojdeme i k tomu, že je třeba trochu poopravit otázku, na kterou jsme původně měli najít odpověď.

Používáte statistiku ve svém osobním životě?

Ve smyslu evidence, že bych si dělal čárky, kolikrát jsem jel do práce vlakem, ne. Spíš je to způsob uvažování a vnímání čísel. Média na nás denně chrlí spoustu čísel a já vždycky, když nějaké uslyším, mám potřebu zamyslet se, kde se vzalo, jak na něj přišli a co vlastně znamená. V tom mě statistika ovlivňuje.

Vystudoval obor pravděpodobnost a matematická statistika na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy, kde následně absolvoval i studium doktorské, které ukončil disertací z oblasti neparametrické statistiky a klasifikace. Pracoval v oddělení biostatistiky Státního zdravotního ústavu a od roku 2009 působí na Univerzitě Palackého v Olomouci. Předsedou České statistické společnosti je od roku 2019.

Webové stránky České statistické společnosti najdete na www.statspol.cz.

Nebezpečí z internetu

S rozšiřováním informačních a komunikačních technologií vzrůstá i riziko jejich napadení a poškození či zneužití získaných informací.

**KAMILA
BUREŠOVÁ**

oddělení statistiky
výzkumu, vývoje
a informační
společnosti

S alespoň jedním bezpečnostním incidentem týkajícím se ICT se v průběhu roku 2020 setkala 14 % podniků s 10 a více zaměstnanci v Česku. Nejčastěji se kybernetická hrozba týkala velkých podniků s 250 a více zaměstnanci, z nichž nějaký ICT bezpečnostní problém v roce 2020 řešilo 29 %. Ze středně velkých subjektů takovou skutečnost uvedlo 20 % a mezi malými firmami s 10 až 49 zaměstnanci to bylo 12 %.

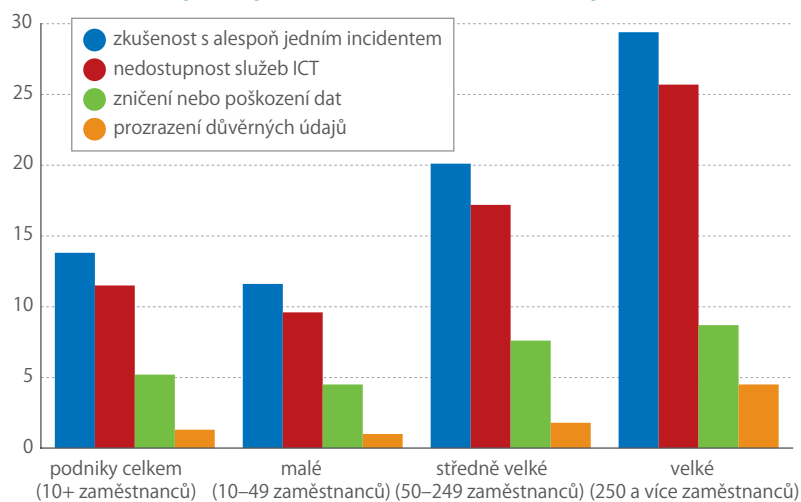
S bezpečnostním incidentem souvisejícím s ICT se nejčastěji setkaly podniky působící v oboru telekomunikační činnosti, potvrdilo to 38 % z nich, ale také 27 % firem působících v oblasti IT nebo 22 % subjektů z oboru obchod a opravy motorových vozidel.

NEDOSTUPNOST SLUŽEB A DAT HROZÍ NEJČASTĚJI

Nejobvyklejším bezpečnostním incidentem byla v roce 2020 nedostupnost služeb ICT, setkala se s ní 12 % podniků s 10 a více zaměstnanci v Česku. Z velkých podniků s ní má zkušenost 26 %, středně velkých 17 % a desetina malých subjektů s 10 až 49 zaměstnanci. Nedostupnost služeb ICT může způsobit útok typu odepření služby (Denial of Service; DoS, příp. DDoS). Jde o útok na počítač nebo počítačovou síť, který zahltí kapacitu serveru obrovským množstvím požadavků a tím zapříčiní jeho nedostupnost. Příkladem může být přetížení bankovních služeb nebo zpravodajských webů. Může se ovšem jednat také o napadení vyděračským programem (ransomware). Ten cílí na nedostupnost dat nebo celého systému a útočníci obvykle požadují za znovuoobnovení přístupu nebo firemních dat zaplacení výkupného. Tento typ kybernetického útoku postihl také české nemocnice, například v roce 2019 nemocnici v Benešově a v roce 2020 nemocnici v Brně a psychiatrickou nemocnici v Kosmonosech.

Mezi méně časté bezpečnostní incidenty patřilo v roce 2020 zničení či poškození firemních dat. Setkalo se s ním 5 % podniků s deseti a více zaměstnanci, ale téměř desetina velkých subjektů (9 %). Ke zničení nebo poškození dat firmy může dojít např. vlivem nakažení škodlivým softwarem nebo neoprávněným vniknutím, tedy útokem hackera. I tento typ bezpečnostního útoku se týkal nejčastěji firem působících v telekomunikačních činnostech (11 %) nebo v činnostech v oblasti IT (9 %). Hackeři rovněž nově využívají techniku zvanou doxing. Při ní si útočníci ještě před tím, než zašifrují data, zkopírují atraktivní

ZKUŠENOST S BEZPEČNOSTNÍMI INCIDENTY ICT V ČR (% z celkového počtu podniků v dané velikostní skupině, 2020)

Zdroj: ČSÚ

soubory své oběti, např. různé dokumenty, záznamy o zaměstnancích či zákaznických nebo zdrojové kódy. Pokud oběť odmítne zaplatit výkupné, útočníci tyto soubory buď zveřejní, nebo prodají na darknetu.

DŮVĚRNÉ ÚDAJE PROZRADÍ VĚTŠINOU ZAMĚŠTNANCI

Poměrně vzácný byl v průběhu roku 2020 v českém podnikatelském sektoru útok způsobující prozrazení důvěrných údajů. Zkušenost s ním deklarovalo 1 % všech firem s 10 a více zaměstnanci, z velkých subjektů to bylo 5 %. Nejčastěji se s ním setkávaly podniky z odvětví telekomunikační činnosti (4 %) nebo také cestovní agentury a kanceláře (3 %).

Jedná se o moderní formy podvodů, které cílí většinou na zaměstnance. Patří sem útoky nazvané phishing a pharming, při nichž se útočník vydává za důvěryhodnou autoritu a snaží se získat citlivá data oběti. Během phishingu jsou zpravidla rozesílány podvodné e-maily, které se na první pohled tváří jako oficiální zpráva z banky, při bližším pohledu však obvykle několik okolností vyvolává podezření. Např. adresa odesílatele bývá pozměněná, text je napsán špatnou češtinou a většinou obsahuje požadavek na zadání údajů o bankovní kartě nebo hesla k internetovému bankovníctví. Cílem takového útoku

Údaje pocházejí z výběrového ročního zjišťování o využívání informačních a komunikačních technologií v podnikatelském sektoru. Toto šetření se provádí na cílové populaci podnikatelských subjektů s 10 a více zaměstnanci ve všech odvětvových sekcích definovaných dle klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) mimo tyto sekce: zemědělství (sekce A), těžba a dobývání (sekce B), peněžnictví a pojišťovnictví (sekce K), veřejná správa (sekce O), vzdělávání (sekce P), zdravotnictví a sociální péče (sekce Q), kulturní, zábavní a rekreační činnosti (sekce R).

jsou citlivá data uživatele, která útočník může později prodat na černém trhu nebo je rovnou použít k vydírání oběti a k zisku finančních prostředků. V dnešní době se setkáváme s téměř dokonalými phishingovými zprávami, které od běžné komunikace dokáže odlišit pouze velmi pozorný nebo zkušený uživatel. Nicméně stále platí, že banky nevyžadují zadávání citlivých informací do e-mailu nebo ústně do telefonu, takže každý takovýto požadavek by měl uživatele upozornit, že se pravděpodobně jedná o podvod.

SafeCentrum

Služby v oblasti mikrodát

pro výzkumné
a vědecké
institute

pro studenty
vysokých
škol

safecentrum@czso.cz

Obce Královéhradecka 2022

Vydavatel: Krajská správa ČSÚ Hradec Králové

Aktuální, již devatenácté vydání publikace navazuje na statistickou ročenku Královéhradeckého kraje a doplňuje ji o podrobnější územní členění statistických ukazatelů až do úrovně obcí. Stejně jako krajská ročenka vychází v česko-anglické verzi a obsahuje data z roku 2020, která jsou k některým tématům rozšířena o časovou řadu. Publikace vyšla na konci března podle územní struktury platné k 1. lednu 2022. Metodicky ani obsahově se neliší od předchozích ročníků.

Obsah publikace je rozdělen do dvou základních částí. První obsahuje tabulky s údaji za všechny obce Královéhradeckého kraje v abecedním uspořádání a druhá tabulky za stejné ukazatele v územním srovnání okresů, správních obvodů obcí s rozšířenou působností a podle velikostních skupin obcí. Úvodní tabulka s abecedním uspořádáním obcí a jejich územním zařazením slouží zároveň jako číselník pro vytváření libovolných územních pohledů na data. Tabulky obsahují základní charakteristiky území, údaje o výměře, demografické údaje, data o nezaměstnanosti, počty ekonomických subjektů, statistiku bytové výstavby a přehled volební účasti v různých typech voleb.

ZAJÍMAVOSTI

Královéhradecký kraj má od roku 1994 stabilní sídelní strukturu tvořenou 448 obcemi. Na jednu obec ke konci roku 2020 připadlo v průměru 1 229 obyvatel a rozloha 1 062 ha. V celorepublikovém průměru to bylo 1 710 obyvatel a 1 260 ha. Čtyři obce mají v kraji ještě další obec se stejným názvem, proto je u nich vždy nutné uvádět i okres, v němž se nacházejí. Jsou to Borovnice v okresech Rychnov nad Kněžnou a Trutnov, Lužany v okresech Hradec Králové a Jičín, Olešnice v okresech Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou a Vrbice v okresech Jičín a Rychnov nad Kněžnou.

Nejvýše položenou obcí kraje je Malá Úpa v 1 041 m n. m., která je zároveň druhou nejvýše položenou obcí České republiky. Nachází se v okrese Trutnov na úpatí nejvyšší české hory Sněžky v česko-polském pohraničí. Obcí s nejnižší nadmořskou výškou 212 m n. m. je Budčeves v okrese Jičín. Obec Bartošovice v Orlických horách patří k obcím s nejdelším názvem v republice. Nejstarší první písemné zmínky se dochovaly z roku 1052 o obcích Dětenice a Lužany (okres Jičín), následují město Opočno se zápisem z roku 1068 a krajské město Hradec Králové zmíněné v roce 1073.

Královéhradecký kraj má nadále nejstarší obyvatelstvo mezi kraji s průměrným věkem 43,4 roku a indexem stáří 140,7. Index stáří vyjadřuje počet seniorů na 100 dětí ve věku 0–14 let. Nejvyššího průměrného věku 49,9 roku dosahovali v roce 2020 obyvatelé obce Lišice, která měla 162 obyvatel. Obcí s nejnižším průměrným věkem 34,5 let byly Dílce s 59 obyvateli.

Publikaci najdete na webových stránkách ČSÚ na níže uvedeném odkazu.

bit.ly/3JVT29d

ROČENKA DOPRAVY 2020

Vydavatel:
Ministerstvo
dopravy ČR

Souhrnné informace o dopravě a dopravní infrastruktuře v České republice. Publikace obsahuje i srovnání hlavních ukazatelů s ostatními zeměmi Evropské unie.

bit.ly/3LkVJm9

ROČENKA EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ V ČR 2020

Vydavatel:
Ministerstvo
zemědělství ČR

Ucelený zdroj dat o vývoji i aktuálním stavu ekologického zemědělství a produkce biopotravin. Uvedeny jsou také údaje o významných výzkumných projektech.

bit.ly/3EOsUfc

ŠTATISTICKÁ SPRÁVA O ZÁKLADNÝCH VÝVOJOVÝCH TENDENCIÍCH V HOSPODÁRSTVĚ SR

Vydavatel:
Štatistický úrad SR

Analýza vývoje základních makroekonomických ukazatelů a vybraných úsekových ukazatelů podle krajů a velikostních skupin podniků za 4. čtvrtletí 2021.

bit.ly/3Ke6V2R

PUBLIKACE ČSÚ

 tištěná online

Organizační statistika

(1. Q 2022)

Údaje o organizační struktuře národního hospodářství sestavené z dat vedených v Registru ekonomických subjektů.

Úplné náklady práce

(2020)

Definitivní údaje o celkových nákladech zaměstnavatelů, které musejí vynaložit k získání a výchově zaměstnanců, k odměňování za práci a k zabezpečení sociálních potřeb zaměstnanců.

Ukazatele sociálního a hospodářského vývoje ČR

(4. Q 2021)

Časové řady ročních údajů za období 2000 až 2021 a čtvrtletních a měsíčních údajů od roku 2010. Publikace je tvořena z údajů uložených ve veřejné databázi ČSÚ.

Obce Královéhradecka

(2022)

Vybrané údaje o obcích kraje řazené abecedně včetně územních číselníků. Územní srovnání za okresy, správní obvody obcí s rozšířenou působností a velikostní skupiny obcí.

Bilance rostlinných výrobků

(3.–4. Q 2021)

Pololetní bilance zásob, zdrojů, nákupu, prodeje a spotřeby vybraných rostlinných výrobků v členění za zemědělství celkem a podle jednotlivých krajů.

www.czso.cz | objednavky@czso.cz

KALENDÁŘ: Rychlé informace

ČERVEN
2022

PO	ÚT	ST	ČT	PÁ	SO	NE
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

1 ST

Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity (4/2022)

10 PÁ

Indexy cen vývozu a dovozu zboží (4/2022)

24 PÁ

Konjunkturální průzkumy (6/2022)

6 PO

Průmysl (4/2022)

Stavebnictví (4/2022)

Zahraniční obchod se zbožím (4/2022)

13 PO

Pohyb obyvatelstva (1. Q 2022)

30 ČT

Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity (5/2022)

Čtvrtletní sektorové účty (1. Q 2022)

16 ČT

Indexy cen výrobců (5/2022)

7 ÚT

Maloobchod (4/2022)

Průměrné mzdy (1. Q 2022)

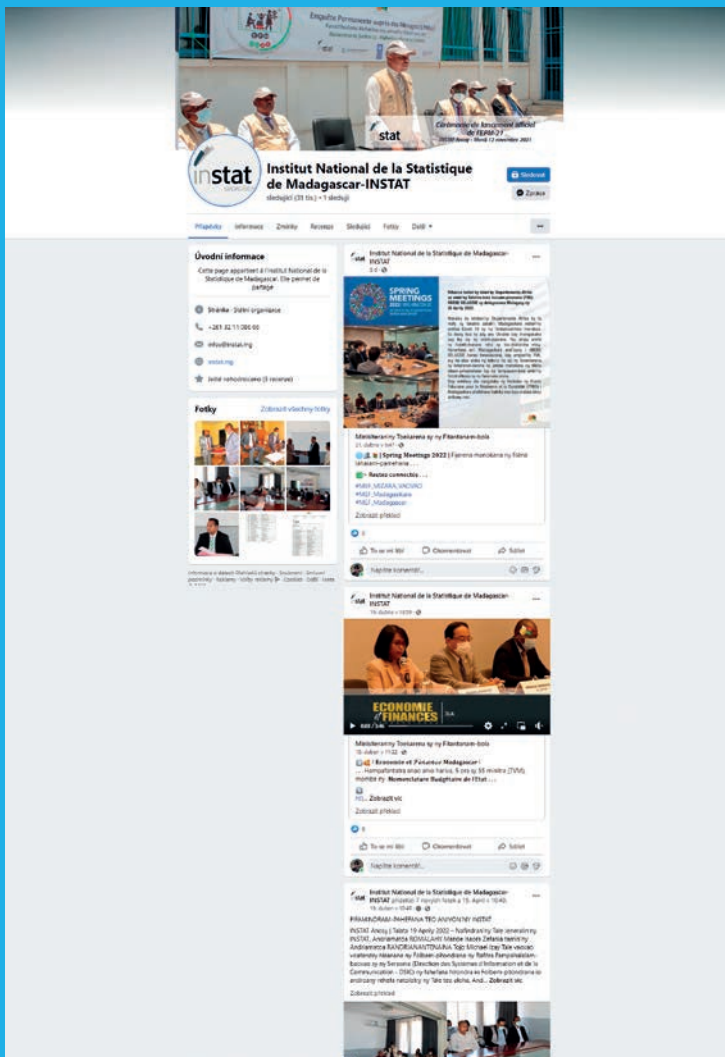
FACEBOOK: INSTAT MADAGASCAR

Facebookový profil madagaskarského statistického úřadu může být trochu jazykovým oříškem. Profil je totiž zčásti vedený v malgaštině, zčásti ve francouzštině a výjimečně můžete narazit i na příspěvek v angličtině.

Díky přehledným statistikám se však snadno zorientujete. Dozvíte se pak například, kolik let stráví madagaskarské děti průměrně školní docházkou, zda je obvyklé se nejdříve vdát a pak mít děti, nebo naopak, kolik jezdí na Madagaskar turistů, zda tam existuje železnice, kolik safírů se tam najde a jestli těžba probíhá po celý rok. Tak neváhejte.

bit.ly/3uBskOC

www.facebook.com/INSTATMadagascar

STATISTICKÉ AKTUALITY Z MALAJSIE V MOBILU

Představujeme další z rodiny mobilních aplikací statistických úřadů.

V případě malajsijského statistického úřadu jdou údaje do velkých podrobností. Mobilní aplikace obsahuje informace týkající se populace, nezaměstnanosti, zahraničního obchodu, indexu spotřebitelských cen, indexu průmyslové výroby, výroby a hrubého domácího produktu. Data jsou dostupná v měsíční, čtvrtletní nebo roční frekvenci. Jako novinka nedávno přibýly prezentace statistických ukazatelů v podobě infografik za nižší územní celky.

Data v jednotlivých sekcích se při každém spuštění aplikace aktualizují na základě předem známého kalendáře, a uživatelé tak jsou informováni nejen o tom, o jakém období data vypovídají, ale i o tom, kdy bude k dispozici novější sada. Majitelé iPhone se ale bohužel k aplikaci zatím nedostanou, dostupná je pouze verze pro Android.

bit.ly/3vd6LmB

NOVÁ SÉRIE PODCASTŮ Z DÍLNY EUROSTATU

Epizoda věnovaná cestovnímu ruchu zahajuje sérii podcastů Eurostatu s názvem Stats in a Wrap.

Podcasty Stats in a Wrap si kladou za cíl, řečeno kulinářskou terminologií, vybrat ta nejchutnější sousta a nápadité kombinace surovin tak, aby konzumentům umožnily degustaci zajímavých statistických údajů a nabídly jim pohled na dění kolem nás z nečekaných, nepředvídatelných a i vyloženě zvláštních perspektiv.

Covid-19 změnil velkou část světa a také výrazně ovlivnil vnímání našeho okolí. Eurostat v úvodní epizodě podcastu představuje fenomén, kdy se lidé bojí být blízko jeden druhému. To se projevuje např. jen postupným návratem k plným letadlům či hotelům.

Poslouchejte epizody na webu Eurostatu nebo se přihlaste k odběru podcastu na Apple Play, Spotify, Podbean nebo (již brzy) Google Podcast. Eurostat upozorňuje, že názory vyjádřené v podcastech odrážejí pouze pohled řečníků a v žádném případě je nelze brát jako postoj Eurostatu, Evropské komise nebo Evropské unie.

bit.ly/3jqWnT0

STATISTICKÁ ROČENKA ARGENTINY

Argentina: země v Jižní Americe, hlavní město Buenos Aires, fotbal, Evita, tango, steak a ... Co dál víte o Argentině?

Z argentinské statistické ročenky můžete na 504 stranách čerpat spoustu základních, ale i poměrně podrobných informací. Argentina je zemědělskou zemí, v níž žije téměř 46 milionů obyvatel (sčítání lidu se tam uskuteční letos). Je též velmi bohatá na nerostné suroviny, což se odráží i na struktuře vývozu – z vývozu primárních produktů plyne zhruba čtvrtina tržeb za exportované zboží a služby. Téměř polovinu ale tvoří tržby za zpracované zemědělské nebo potravinářské výrobky a necelá třetina vývozu je spojena s průmyslovou výrobou.

A vztahy s Českou republikou? O nich v ročence žádný záznam nenajdete. Jediná

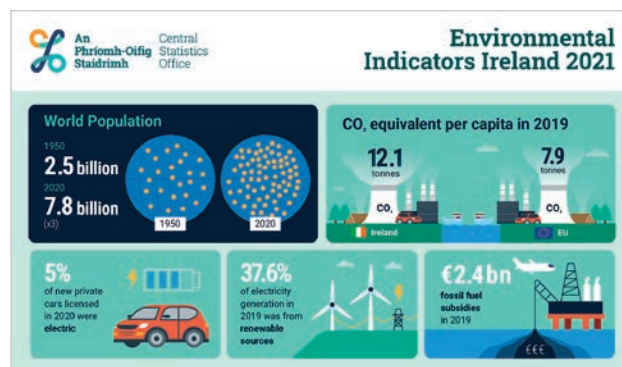
zmínka o Česku se objevuje ve výčtu států Evropské unie.

bit.ly/3rlcwgX

STATISTIKY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V IRSKU

Pandemie nemoci covid-19 pozměnila chování Irů. Snížily se emise z dopravy, ale vzrostlo množství obalového materiálu.

S tímto obalovým materiálem ale Irové umějí dále pracovat. Míra využití obalového odpadu v Irsku se zlepšila z 25,3 % v roce 2001 na 91,4 % v roce 2015 a od té doby stabilně překračuje hranici 90 %. A jaké další údaje přináší irská statistika životního prostředí? V roce 2006 představovaly obnovitelné zdroje energie pouze

0,1 % z celkové spotřeby energií v dopravě, v roce 2019 už to bylo 8,9 %, z toho devět desetin představovala bionafta. U nově registrovaných aut

dosáhl v roce 2020 podíl těch s hybridním či elektrickým pohonem už téměř pětina.

bit.ly/3vcZVgV

Organizovaná městská statistika je tu již 150 let

Zjišťování údajů o obyvatelstvu, obecních financích, chudině, nemocných a zdravotních zařízeních, ale především přípravy sčítání lidu a zveřejňování jejich výsledků stály na počátku městské statistiky v českých zemích.

PAVEL HORTIG
oddělení
marketingu a PR

Ve všech krajských městech působí krajské správy Českého statistického úřadu. Jejich nedílnou součástí jsou oddělení informačních služeb, která poskytují zájemcům statistické informace o kraji, okresech i jednotlivých obcích regionu. Většina krajských správ ČSÚ může do určité míry navazovat na činnost řady městských statistických institucí, které u nás vznikaly již ve 2. polovině 19. století.

PRAHA

Snahy zřídit v Praze úřad, který by se zabýval městskou statistikou, se objevovaly už v 60. letech 19. století. Statistická komise však vznikla na popud vídeňské c. k. Ústřední statistické komise, která vedení hlavního města Království českého doporučila zřízení zvláštního městského statistického orgánu. V březnu 1870 se sešla na své první schůzi prozatímní statistická komise, která poté vypracovala statuta a další programové dokumenty a zvolila řídicí výbor. Z počátku měla komise 11 členů, volených dle statut ze „skutečných znalců oborů obecní statistiky“. Konkrétní zájem byl o místopis, vodopis, meteorologii, zemědělství, demografii, finanční hospodářství, statistiku průmyslu, obchodu, školství, zdravotnictví, chudiny, spořitelny, záložny, pojišťovny a ústavů dobročinných. Nová „Obecní komise statistická král. hl. města Prahy“, jak zněl její oficiální název, se sešla na ustavující schůzi 30. června 1870. Svým přednostou zvolila profesora praktické geometrie pražské polytechniky Karla Kořistku. Jedním z členů první komise se stal i básník Karel Jaromír Erben, vystudovaný právník, občanským povoláním ředitel pražských městských pomocných úřadů. Členem byl v letech 1881–1894 také známý cestovatel, revolucionář a vlastenec Vojta Náprstek.

Komisi podřízená Statistická kancelář, do jejíhož čela byl zvolen docent statistiky na pražské polytechnice Josef Erben, zahájila činnost 1. srpna 1870. Prvním výsledkem její práce byla již v roce 1871 vydaná publikace „Statistika král. hlav. města Prahy“ s výsledky sčítání lidu z roku 1869. Od roku 1873 pak kancelář vydávala ročenku „Statistická příruční knížka král. hlav. města Prahy“. V roce 1881 došlo k územnímu rozšíření kompetencí komise a kanceláře na čárku za okolní, dosud samostatné obce. Současně došlo k navýšení počtu členů komise na 17 a k přejmenování na „Statistickou komisi král. hlavního města Prahy a spojených obcí“.

První přednosta
Obecní komise
statistické
král. hl. města Prahy
Karel Kořistka

Ředitel pražské Statistické kanceláře Josef Erben se v roce 1887 stal členem Mezinárodního statistického ústavu a statistických společností v Paříži a Manchesteru

Pro zpracování údajů ze sčítání lidu v roce 1890 byly zřízeny i dvě pobočné kanceláře. Po vytvoření tzv. Velké Prahy v roce 1922, kdy k hlavnímu městu bylo administrativně připojeno 37 sousedních měst a obcí, došlo pochopitelně i k rozšíření územní kompetence statistické kanceláře. V roce 1921 také vyšla první statistická ročenka za území Velké Prahy.

Z práce kanceláře vzešla jen jediná monografie o Praze, a to v roce 1871 „Statistika královského hlavního města Prahy“. Dále pak kancelář zveřejnila v samostatných publikacích podrobné výsledky sčítání lidu i řadu menších prací. Od roku 1873 byl vydáván týdenní bulletin o měně obyvatelstva, později také bulletiny o onemocnění nakažlivými chorobami a o meteorologických poměrech. Od roku 1925 začala kancelář pravidelně publikovat statistický bulletin „Měsíční zprávy Statistické kanceláře hlavního města Prahy“.

Kancelář měla od počátku bohaté mezinárodní styky. Uznáním jejího věhlasu bylo v roce 1887 jmenování ředitele Erbeny členem Mezinárodního statistického ústavu a statistických společností v Paříži a Manchesteru.

BRNO

Městské statistické oddělení v Brně bylo založeno v roce 1896. Popudem byla potřeba doplňovat správní ročenku města jednotně a odborně zpracovanými statistickými údaji o různých oblastech života moravské metropole. Statistické oddělení bylo součástí kanceláře městské správy, v roce 1914 bylo sloučeno s oddělením pro správu městských podniků. Celkem zde tehdy pracovalo 18 zaměstnanců. Během 1. světové války byla statistická činnost postupně omezována a oddělení přebíralo agendu zásobování obyvatelstva strádajícího v čase války nedostatkem potravin.

Statistické údaje shromážděné brněnským statistickým oddělením byly od roku 1897 uveřejňovány především v městské správní ročence „Gemeindevverwaltung und Gemeindestatistik der Landeshauptstadt Brünn“. Brněnská městská statistická ročenka vyšla naposledy v roce 1917. Oddělení dále vydalo velmi podrobné výsledky sčítání lidu z let 1900 a 1910. V prvních poválečných letech se pak brněnští statistici soustřeďovali především na práce pro potřeby státní statistiky.

OLOMOUC

Městská statistická komise (Statistische Commission des Gemeinderathes) byla v Olomouci založena rozhodnutím městského zastupitelstva z února 1900. Jejím hlavním úkolem bylo připravovat statistickou ročenku města. Ještě před jejím ustanovením vznikly v roce 1888 a 1896 dvě statistické ročenky „Statistisches Jahrbuch der Königlichen Hauptstadt Olmütz“. Třetí ročenka vyšla v roce 1901 a byla již zpracována novou statistickou komisí. Její zásluhou vyšly do začátku 1. světové války i čtvrtá a pátá ročenka, ovšem všechny pouze v němčině. Další ročenky, tentokrát již v češtině, byly publikovány po vzniku Československé republiky.

PLZEŇ

Městská statistická kancelář vznikla v roce 1890 i v Plzni. Hlavním podnětem k jejímu založení byly práce spojené s přípravou sčítání lidu. Pro nedostatek prostředků se činnost kanceláře po celou dobu existence omezovala převážně na potřeby městské správy. Významný podíl na vzniku a celém fungování

Almanach královského města Plzně z roku 1913

kanceláře měl přednosta Jaroslav Schiebl, který ji řídil od jejího založení až do zrušení. Kromě statistické činnosti a organizování sčítání lidu byly kanceláři přiděleny i četné, se statistikou nesouvisející agendy: městská cizinecká kancelář, sociální komise, bytové otázky, oficiální zpravodajství městské správy, „poptavárna“ po studentských bytech a dokonce evidence psů pro jejich zdanění. Počet pracovníků plzeňské kanceláře byl také nízký, v roce 1913 měla 4 zaměstnance: přednostu, asistenta, výpomocného úředníka a úředního sluhu.

Výsledkem statistické práce kanceláře byly materiály o městě Plzni uveřejněné ve statistické příručce „Österreichisches Städtebuch“. Samostatná publikační činnost měla pouze příležitostný charakter. Patří sem například publikace „Sčítání lidu v král. městě Plzni provedené dne 31. prosince 1910“ nebo „Almanach královského města Plzně na rok 1913“. Městská statistická kancelář byla zrušena po odchodu jejího přednosty Schiebla do penze v roce 1926. Její agendu převzal městský úřad sociální péče.

OSTATNÍ MĚSTSKÉ STATISTICKÉ SLUŽBY

I v řadě dalších měst byla organizována statistická činnost v rámci městských úřadů, a to především v rámci příprav podkladů pro publikaci „Österreichisches Städtebuch“ vídeňské Ústřední statistické komise, pravidelně vydávanou na konci 19. století. Celkem do ní byly zařazeny materiály o 28 českých, moravských a slezských městech.

V Liberci byla v rámci městské rady organizována od roku 1880 statistická služba, která připravila několik větších prací z oblasti městské statistiky. Zaměřovala se zvláště na pohyb obyvatelstva, bytové poměry a zdravotnictví.

V Ústí nad Labem byly od roku 1885 souhrnně publikovány statistické podklady zdravotní rady městského úřadu, která se zabývala především sestavováním ročních zpráv o demografických a zdravotních poměrech ve městě. Podklady poskytl i pro „Österreichisches Städtebuch“ a v rozšířené formě je vydala v publikaci „Statistisches Jahrbuch der königlichen Freistadt Aussig“ z roku 1888.

Od roku 1885 existovalo statistické oddělení rovněž v Karlových Varech. Bylo přiřčeno k lázeňskému úřadu a shromažďovalo téměř výhradně údaje související s cizineckým a lázeňským ruchem ve městě. Také karlovarští statistici poskytovali informace do „Österreichisches Städtebuch“.

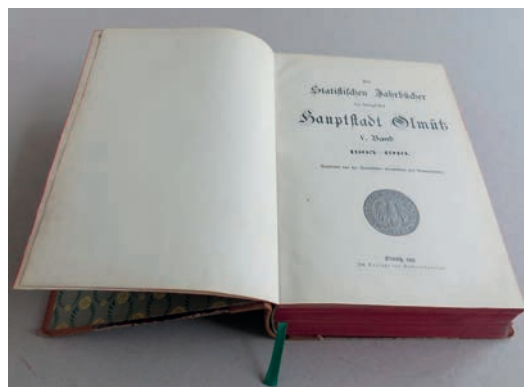
Některé z uvedených publikací jsou mimo jiné dostupné v Ústřední statistické knihovně v centrále Českého statistického úřadu v Praze.

LITERATURA:

Podzimek, Jaroslav: Vývoj čs. statistiky do vzniku Státního úřadu statistického. Praha 1974

FOTO:

Wikimedia Commons

Statistická ročenka královského hlavního města Olomouce vydaná v roce 1911

Kolik druhů žije v současnosti na Zemi?

Proč je dobré znát druhy živočichů a rostlin, které s námi osidlují naši planetu.

JAN PLESNÍK

Agentura ochrany přírody a krajiny

Katalogizace co největšího počtu druhů představuje nezbytnou podmínku pro pochopení evolučních a ekologických procesů podporujících existenci lidské civilizace na Zemi. Tato znalost se stává o to důležitější, že člověk nikoli nevýznamně ovlivňuje a bude ovlivňovat početnost a rozšíření organismů bez nadsázky po celé planetě.

Jestliže chceme vyčíslit rychlost a rozsah vymírání organismů v určitém časoprostorovém měřítku, jeho změny a trendy, měli bychom aspoň rozumným způsobem odhadnout jak počet vymizelých, tak i žijících druhů. K tomu připočtíme, že právě popis nového druhu může být nezbytným prvním krokem k jeho podrobnějšímu zkoumání, které může vyústit k jeho čistě pragmatickému využití lidmi třeba pro získávání látek na výrobu nových účinných léčiv nebo zdravotně nezávadných potravin. Stanovení počtu druhů může mít významné dopady na ochranu přírody včetně určení ochranných priorit. Psychologové a sociologové v této souvislosti zdůrazňují také lidskou touhu poznat a třídit svět kolem sebe.

POČET DRUHŮ STÁLE PŘESNĚ NEZNÁME

V souvislosti s druhovou bohatostí Země vyvstávají dvě vzájemně související otázky: Kolik druhů už vědci popsali a zařadili do logické soustavy organismů a kolik druhů obývá naši planetu nebo si alespoň myslíme, že obývá?

Stanovit počet v současnosti vědě známých druhů se na první pohled nezdá být velkým problémem. Ale

Daněk mezopotámský (*Dama mesopotamica*) byl určitou dobu pokládán za vyhubeného. V roce 1956 se podařilo v íránské provincii Chúzistán nalézt malé stádo. Současnou populaci sužuje vysoká příbuznost mezi jedinci.

Z 2,2 – 3,8 milionů hub vědci dosud stačili klasifikovat 144 000 druhů.

i v tomto případě se musíme spokojit s více či méně kvalifikovanými odhady. Důvodů je hned několik. Samotný pojem druh zůstává nejednoznačný a stále častěji se ukazuje, že nutně nemusí představovat ekvivalentní jednotku organizace přírody. Až do současnosti vzniklo přinejmenším 34 definic druhu, některé z nich se přitom překrývají, jiné se naopak vzájemně vylučují.

Koncepce fylogenetického druhu, tedy minimální, jasně diagnostikovatelné jednotky fylogeneze, chápe dvě prostorově izolované populace vzájemně se odlišujících drobnými, ale unikátními znaky jako druhy. Počet druhů proto neroste ani tak zcela novými objevy, ale povyšováním jednotlivých poddruhů, nebo dokonce populací na samostatné druhy. Tím, že si taxonomové všimli rozdílů v rámci již popsaného druhu, by se celkový počet druhů mohl zvýšit až o polovinu, u některých skupin dokonce až trojnásobně. Přiznejme ale, že v některých případech nastává i opačná situace: určité taxony bychom neměli nadále považovat za samostatné druhy. Již delší dobu víme, že známý muflon představuje pouze zdivočelou domácí ovci, v jiných případech, a to i v případě ikon druhové ochrany, se místo o druhy ve skutečnosti jedná o mezidruhové křížence. Nejen stanovení globální bohatosti, ale i samotný počet popsaných druhů proto závisí na tom, jakou koncepci druhu použijeme.

Někteří odborníci navíc tvrdí, že dnes každý pátý druh již před jeho popisem katalogizoval někdo jiný: pro řadu druhů tak existují synonyma. I v ČR se vyskytující sluněčko desetitečné má více než 116

vědeckých jmen; navzdory svému druhovému názvu totiž může mít 0 až 15 teček. Zejména organismy s velkou vnitrodruhovou proměnlivostí nebo rozdílným vzhledem obou pohlaví, sociálních kast nebo vývojových stádií se vyznačují četnými synonymy. V době rozmachu informačních technologií je neuvěřitelné, že přes několik sympatických pokusů stále neexistuje na internetu zdarma dostupný a přitom aktuální soupis všech vědě známých druhů. Objevování nových druhů a jejich klasifikaci komplikuje také skutečnost, že se četné druhy vyznačují malými rozměry, omezeným areálem rozšíření nebo krátkou dobou života, takže je obtížné je i jen najít.

Názory na to, kolik druhů stačili vědci popsat, pojmenovat a zařadit do systému, kolísají z výše uvedených důvodů od 1,2 milionu do 2,4 milionu, přičemž za nejrealističtější odhad se považuje 2,2 milionu. Nejúplnější soupis druhů, Katalog života, obsahuje základní údaje o více než 2 milionech známých druhů, přičemž poměr mezi skutečnými druhy a synonymy je 1 : 1.

OBJEVOVÁNÍ NOVÝCH DRUHŮ POKRAČUJE

Každoročně biologové popíší na 18 000 nových druhů, pokud nepočítáme synonyma. Nové objevy zahrnují z ekologického či evolučního pohledu tak pozoruhodné druhy, jako je býložravá piraňa *Tometes camunani*, nejmenší čtyřnohý obratlovec žába *Paedophryne amauensis* z jihovýchodní Nové Guineje dosahující v dospělosti velikosti pouhých 7,7 milimetrů, dvoumetrový filipínský varan *Varanus olivaceus*, trpasličí tapír *Tapirus kabomani* o hmotnosti 110 kg, americká šelma *olinguito* (*Bassaricyon neblina*) nebo až 6,5 m dlouhý vorvaňovec *Berardius minimus*.

Přitom za novými druhy nemusíme vždy mířit jen do exotických koutů naší planety. Také na území ČR jsou každoročně objevovány pro vědu dosud neznámé organismy. V roce 2018 byl popsán nový druh pavouka šestiočka vidlozubá, vyskytující se v prosvětlených lesích středních a východních Čech a Moravy.

Atlantský deštný prales rostoucí na východním pobřeží Brazílie je považován za druhově nejbohatší ekosystém na jednotku plochy na Zemi. Jen obratlovců v něm najdeme 2 200 druhů. Současná rozloha tohoto unikátního prostředí představuje pouze 15% původní plochy.

JAK NA TO?

Jak vůbec stanovujeme počet druhů na Zemi? Tradiční metodu představuje kvalifikovaný odhad specialistů na určitou skupinu organismů doplněný zpracovanými statistickými postupy. Další možnost nabízí extrapolace makroekologických zákonitostí – kupř. jestliže druhů některých známých skupin, jako jsou ptáci nebo savci, žije v tropech ve srovnání s mírným pásem dvojnásobný počet, bylo by možné tento vztah přepočítat pro celou Zemi a další taxony. Někteří autoři uplatnili druhovou bohatost určitého typu prostředí pro konkrétní skupinu zjištěnou odběrem vzorků na větší plochu a jiné skupiny. Badatelé odhadli druhovou bohatost také na základě počtu druhů popisovaných v minulosti, podílu nových druhů v odebraném vzorku nebo poměru známých druhů k dosud neznámým. Originální postup je založený na zákonitosti určující počet druhů v daném nižším taxonu linneovské klasifikace. Nicméně je nezbytné připomenout, že i přes viditelné zlepšení umožňující získat důvěryhodnější data vykazují všechny uvedené přístupy nemalá omezení ovlivňující výsledek.

Již z množství nově a nově popisovaných druhů je zřejmé, že počet vědě neznámých druhů osídlujících naši planetu výrazně převyšuje množství popsáných. Relativně nejúplnější údaje máme v tomto směru k dispozici u vyšších obratlovců a cévnatých rostlin.

Odhady počtu druhů v současnosti osídlujících zeměkouli spolu s lidmi se pohybují v širokém rozmezí od asi 2 milionů po 1 bilion. Nicméně pokud budeme brát v úvahu pouze eukaryotní organismy (všechny organismy s výjimkou bakterií a archejí vyznačující se mj. pravým buněčným jádrem), potom panuje shoda, že jich na Zemi v současnosti žije 5 až 10 milionů. Pro často zmiňovaný odhad globálního počtu ohrožených druhů byl použit názor, že Zemi v současnosti osídluje 8 milionů druhů fauny a flóry. Celosvětové druhové bohatství dosáhne astronomických čísel, pokud vezmeme

Paleontologové považovali pekari Wagnerova za druh vyhynulý již v třetihorách. V roce 1971 byla v paraguayské části Grand Chaca objevena žijící populace.

Volně žijícího asijského osla kulana (*Equus hemionus kulan*) popsal v roce 1967 český zoolog Vratislav Mazák spolu s významným vědcem britského původu Collinem P. Grovesem.

v úvahu také prokaryotní organismy. Přitom jen obtížně lze porovnat druh bakterie, pokud vůbec můžeme u těchto organismů hovořit o druhu, s pohlavně se rozmnožujícím rostlinným nebo živočišným druhem. A postavení virů jako živých organismů stále není jasné.

Počet druhů rovněž dramaticky vzroste, jestliže přijmeme opodstatněnou představu, že biosféru obývá překvapivě velký počet kryptických druhů označovaných s jistou nadsázkou jako divoká karta biodiverzity. Jsou to druhy, které nedokážeme rozlišit morfologicky, ale pouze soudobými metodami molekulární genetiky. Přitom zdaleka nejde jen o bakterie nebo archeje, protisty (všechny eukaryotní organismy, jež nepatří mezi živočichy, rostliny nebo houby) nebo mikroskopické houby, ale v neposlední řadě i o parazity nebo endosymbionty (organismy žijící uvnitř buněk jiného organismu, nezpůsobující mu újmu) hmyzu. V takovém případě nebudou druhově nejpočetnější skupinou organismů ani členovci, tedy hlavně hmyz,

zejména brouci, ale ani červovité hlísti, nýbrž bakterie tvořící 70 až 90% všech druhů.

Právě mimořádné číselné rozpětí odhadů počtu centních druhů na naší planetě stejně jako řada s ním souvisejících neurčitostí vedou k tomu, že někteří vědci nepovažují snahu co nejlépe postihnout celosvětové druhové bohatství za smysluplnou a přirovnávají ji v lepším případě k větštění z křišťálové koule.

S určitou nadsázkou můžeme uvést, že máme k dispozici lepší údaje o tom, kolik hvězd se nachází v naší galaxii, než kolik druhů se vyskytuje v současnosti na Zemi.

Traduje se, že většinu druhů, které z biosféry vymizí, badatelé nestačili určit. Popsání všech druhů žijících s námi na stejné planetě by si při současném tempu vyžádalo 1 200 let a 303 000 taxonomů a stálo by 364 miliard USD, tedy 8,2 bilionu Kč. Pokud ale ve větší míře uplatníme metodu čárového kódu DNA, vyřešíme problém se synonymy, zvýšíme počet aktivních taxonomů, budeme podporovat občanskou vědu, do určování druhů zapojíme mnohem více soudobé technologie včetně umělé inteligence a na taxonomii vyčleníme odpovídající finanční prostředky, trval by popis všech druhů na Zemi už „jen“ asi sto let.

Aktualizováno z časopisu Ochrana přírody

Foto: Jan Plesník

KDE NAJDEME ÚDAJE O ORGANISMECH

Zatím nejúspěšnějším pokusem sestavit veřejně dostupný, úplný soupis vědě známých druhů zůstává projekt Katalog života (Catalogue of Life, www.catalogueoflife.org), který k 1. 2. 2022 obsahoval data o taxonomickém zařazení 2 033 078 druhů, dalších 1 975 441 vědeckých názvů představují synonyma platných jmen. Za základní zdroj informací o rozšíření druhů ve světovém měřítku považujeme Světovou informační soustavu o biodiverzitě (Global Biodiversity Information Facility, www.gbif.org). Ta zpřístupňuje 1 925 475 953 údajů o výskytu druhů. Oblíbeným zdrojem obsahujícím rovněž zvukové záznamy, grafy a obrázky je internetová Encyklopedie života (Encyclopedia of Life, www.eol.org) nebo projekt BioLib (Biological Library, www.biolib.cz).

ODHADY GLOBÁLNÍ DRUHOVÉ BOHATOSTI

počet žijících druhů	počet žijících druhů eukaryotních organismů	počet popsáných druhů	zdroj
13 240 000	13 230 000	1 657 675	Groombridge & Jenkins (2002)
	5 000 000 – 10 000 000		Gaston & Spicer (2004)
11 327 630	9 990 000	1 899 587	Chapman (2009)
		1 700 000	Hendry et al. (2010)
7 400 000 – 10 000 000	7 400 000 – 10 000 000	1 244 360	Mora et al. (2011)
	2 000 000 – 10 000 000	1 500 000	May (2011)
2 000 000 – 8 000 000		1 300 000	Costello et al. (2013a)
	5 000 000 – 10 000 000	1 500 000	Primack & Sher (2016)
		2 000 000	IISE (2022)
		2 130 000	IUCN (2022)
		2 300 000	CoL (2022)
		2 430 000	GBIF (2022)

ZPRACOVÁVÁME DATA

POSKYTUJEME DATA

SBÍRÁME DATA

SPOLUPRACUJEME

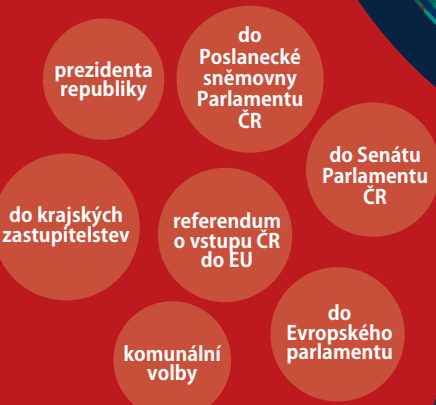

CO A JAK DĚLÁME

VOLBY

od roku 1990

NAŠE PRINCIPY

SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ

od roku 1869

Maminky v Česku

POPULACE V ČESKU | 2021

5 337 619

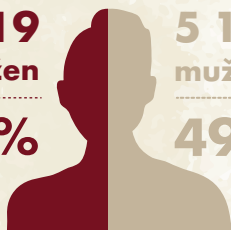
žen

50,7 %

5 186 548

mužů

49,3 %

POČET NAROZENÝCH DĚTÍ PODLE
POŘADÍ NAROZENÍ | 2021

51,9
tis.

Prvorozené

43,6
tis.

Druhorozené

16,3
tis.

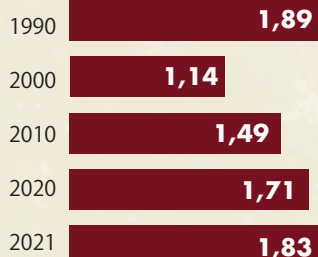
Třetí a další

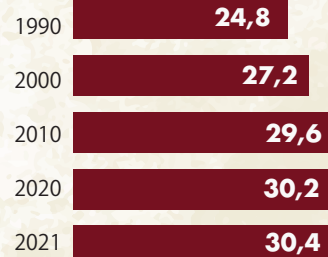
POČET ŽEN V PLODNÉM VĚKU 15-49 LET | 2021

2 283 024

PRŮMĚRNÝ POČET DĚTÍ
NA JEDNU ŽENU

PRŮMĚRNÝ VĚK MATKY
PŘI NAROZENÍ DÍTĚTE

PRŮMĚRNÝ POČET DĚTÍ
NA JEDNU ŽENU V EU

2020

Malta
1,13

Španělsko
1,19

Itálie
1,24

EU
1,50

Česko
1,71

Rumunsko
1,80

Francie
1,83

DOMÁCNOSTI V ČESKU | 2021

Počet
domácností
v Česku

4 496
tis.

Průměrný
počet členů
domácnosti

2,33

Průměrný počet
vyživovaných dětí
v domácnosti

0,54

VÍCEČETNÉ PORODY
2021

Dvojčata

1 392

Trojčata

6

DĚTI NAROZENÉ
MIMO MANŽELSTVÍ

2021

48,5 %

